

Evropska
komisija

Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju

*Politike in načini
evalvacije šol
v Evropi*

Poročilo Eurydice

Izobraževanje in
usposabljanje

Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju:

Politike in načini
evalvacije šol
v Evropi

Poročilo Eurydice

*Izobraževanje in
usposabljanje*

Ta dokument je izdala Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo:

Education, Audiovisual and Culture Executive Agency
Education and Youth Policy Analysis
Avenue du Bourget 1 (BOU2 – Unit A7)
B-1049 Brussels
Tel.: +32 2 299 50 58
Faks: +32 2 292 19 71
E-pošta: eacea-eurydice@ec.europa.eu
Spletišče: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

Prosimo, citirajte publikacijo:

Evropska komisija/EACEA/Eurydice/Eurostat, 2015. *Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju: Politike in načini evalvacije šol v Evropi*. Poročilo Eurydice. Luksemburg: Publications Office of the European Union.

ISBN 978-92-9201-923-5

doi: 10.2797/066102

Ta dokument je objavljen tudi na spletu (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>).

Besedilo je bilo dokončano januarja 2015.

Naslov izvirnika: *Assuring Quality in Education: Policies and Approaches to School Evaluation in Europe. Eurydice Report.*

© Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2015.

Reprodukcija je dovoljena le ob pravilni navedbi vira.

Študijo v slovenskem prevodu izdalo: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

Za izdajatelja: Aleš Ojsteršek

Prevajanje: Saša Ambrožič Deleja

Jezikovni pregled: Petra Tomše

Uredila: Barbka Kresal Sterniša

Grafična priprava in tisk: Design Demšar d. o. o., Present d. o. o.

Ljubljana, november 2015

Publikacija je brezplačna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37:005.336.3(4)(0.034.2)

37.091.12:005.963(4)(0.034.2)

UGOTAVLJANJE in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju [Elektronski vir] : politike in načini evalvacije šol v Evropi : poročilo Eurydice / [prevajanje Saša Ambrožič Deleja]. - Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2015

Prevod dela: Assuring quality in education

ISBN 978-961-6101-87-5 (pdf)

281714176

PREDGOVOR

V času, ko je v Evropi gospodarska rast najpomembnejši politično zastavljeni cilj, kot je poudaril predsednik Evropske komisije Jean-Claude Juncker v svojih političnih smernicah, smo prvič pozornost usmerili na izobraževalne sisteme – in prav je tako: izboljšanje kakovosti izobraževanja je v središču naših prizadevanj za vzpostavitev dolgotrajne gospodarske rasti in ustvarjanje delovnih mest v Evropi.

Izboljšati kakovost in učinek investiranja v izobraževanje v EU je eden od najpomembnejših ciljev Strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (IU 2020). Visokokakovostno izobraževanje je bistveno za zaposljivost, socialno kohezijo in splošni ekonomski in družbeni uspeh v Evropi. Kakovost pa je treba stalno spremljati in krepiti, za kar potrebujemo učinkovite sisteme ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti na vseh ravneh izobraževanja.

Maja 2014 so ministri za izobraževanje držav članic EU prepoznali, kako pomembni so mehanizmi za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti, s pomočjo katerih se institucije za izobraževanje in usposabljanje ter oblikovalci politik spopadajo z izzivi današnjega dne. Sistemi ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti morajo temeljiti na načelih, ki presegajo zgolj preverjanje seznamov: razviti in ohranjati moramo kulturo, v kateri nenehno stremimo k večji kakovosti poučevanja in učenja. Države članice se spodbuja k razvijanju in h krepitvi takšne kulture ter zagotavljanju preglednosti izidov ugotavljanja kakovosti – Evropska komisija se je zavezala, da bo krepila ta proces s spodbujanjem vzajemnega učenja.

S tem v mislih se veselim, da lahko predstavim drugo publikacijo Eurydice o evalvaciji šol: Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju – Politike in načini evalvacije šol v Evropi. Publikacija prikazuje, kako evalvirajo kakovost šol v dvaintridesetih evropskih državah. V poročilu so opisani načini, strukture in vloge zunanjih in notranjih sistemov evalvacije šol ter analize konkretnih postopkov, orodij, usposobljenosti evalvatorjev in uporabe rezultatov.

Publikacija je dragocen prispevek k razpravi o zagotavljanju kakovosti v šoli. Na podlagi podatkov, zbranih v omrežju Eurydice, smo pripravili evropsko primerjalno analizo in predstavili podrobne informacije o nacionalnih sistemih, ki kažejo raznolikost in dinamiko področja. Videti je, da se na evropski ravni evalvacija šol razvija v bolj vključujoč in holističen proces, ki temelji na dialogu.

Vabim vse strokovne delavce in oblikovalce politik, ki se ukvarjajo z evalvacijo šol, da s pridom uporabijo to poročilo pri oblikovanju politik, analiziranju sistemov in pristopov evalvacije. Prepričan sem, da bo publikacija koristno prispevala k nadaljnjemu delu za vse v Evropi.

Tibor Navracsics

komisar za izobraževanje, kulturo, mladino in šport

VSEBINA IN KAZALO SLIK

Predgovor	3
Kazalo slik	6
Glavne ugotovitve	7
Uvod	13
1. poglavje: Zunanja evalvacija šol	17
1.1 Status zunanje evalvacije	17
1.2 Organi, odgovorni za zunanjo evalvacijo	18
1.3 Uporaba okvirov za zunanjo evalvacijo	20
1.4 Postopki zunanje evalvacije	22
1.5 Izidi zunanje evalvacije	30
1.6 Razširjanje rezultatov zunanje evalvacije	35
1.7 Usposobljenost zunanjih evalvatorjev	37
2. poglavje: Notranja evalvacija šol	41
2.1 Status notranje evalvacije	41
2.2 Interesne skupine, ki so vključene v notranjo evalvacijo	43
2.3 Podporni ukrepi za notranje evalvatorje	45
2.4 Uporaba in širjenje ugotovitev notranje evalvacije	49
Pojmovnik	53
Oznake držav	53
Statistične oznake	53
Definicije	54
Zahvale	57

KAZALO SLIK

Slika 1.1:	Status zunanje evalvacije šol, kot to določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	17
Slika 1.2:	Organi, odgovorni za izvedbo zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	19
Slika 1.3:	Določitev vsebinskih področij in meril zunanje evalvacije šol na centralni ravni, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	21
Slika 1.4:	Postopki zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	24
Slika 1.5:	Vključevanje učencev, staršev in lokalne skupnosti v zunanjo evalvacijo šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	27
Slika 1.6:	Posvetovanje s šolo pred dokončnim oblikovanjem evalvacijskega poročila, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	29
Slika 1.7:	Vrste izidov, navedenih v poročilu zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	31
Slika 1.8:	Vrste izidov zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	32
Slika 1.9:	Razširjanje poročil zunanje evalvacije za posamezne šole, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	36
Slika 1.10:	Zahtevana usposobljenost zunanjih evalvatorjev šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	38
Slika 1.11:	Obvezno opravljanje posebnega usposabljanja za zunanje evalvatorje šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	39
Slika 2.1:	Status notranje evalvacije šol, kot določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	42
Slika 2.2:	Interesne skupine, vključene v notranjo evalvacijo šol, kot določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	44
Slika 2.3:	Podporni ukrepi za notranje evalvatorje šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	45
Slika 2.4:	Uporaba in uporabniki rezultatov notranje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014	49

GLAVNE UGOTOVITVE

Zagotavljanje večje kakovosti v izobraževanju in usposabljanju je osrednji predmet politične razprave o izobraževanju tako na nacionalni ravni kot na ravni EU. Na evropski ravni obstaja široko soglasje o potrebi po politikah in sistemih, usmerjenih na zagotavljanje in krepitev kakovosti v izobraževanju. Svet je leta 2014 pozval Evropsko komisijo, da začne spodbujati vzajemno učenje in pomaga državam članicam, ki razvijajo sisteme za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti⁽¹⁾. V poročilu sta primerjalni pregled po posameznih državah^(*) in primerjalni pregled evalvacije šol v Evropi. Njegov namen je spodbujati izmenjavo znanj glede načinov, kako izboljšati kakovost izobraževalnih sistemov. Obravnava evalvacijo šol za redno obvezno izobraževanje v vseh državah članicah EU, Makedoniji in Turčiji ter na Islandiji in Norveškem.

Evalvacija šol je namenjena spremljanju ali izboljšanju kakovosti šole kot celote. Evalvacijo šol lahko povežemo s široko paleto šolskih dejavnosti, tudi s poučevanjem in z učenjem oziroma vsemi vidiki upravljanja in vodenja šole. Poznamo dve glavni obliki evalvacije šol: zunanja evalvacija v izvedbi evalvatorjev, ki niso strokovni delavci preverjane šole, ter notranja evalvacija, ki jo praviloma opravijo zaposleni na šoli.

Evalvacija šol je način zagotavljanja kakovosti, ki je zelo razširjen v Evropi. V šestindvajsetih državah izvajajo tako zunanjo kot notranjo evalvacijo šol, ob tem pa ne smemo zmotno razmišljati o stanju v državah, v katerih evalvacija šol ni pomemben vidik sistema za zagotavljanje kakovosti. Evalvacija šol je namreč samo ena od možnih metod zagotavljanja kakovosti, ki pogosto obstaja hkrati z drugimi načini, kot sta spremljanje celotnega izobraževalnega sistema ali evalvacija učiteljev. V državah, v katerih evalvacija šol ni močno razvita, morda izvajajo širšo evalvacijo izobraževalnega sistema kot celote, evalvacijo izobraževanja, ki ga zagotavljajo lokalne oblasti, ali evalvacijo učiteljev na individualni ravni.

V tem poročilu je pregled najpomembnejših značilnosti struktur in organiziranosti zunanje in notranje evalvacije šol v Evropi za šolsko leto 2013/2014. V nadaljevanju so zapisane glavne ugotovitve, tudi nacionalne pobude, ki lahko služijo za navdih pri razvijanju politik v drugih evropskih državah v prihodnje ter razmislek o različnih modelih odgovornosti šol, ki izhajajo iz analize. Če je možno, so v zaključkih v nadaljevanju osvetljene tudi smeri razvoja, ki so se oblikovale po zadnjem poročilu Eurydice⁽²⁾ na isto temo (2004).

ZUNANJA EVALVACIJA ŠOL

Zunanjo evalvacijo šol kot način ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti, ki jo izvajajo v več državah že od začetka 21. stoletja (Eurydice, 2004), so do danes uvedli ali pa jo pilotno uvajajo tudi v nekaj drugih državah. Leta 2007 in 2009 so v francoski in nemško govoreči skupnosti Belgije razširili usmerjenost sistemov evalvacije, ki so bili do takrat osredotočeni na posamezne učitelje. Na Danskem (2006) in Švedskem (2003), kjer so bile za sistem evalvacije odgovorne predvsem lokalne skupnosti⁽³⁾, so okrepili vlogo centralnih oblasti pri zunanji evalvaciji šol. V Italiji in na Madžarskem, kjer evalvacija šol ni bila ravno pomemben element zagotavljanja kakovosti v izobraževanju, pilotno uvajajo celovitejše načine.

⁽¹⁾ Glej Sklepe Sveta z dne 20. maja 2014, in sicer za zagotavljanje kakovosti, ki podpirajo izobraževanje in usposabljanje, OJ C 183, 14. 6. 2014.

⁽²⁾ Eurydice, 2004. *Evalvacija osnovnih šol v Evropi*. Bruselj: Eurydice.

⁽³⁾ Lokalne oblasti so odgovorne za evalvacijo izvajanja izobraževanja na lokalni ravni, za evalvacijo njihovega dela pa so odgovorne centralne oblasti ali agencije za izobraževanje.

^(*) Opomba urednice: primerjalni pregled po posameznih državah lahko najdete v izvorniku poročila v angleškem jeziku v poglavju z informacijami o nacionalnih sistemih.

V večini držav je za zunanjo evalvacijo šol pristojen inšpektorat na centralni ravni

V sedemindvajsetih (od enaintridesetih) izobraževalnih sistemih, v katerih izvajajo zunanjo evalvacijo šol, je za izvedbo odgovoren osrednji organ, pogosto je to 'inšpektorat'. Na Danskem in Islandiji ter v Litvi so za zunanjo evalvacijo šol deljeno odgovorni na centralni ravni in regionalni ali lokalni ravni. V Estoniji, Avstriji in Turčiji ter na Madžarskem in Poljskem so za izvajanje evalvacije šol odgovorni regionalni ali subregionalni organi, kar pomeni različno raven standardizacije decentraliziranih entitet. In nenazadnje, v Estoniji, Združenem kraljestvu (Angliji, Walesu in na Škotskem), Makedoniji in na Slovaškem so poleg centralnih (ali regionalnih) šolskih oblasti, ki so pristojne za izvajanje osnovnega načina zunanje evalvacije šol, tudi lokalne oblasti ali regionalni ustanovitelji šol do določene mere odgovorni za evalvacijo šol, za katere so pristojni.

V večini držav morajo kandidati, ki se prijavijo na razpis za evalvatorje, izpolnjevati pogoje za učitelja in imeti določeno število let strokovnih izkušenj v šoli pri poučevanju kot učitelj ali na vodstvenem delovnem mestu. V dvanajstih državah lahko postanejo zunanji evalvatorji kandidati, ki so usposobljeni tudi za delo na drugih področjih, kot so izobraževanje, raziskave ali psihologija, ter bolj raznolike strokovne izkušnje. Zanimivo je, da nekatere države (na primer Italija in Islandija) določajo kot pogoj in prednost, da so v timu zunanjih evalvatorjev tudi osebe, ki imajo strokovno znanje in izkušnje, pridobljene izven šole in na področjih, kot so raziskave in evalvacije.

Merila zunanje evalvacije šol so pogosto zelo standardizirana

V večini primerov je pozornost pri zunanji evalvaciji šol usmerjena na raznovrstne šolske dejavnosti: naloge v zvezi z izobraževanjem in vodenjem, dosežke učencev in zakonitost delovanja. Evalvatorji se pri svojem delu opirajo na okvir, sprejet na centralni ravni, ki na strukturiran in enoten način ne določajo le osrednjih točk zunanje evalvacije, ampak tudi standarde, ki opredeljujejo 'dobro' šolo.

Temu vzorcu v dvanajstih izobraževalnih sistemih sledijo različno. Ponekod so v ospredju zunanje evalvacije šol samo določeni vidiki šolskega dela, kot je skladnost s predpisi (v Estoniji, Sloveniji in Turčiji) ali pa 'raven programa' (učni timi na določenem učnem področju (belgijska francoska skupnost)). V Franciji, kjer je sistem inšpekcije predvsem usmerjen na posamezne strokovne delavce šole, ni standardiziranega protokola, s katerim bi bili določeni vsebina in postopki zunanje evalvacije šol. Inšpektorat na Švedskem je avtonomen pri določanju meril za evalvacijo, ki jih utemelji na določilih zakona o izobraževanju in šolskih predpisov ter na kurikulumu za obvezno izobraževanje. Na Danskem pa večji del procesa zunanje evalvacije oblikujejo na ravni posameznih občin, in sicer s pomočjo centralnih šolskih oblasti.

Postopki evalvacije šol prikazujejo razmeroma homogeno stanje

Obseg in področja evalviranih dejavnosti so sicer res različni med državami, vendar ima zunanja evalvacija povsod zelo enotno strukturo, ki temelji na treh osnovnih korakih: (1) analiza, (2) obisk, (3) poročilo. V vseh državah, v katerih obstaja zunanja evalvacija, so določili postopke po teh korakih. Poleg tega imajo evalvatorji v večini izobraževalnih sistemov na voljo širok in raznolik izbor instrumentov, s katerimi lahko dostopajo do različnih virov informacij, krepijo dialog s pomembnimi akterji ter sprejmejo pregledne ugotovitve, utemeljene na dokazih. Čeprav obstajajo razlike, na primer v ravni avtonomije evalvatorjev pri izbiri določenih instrumentov ali izrecnemu namenu, za katerega instrumente uporabijo, je stanje na splošno podobno: trdna struktura in ustrezna orodja.

Analiza tveganja in ukrepi za večji ugled šole se uporabljajo v zelo majhnem številu držav

Z analizo procesov zunanje evalvacije smo odkrili tudi dva zanimiva postopka, značilna za peščico držav: pristop, ki temelji na analizi tveganja, in ukrepi za večji ugled šole.

- V šestih izobraževalnih sistemih (Danska, Irsko, Nizozemska, Švedska in Združeno kraljestvo (Anglija in Severna Irsko)) zadnjih nekaj let izvajajo evalvacijo, ki temelji na analizi tveganja. S to metodo se evalvatorji osredotočijo na šole, ki ne dosegajo pričakovanih standardov (na Danskem, Irskem, Nizozemskem in v Združenem kraljestvu (Angliji)), ali se odločajo med različnimi oblikami inšpekcije (Švedska in Združeno kraljestvo (Severna Irsko)). Ta pristop učinkuje na proračun in na preusmerjanje pozornosti in sredstev na najbolj potrebne, poleg tega pa temelji na točnosti in ustreznosti upoštevanih kazalnikov ter krepí vlogo zunanje evalvacije kot procesa, s katerim želijo prepoznati slabosti v sistemu; lahko pa ima tudi nasprotni učinek in zakrije dobre prakse. Dodatno je treba proučiti pristop, ki temelji na analizi tveganja, in njegove posledice; to je lahko področje, na katerem se države vzajemno učijo druga od druge.
- V peščici izobraževalnih sistemov (Francija (ISCED 1), Litva, Poljska in Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irsko)) ni cilj zunanje evalvacije samo iskanje pomanjkljivosti šol, temveč tudi povečati prepoznavnost šol, ki dejavnosti dobro izvajajo in dosegajo dobre rezultate. Pristop, v katerem je zunanja evalvacija instrument za prepoznavanje in osvetljevanje dobrih praks, omogoča zbiranje in skupno rabo podatkov o tem, kaj deluje in v kakšnih okoliščinah, in sicer s pozitivnimi izidi tako za šole kot sistem. Poleg tega širi obseg zunanje evalvacije in odpira pot za nadaljnje razvijanje njene vloge in delovanja.

Uporaba ugotovitev evalvacije odkriva različne predstave o odgovornosti šol

Rezultati analiz o tem, kako je zunanja evalvacija zasnovana in organizirana v različnih izobraževalnih sistemih, razkrivajo različne poglede na odgovornost šol. Po Harrisu in Herringtonu (2006)⁽⁴⁾ delimo odgovornost na odgovornost do države in odgovornost do trga. Z vsem dolžnim upoštevanjem razlik med izobraževalnimi sistemi v Evropi in izobraževalnim sistemom Združenih držav Amerike dihotomija, ki sta jo prikazala avtorja, na en konec spektra uvršča sisteme, v katerih so šole odgovorne javnosti ali trgu, če uporabimo termin iz ekonomije, na drugi konec pa sisteme, v katerih je za kakovost izobraževanja odgovorna država ali pristojni javni organ in so šole dolžne izpolnjevati zahteve predpisanih standardov. Odgovornost do trga pomeni, da lahko »starši izbirajo med več šolami, kamor bodo vpisali otroke« (Harris in Herrington 2006, str. 221), ter da se sproži tržna dinamika, v kateri šole tekmujejo za učence tako z raznoliko ponudbo kot s kakovostjo. Odgovornost do države pomeni, da o orodjih, ki lahko vplivajo na uspešnost šol, odloča pristojni organ oblasti. Ta orodja so lahko spodbude, sankcije, dodeljevanje finančnih sredstev na podlagi socialno-ekonomskih kazalnikov itd.

Osnovna stebra tržno usmerjenih sistemov odgovornosti sta dostop do informacij in svobodno odločanje staršev in učencev. V sistemih, ki temeljijo na odgovornosti do države, otroke porazdelijo po šolah v skladu s pravili, določenimi od zgoraj navzdol, ki veljajo za vse enako; informacije o kakovosti šol pa so dostopne predvsem tistim, ki odločajo o sistemu. Kazalnika, po katerih lahko razvrstimo sisteme v eno ali drugo kategorijo, sta: (1) objava poročila o zunanji evalvaciji in (2) raven svobodne izbire šole za starše/učenca⁽⁵⁾. V sistemu, v katerem imajo starši in učenci pravico izbirati med šolami, z javno objavo poročila spodbujajo tržno dinamiko, v kateri je poročilo in s tem sistem zunanje evalvacije, ki dopušča pripravo takšnega poročila, vzvod, ki lahko vpliva na izbiro staršev in pomeni pritisk na šole, da izboljšajo svoje rezultate. Nasprotno pa v sistemu, v katerem otroke porazdelijo po šolah na podlagi predhodno sprejetih

⁽⁴⁾ Harris, D. N. & Herrington, C. D., 2006. Accountability, Standards, and the Growing Achievement Gap: Lessons from the Past Half-Century. *American Journal of Education*, 112(2), str. 209–238.

⁽⁵⁾ Slika 5B, str. 35, EACEA/Eurydice/Eurostat 2012. *Key Data on Education in Europe 2012 Edition*. Bruselj: EACEA P9 Eurydice.

meril, kot je geografska bližina, predstavlja poročilo, ki ni javno dostopno ali ki je omejeno dostopno, prenos odgovornosti s šol na naloge države, ki je na zadnji stopnji pristojna za izobraževanje svojih državljanov in za izboljšanje rezultatov šol.

Tržno usmerjeni viziji so naklonjeni izobraževalni sistemi v Belgiji (flamska skupnost), Litvi in Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irska) ter na Irskem in Nizozemskem. Nasprotno pa so v državah, kot so Francija, Ciper, Slovenija in Turčija, šole najprej in predvsem odgovorne državi. Vsi ostali izobraževalni sistemi se umeščajo vmes, saj v njih ne sledijo strogo eni ali drugi viziji. V nekaterih državah so sicer poročila javna, vendar se starši in učenci omejeno odločajo za izobraževalno institucijo ali pa se ne odločajo prosto (na primer v Estoniji ter na Poljskem, Portugalskem in Islandiji), medtem ko se v drugih državah starši in učenci precej ali popolnoma svobodno odločajo med šolami, vendar nimajo na voljo javno dostopnih informacij o kakovosti institucije (na primer Belgija (francoska skupnost), Italija, Latvija in Španija), kar pomeni, da državljani presojujejo o kakovosti šol na ravni neformalnih mrež staršev in učencev.

NOTRANJA EVALVACIJA ŠOL

Zadnjih deset let se v Evropi stopnjujejo pričakovanja v zvezi z notranjo evalvacijo šol. V dvanajstih izobraževalnih sistemih so že na začetku tega stoletja status notranje evalvacije šol spremenili s priporočene ali možne na obvezno⁽⁶⁾. Trenutno je notranja evalvacija predpisana na centralni ravni v sedemindvajsetih izobraževalnih sistemih. Kjer notranja evalvacija ni obvezna, jo praviloma priporočajo. Edini državi, v katerih šolam ni treba izvajati notranje evalvacije oziroma ni takšnega priporočila, sta Bolgarija in Francija, v slednji to velja za primarno izobraževanje.

Centralne oblasti po državah različno strukturirajo notranjo evalvacijo

Skoraj povsod pričakujejo, da šole izvajajo notranjo evalvacijo, vendar se politike in usmeritve o sami izvedbi zelo razlikujejo; v več primerih so šole avtonomne.

Države, v katerih so šole dolžne uporabljati isti okvir kot zunanji evalvatorji (Romunija in Makedonija) ali poseben okvir za samoevalvacijo (Grčija) ali v katerih je vsebina poročila o notranji evalvaciji določena z zakonom (Latvija in Slovaška), so prej izjeme kot pravilo. V Združenem kraljestvu (Škotska) so na podlagi nacionalnega soglasja v vseh šolah sprejeli isti okvir, kot ga uporabljajo zunanji evalvatorji.

V večini izobraževalnih sistemov so s predpisi določili, koga vse je treba vključiti v notranjo evalvacijo. Razdelimo jih lahko v dve splošni skupini: v šestnajstih sistemih mora sodelovati več različnih deležnikov, tudi dijaki oziroma starši, v sedmih sistemih pa v skladu s predpisi sodelujejo samo delavci šole. V slednjem primeru sicer spodbujajo sodelovanje drugih deležnikov.

Odločitev o tem, kako na ravni šol uporabiti ugotovitve notranje evalvacije, je v večji meri prepuščena avtonomiji delavcev šole. Šolske oblasti pogosto zelo na splošno določijo uporabo ugotovitev notranje evalvacije za izboljšanje kakovosti šol. V dvanajstih izobraževalnih sistemih pa so šole dolžne na podlagi ugotovitev notranje evalvacije pripraviti strateške dokumente in ukrepe za uvajanje izboljšav⁽⁷⁾. Objava rezultatov notranje evalvacije je obvezna le na Irskem, Nizozemskem, Slovaškem in Islandiji ter v Grčiji, Latviji, Romuniji in Makedoniji.

⁽⁶⁾ Estonija (2006), Irska (2012), Grčija (2013/2014), Hrvaška (2008), Italija (2011), Luksemburg (2009), Madžarska (2011), Avstrija (2012), Portugalska (2002) in Združeno kraljestvo (Severna Irska (2010) in Wales (2010)).

⁽⁷⁾ Belgija (nemško govoreča skupnost), Estonija, Irska, Španija, Luksemburg (ISCED 1), Avstrija, Združeno kraljestvo (Severna Irska in Škotska) ter Islandija.

Skoraj v vseh državah imajo šole na voljo podpirne ukrepe in orodja za izvajanje notranje evalvacije

Ne glede na to, ali je samoevalvacija obvezna ali priporočena, v vseh šolah (razen v Bolgariji) uporabljajo najmanj en (pogosto več) podporni ukrep za izvajanje notranje evalvacije. Takšni ukrepi so: strokovno usposabljanje za notranjo evalvacijo, uporaba okvirov zunanje evalvacije, kazalniki za primerjavo med šolami, smernice in priročniki, spletni forumi, svetovanje zunanjih strokovnjakov in finančna pomoč.

V Belgiji (flamska skupnost), Nemčiji, Estoniji, Španiji, Litvi, Avstriji, Romuniji in Združenem kraljestvu ter na Irskem, Malti in Poljskem lahko šole uporabljajo pet ali več različnih podpornih ukrepov; v drugih državah so bolj omejeni. V Belgiji (francoska skupnost), na primer, uporabljajo kazalnike le za to, da se šole lahko primerjajo med seboj. Na Cipru (samo ISCED 2) in Nizozemskem lahko šole uporabljajo okvir zunanje evalvacije za pomoč pri izvajanju samoevalvacije; drugih podpornih ukrepov ni.

Najbolj pogosto si šole v Evropi lahko pomagajo s pripravljenimi smernicami in priročniki. Z izjemo Belgije (francosko in nemško govorečih skupnost), Francije (ISCED 1), Cipra, Madžarske⁽⁸⁾, Nizozemske in Makedonije v vseh izobraževalnih sistemih obstajajo smernice in priročniki za notranjo evalvacijo šol. Finančna pomoč je najmanj prisoten podporni ukrep, saj je na voljo le v Španiji in na Hrvaškem.

Leta 2004 so samo v četrtini držav imele šole možnost uporabiti kazalnike, kot so dosežki učencev pri opravljanju preizkusov, za primerjavo dosežkov svojih učencev z dosežki učencev drugih podobnih šol ali z nacionalnim povprečjem⁽⁹⁾. Trenutno je temu tako v dveh tretjinah izobraževalnih sistemov, zaradi česar so takšni kazalniki drugo najbolj pogosto orodje notranje evalvacije v Evropi. V več državah je v zadnjih letih ta težnja sovpadala z uvedbo mehanizmov obveznega nacionalnega preverjanja in s tem, da v več državah šole prejmejo zbirne podatke o dosežkih pri preizkusih znanja⁽¹⁰⁾ svojih učencev.

RAZMERJE MED NOTRANJO IN ZUNANJO EVALVACIJO ŠOL

V enaintridesetih izobraževalnih sistemih se v šolah izvajata tako notranja kot zunanja evalvacija. Razširjena oblika soodvisnosti med tema dvema procesoma se kaže v tem, da zunanji evalvatorji uporabijo ugotovitve notranje evalvacije. V dveh tretjinah izobraževalnih sistemov, v katerih soobstajata notranja in zunanja evalvacija, so ugotovitve notranje evalvacije sestavni del informacij, ki jih analizirajo v pripravljalni fazi zunanje evalvacije. Zunanji evalvatorji pogosto izdelajo profil šole, ki jo bodo obiskali, ter na podlagi ugotovitev notranje evalvacije skupaj z drugimi viri informacij natančneje usmerijo svoje delo. Zunanji evalvatorji običajno ne upoštevajo ugotovitev notranje evalvacije, če je imela notranja evalvacija drugačen namen in obseg ali če ni obvezna oziroma je še niso v celoti uvedli.

Notranja evalvacija šol ima lahko različne lastnosti in temelji na strategijah od zgoraj navzdol ali pa bolj sledi pristopu od spodaj navzgor⁽¹¹⁾. V prvem primeru so merila, postopki in referenčna gradiva evalvacije predpisani na centralni ravni. Takšen pristop je zelo uporaben, če je namen notranje evalvacije tudi zagotoviti informacije zunanjim evalvatorjem. Vendar je lahko tudi ovira, če se evalvatorji zato ne osredotočijo na najbolj pomembna področja v zadevni šoli in s tem omejijo možnosti za izboljšanje kakovosti izobraževanja. Nasprotno pristop od spodaj navzgor sledi bolj participatorni logiki. Šolski delavci oblikujejo merila in procese notranje evalvacije po svojih potrebah, z upoštevanjem lokalnih in nacionalnih ciljev. S takšno logiko evalvatorji spoznajo cilje in predvidene procese, se jih zavedajo, saj so za posamezna vprašanja evalvacije odgovorne osebe, ki so najbližje oziroma najbolj vpete v evalvirane dejavnosti. S tem pristopom lahko spodbujamo skupno zavezanost izboljšavam na podlagi ugotovitev evalvacije. Strokovnjaki opozarjajo na določene pomanjkljivosti. Ugotavljajo, da evalvatorji

⁽⁸⁾ Šolska oblast pripravlja navodila za samoevalvacijo šol.

⁽⁹⁾ Za več informacij glej: Eurydice, 2004. *Evaluation of schools providing compulsory education in Europe*. Bruselj: Eurydice.

⁽¹⁰⁾ Za več informacij glej: EACEA/Eurydice, 2009. *National Testing of Pupils in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results*. Bruselj: EACEA P9 Eurydice.

⁽¹¹⁾ Eurydice, 2004. *Evaluation of schools providing compulsory education in Europe*: Bruselj: Eurydice.

nimajo zadostnih kompetenc in da ni vedno enostavno upoštevati mnogoterih stališč med sprejemanjem odločitev o ukrepih za izboljšave⁽¹²⁾.

Šolske oblasti vplivajo na vsebino notranje evalvacije na več načinov. Izdajajo na primer priporočila o uporabi predpisane liste meril, smernice in priročnike ali oblikujejo in širijo kazalnike, da se šole lahko primerjajo z drugimi. Čeprav praviloma obstajajo priporočila o vsebini notranje evalvacije, v zelo redkih primerih šolske oblasti predpišejo celoten proces; in četudi je s predpisi določeno, da morajo šole uporabljati ista merila kot zunanji evalvatorji, so vseeno možne prilagoditve. V Romuniji, na primer, šole spodbujajo, da nacionalne standarde dopolnijo s svojimi prednostnimi področji notranje evalvacije. V evropskih državah zato pri notranji evalvaciji pogosto puščajo odprt prostor za participatorne pristope od spodaj navzgor. Takšno usmeritev v določeni meri prepoznamo tudi v praksah zunanje evalvacije šol, kot so dialoški procesi o končnem evalvacijskem poročilu med zunanjimi evalvatorji in delavci šole ali sodelovanje učencev, staršev in predstavnikov lokalne skupnosti v zunanji evalvaciji.

⁽¹²⁾ Dupriez, V., Franquet, A., 2013. L'évaluation dans les systèmes scolaires: au-delà d'un effet miroir? V: V. Dupriez, dir. *L'évaluation dans les systèmes scolaires. Accommodements du travail et reconfiguration des professionnalités*. Bruxelles: De Boeck, str. 21–34.

Kakovostni sistem izobraževanja in usposabljanja je predpogoj, če želimo, da mladi ljudje pridobijo zadostna znanja in spretnosti ter s tem spodbujajo evropski socialni in gospodarski razvoj. V razpravah o izobraževalnih politikah na nacionalni ravni kot tudi na ravni EU stalno izpostavljajo vprašanje izboljševanja kakovosti izobraževanja in usposabljanja, o čemer pričajo splošni in skupni cilji za izobraževalne sisteme, opredeljeni v evropskem strateškem okviru za sodelovanje na področju izobraževanja⁽¹⁾.

Potrebo po politikah in sistemih, usmerjenih na zagotavljanje in krepitev kakovosti izobraževanja, smo na evropski ravni že široko sprejeli. V priporočilu Evropskega parlamenta in Sveta z leta 2001 je zelo izpostavljen velik pomen razvijanja evalvacije kakovosti šol⁽²⁾. Evropski svet je v naslednjih letih večkrat poudaril, kako pomembno je spremljati in evalvirati kakovost izobraževanja⁽³⁾. Leta 2014 je pozval Evropsko komisijo, da začne spodbujati vzajemno učenje in zagotovi potrebno podporo državam članicam, ki razvijajo sisteme za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti⁽⁴⁾.

V tem poročilu sta predstavljena primerjalni pregled po posameznih državah^(*) in primerjalni pregled struktur, ciljev in načinov izvedbe evalvacije šol v Evropi, pripravljena z namenom spodbujati izmenjavo znanja in načinov ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti izobraževalnih sistemov v Evropi.

OSREDNJA TEMA POROČILA: EVALVACIJA ŠOL

O ugotavljanju in zagotavljanju kakovosti v izobraževanju lahko razmišljamo kot o politikah, postopkih in praksah, ki jih oblikujemo za doseganje, ohranjanje ali izboljšanje kakovosti na določenih področjih, in ki slonijo na procesu evalvacije. Pod pojmom 'evalvacija' razumemo splošni proces sistematične in kritične analize določenega področja, ki zajema zbiranje ustreznih podatkov in vodi do ugotovitev oziroma priprave priporočil za izboljšanje. Pri evalvaciji se lahko osredotočimo na različna področja: šole, ravnatelje, učitelje in druge strokovne delavce, programe, lokalne oblasti ali uspešnost oziroma delovanje celotnega izobraževalnega sistema.

Znotraj širšega pomena ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti pa je osrednja tema tega poročila evalvacija šol, ki izvajajo obvezno izobraževanje. Če upoštevamo vsebinski okvir, ki smo ga vzpostavili v prejšnji študiji Eurydice na to temo (2004)⁽⁵⁾, je evalvacija šol usmerjena na dejavnosti delavcev šole kot celote. Namen takšne evalvacije je spremljanje ali izboljšanje kakovosti šole kot celote. O ugotovitvah se pripravi skupno poročilo, ki pa ne vključuje ocen za posameznega učitelja.

⁽¹⁾ Glej Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju ('IU 2020'), OJ C 119, 28. 5. 2009, str. 2.

⁽²⁾ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2001 o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju, OJ L 60, 1. 3. 2001, str. 51.

⁽³⁾ Glej Predlog sklepov Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o učinkovitosti in pravičnosti v izobraževanju in usposabljanju, OJ C 298, 8. 12. 2006, str. 3; Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju ('IU 2020'), OJ C 119, 28. 5. 2009, str. 2.

⁽⁴⁾ Glej Sklepi Sveta z dne 20. maja 2014 o zagotavljanju kakovosti pri podpiranju izobraževanja in usposabljanja, OJ C 183, 14. 6. 2014, str. 30.

⁽⁵⁾ Eurydice, 2004. *Evaluation of schools providing compulsory education in Europe (Evalvacija osnovnih šol v Evropi)*. Bruselj: Eurydice.

^(*) Opomba urednice: primerjalni pregled po posameznih državah najdete v izvirniku poročila v angleškem jeziku v poglavju z informacijami o nacionalnih sistemih.

Evalvacijo šol lahko povežemo s široko paleto šolskih dejavnosti, tudi s poučevanjem in učenjem oziroma z vsemi vidiki upravljanja in vodenja šole. Poročilo proučuje predvsem načine, ki so usmerjeni na izobraževalne dejavnosti ter vodenje in upravljanje. V njem pa ni upoštevana evalvacija šol, ki jo opravijo specializirani evalvatorji in obravnava določene naloge (v zvezi z računovodskimi evidencami, zdravjem, varnostjo, arhivi itd.).

Evalvacija šol je lahko zunanja ali notranja. Prvo izvajajo evalvatorji, ki niso delavci preverjane šole, pogosto so organizirani v inšpektorat in poročajo šolskim oblastem. Drugo izvajajo predvsem delavci šole⁽⁶⁾. V procesu zunanje in notranje evalvacije lahko sodelujejo tudi drugi deležniki šole, kot so učenci, starši in predstavniki lokalne skupnosti.

Na nadaljnji razvoj evalvacije šol kot razširjene prakse merjenja in izboljševanja kakovosti izobraževanja v evropskih državah vpliva več dejavnikov in okoliščin⁽⁷⁾. Danes so lokalne oblasti in šole najpomembnejši dejavniki izobraževalnih politik. To je posledica hkratnega razvoja izobraževalnih sistemov v smeri decentralizacije od osemdesetih let prejšnjega stoletja naprej in obstoja bolj tradicionalne avtonomije, ki so jo v nekaterih državah prenesli na lokalno ali šolsko raven. V več državah so na šole prenesli odgovornost odločanja o upravljanju človeških in drugih virov ter o vsebini pouka. Ponekod so takšno avtonomijo povezali z odgovornostjo, da šola pripravi strateški načrt za izboljšanje in nadaljnji razvoj izvajanja izobraževanja. Reforme, ki so povečale avtonomijo šol, so tlakovale pot prenosa odgovornosti s šolskih oblasti na posamezne šole.

Evalvaciji šol znotraj izobraževalnega sistema države pripisujejo različen pomen. V vsaki posamezni državi razvijajo kulturo evalvacije, ki je osredotočena na različne vidike. Evalvacija šol je samo en vidik sistemov ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti, ki je po državah različno razvit. Za boljšo predstavbo o tem, kako je evalvacija šol povezana s celotnim sistemom evalvacije, so v izvirniku tega poročila v poglavju z informacijami o nacionalnih sistemih zbrane informacije o nacionalnih sistemih, v katerih so tudi opisi drugačnih načinov zagotavljanja kakovosti.

Informacije o nacionalnih sistemih zajemajo tudi opis sistema ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v državah, v katerih ni sistema zunanje (oziroma ponekod ne notranje) evalvacije šol. To so Bolgarija, Hrvaška, Grčija, Ciper (ISCED 1), Luksemburg, Finska in Norveška. V teh državah zagotavljajo kakovost pretežno tako, da spremljajo in nadzorujejo sistem izobraževanja kot celoto na podlagi dosežkov učencev pri standardiziranih preverjanjih, evalvirajo izobraževanje, ki ga zagotavlja lokalna oblast, ali evalvirajo učitelje individualno. V primerjalni analizi so te države omenjene samo nekajkrat.

⁽⁶⁾ Pojem 'samoevalvacija' se na splošno uporablja za vse oblike evalvacije, ki jih izvajajo na šoli. Za boljše razumevanje konceptov smo naredili ločnico med samoevalvacijo (v kateri evalvatorji oblikujejo mnenje v zvezi z nalogami, ki jih sami opravljajo) in notranjo evalvacijo (v kateri posamezniki ali skupina posameznikov, ki so delavci ali učenci šole, oblikujejo mnenje neodvisno od zbiranja podatkov). Za namen tega poročila so vse evalvacije, ki jih opravi šola, notranje evalvacije.

⁽⁷⁾ Glej Eurydice, 2007. *School Autonomy in Europe. Policies and Measures (Avtonomija šol v Evropi. Politike in ukrepi)*. Bruselj: Eurydice.

CILJI IN VSEBINA POROČILA

Osnovni namen poročila je predstaviti razvoj in organiziranost evalvacije šol v Evropi. Namen je tudi osvetliti skupne lastnosti, smeri razvoja in nacionalne pobude, ki jih bodo morda v drugih evropskih državah prepoznali kot pomembne pri nadaljnjem razvijanju politik.

Poročilo v slovenskem jeziku je razdeljeno na dva dela: kratka primerjalna analiza in pojmovnik. Izvirnik tega poročila pa ima še tretji del, in sicer informacije o nacionalnih sistemih (*National profiles*).

Primerjalna analiza osvetljuje najpomembnejše lastnosti organiziranosti zunanje in notranje evalvacije šol v tem zaporedju.

Prvo poglavje obravnava zunanjo evalvacijo šol. Izvemo, v katerih državah jo izvajajo in kakšno je stanje v preostalih državah. Osnovne teme so tri:

- tip organa, pristojnega za zunanjo evalvacijo šol;
- prednostno področje evalvacije in merila, ki jih upoštevajo pri oblikovanju mnenja o šoli;
- postopki (tj. obiski šol, opazovanje v razredu, ocena tveganja, posvetovanje z deležniki itd.) zunanje evalvacije in priprava evalvacijskega poročila;
- možni izidi zunanje evalvacije za šole;
- razširjanje ugotovitev evalvacije;
- usposobljenost in strokovne izkušnje zunanjih evalvatorjev.

Zunanja in notranja evalvacija šol potekata podobno kot druge evalvacije, zajemata tudi zbiranje podatkov in oblikovanje ugotovitev po predhodno dogovorjenih merilih. Zaradi avtonomije šol ali lokalnih oblasti na področju notranje evalvacije je obseg zbranih informacij pri notranji evalvaciji pogosto bolj omejen kot pri zunanji evalvaciji.

V drugem poglavju o notranji evalvaciji šol so izpostavljene naslednje pomembne teme:

- uradne zahteve v zvezi z notranjo evalvacijo, ki jih morajo šole izpolniti;
- vključevanje staršev, učencev in drugih deležnikov v proces notranje evalvacije;
- različna orodja in podporni ukrepi za izvedbo notranje evalvacije, ki jih za šole pripravijo šolske oblasti;
- uporaba rezultatov notranje evalvacije na ravni šole ali višjih organov oblasti, tudi za namen zunanje evalvacije.

V pojmovniku so definicije posameznih pojmov, uporabljenih v poročilu.

Informacije o nacionalnih sistemih, ki so v izvirniku poročila v angleškem jeziku, nudijo pregled najpomembnejših lastnosti zunanje in notranje evalvacije šol ter drugih načinov ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v posamezni državi. Na voljo so tudi navodila.

OBSEG POROČILA IN VIRI INFORMACIJ

Poročilo prikazuje pregled sistemov evalviranja šol za primarno izobraževanje in redno obvezno splošno (nižje in višje) sekundarno izobraževanje⁽⁸⁾.

V poročilu so upoštevane javne šole v vseh državah. Zasebne šole niso upoštevane, razen sofinanciranih zasebnih šol v nekaj državah, saj se vanje vpisuje velik delež učencev. Te države so Belgija, Irska, Nizozemska in Združeno kraljestvo (Anglija). Sofinancirane zasebne šole so šole, ki prejmejo več kot polovico svojih osnovnih sredstev iz javnega proračuna.

Podatki so za leto 2013/2014. Poročilo zajema vse države članice EU ter Islandijo, Makedonijo, Norveško in Turčijo⁽⁹⁾.

Poročilo temelji na odgovorih na vprašalnike in izpolnjenih predlogah za informacije o nacionalnih sistemih, ki so jih pripravili nacionalni strokovnjaki oziroma nacionalni predstavniki omrežja Eurydice. Glavni vir informacij so uradni dokumenti o izobraževanju, sprejeti na centralni ravni.

⁽⁸⁾ Za podrobnejše informacije o rednem obveznem primarnem in sekundarnem splošnem izobraževanju za posamezno državo glej: *Structures of European education systems 2014/2015 (Strukture evropskih izobraževalnih sistemov 2014/2015)* na spletni strani http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/facts_and_figures_en.php#diagrams. Opomba urednice: po ISCED-2011 se v Sloveniji osnovnošolsko izobraževanje od 1. do 6. razreda razvršča na primarno raven (ISCED 1), od 7. do 9. razreda na nižjo sekundarno (ISCED 2), srednješolsko izobraževanje pa na višjo sekundarno raven (ISCED 3).

⁽⁹⁾ Pri pripravi poročila niso sodelovale naslednje države omrežja Eurydice: Bosna in Hercegovina, Liechtenstein, Črna gora in Srbija.

1. POGLAVJE: ZUNANJA EVALVACIJA ŠOL

Zunanja evalvacija šol je zelo ustaljen način ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v Evropi. V poročilu (glej Uvod) je treba zunanjo evalvacijo razumeti kot tisto, ki jo izvajajo evalvatorji, ki niso delavci preverjane šole in poročajo šolskim oblastem. Zunanja evalvacija šol je usmerjena na dejavnosti v šoli, pri evalvaciji ne obravnavajo odgovornosti posameznega delavca šole. Namen takšne evalvacije je spremljati oziroma izboljšati kakovost šole oziroma dosežkov učencev. Obseg evalviranih vidikov je različen med državami, odvisno od ravni avtonomije šol.

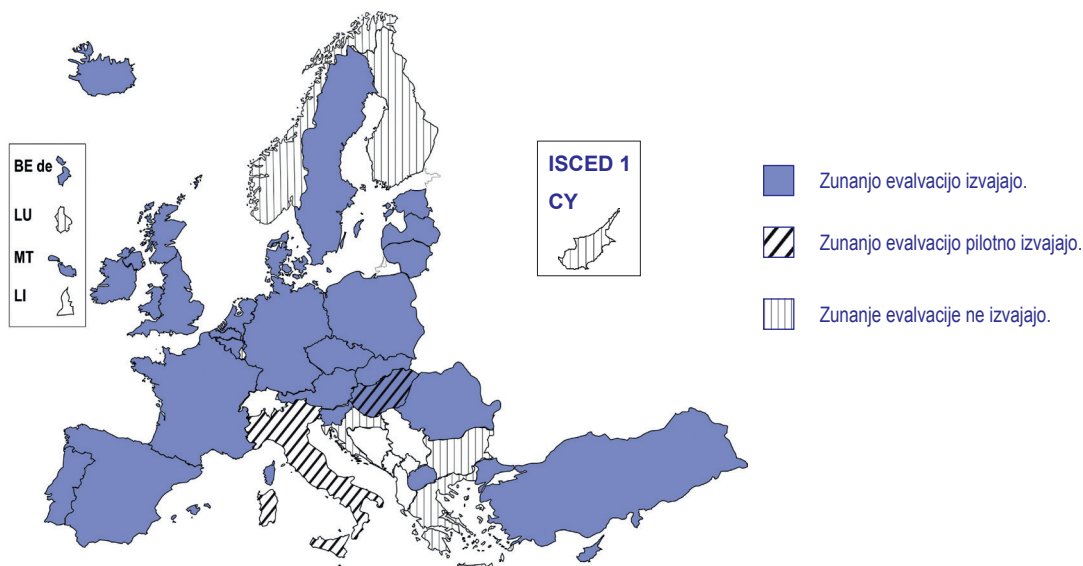
V tem poglavju je opisana organiziranost zunanje evalvacije šol v Evropi. Razdelek 1.1 na splošno prikazuje status zunanje evalvacije v posameznih državah. Razdelek 1.2 predstavlja organe in šolske oblasti, odgovorne za izvedbo zunanje evalvacije šol. V razdelku 1.3 so opisana merila, na podlagi katerih se presoja o posameznih šolah, v razdelku 1.4 postopki za zbiranje podatkov, sklepanje in poročanje o ugotovitvah, v razdelku 1.5 različni možni izidi zunanje evalvacije šol, v razdelku 1.6 pa je opisana analiza širjenja ugotovitev zunanje evalvacije. V zadnjem razdelku 1.7 so zbrane informacije o usposobljenosti in delovnih izkušnjah evalvatorjev.

1.1 Status zunanje evalvacije

Razdelek nudi splošen pregled stanja na področju zunanje evalvacije v Evropi. Obravnava tudi države, v katerih zunanja evalvacija ni pomemben vidik sistema zagotavljanja kakovosti.

Zunanja evalvacija je v Evropi zelo razširjena, izvajajo jo v enaintridesetih izobraževalnih sistemih, ki so v šestindvajsetih državah (glej sliko 1.1).

Slika 1.1: Status zunanje evalvacije šol, kot to določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Francija: zunanja evalvacija je predpisana na centralni ravni, vendar ne kot sistematičen postopek, ki ga izvajajo redno. Sistem inšpekcij tradicionalno obravnava posamezne delavce šole, kar je še vedno pretežni del inšpekcijskega dela.

Italija: po končanem pilotnem uvajanju bodo zunanjo evalvacijo v šolskem letu 2015/2016 začeli izvajati vsi.

Madžarska: poleg zunanje evalvacije, s katero preverjajo skladnost delovanja šol z zakonodajo, trenutno poteka triletni pilotni projekt, s katerim se pripravljajo na uvedbo celovite zunanje evalvacije ('pedagoška/strokovna inšpekcija') leta 2015.

V sedmih izobraževalnih sistemih ni predpisov o zunanji evalvaciji šol, sprejetih na centralni ravni.

Na Hrvaškem zunanja evalvacija šol ali učiteljev ni glavna tema nacionalnih reform ali politik izobraževanja. Do nedavnega je to veljalo tudi za Bolgarijo, vendar so s projektom, ki je potekal v obdobju od 2012 do 2014, zasnovali sistem inšpekcije. Po končanem projektu so na Ministrstvu za izobraževanje in znanost začeli pripravljati novo zakonodajo za predšolsko in šolsko izobraževanje, ki zajema tudi prevladujoči sistem inšpekcije. Zakon bodo lahko sprejeli že leta 2015.

V Grčiji in Luksemburgu ter na Cipru (primarno izobraževanje) z zunanjo evalvacijo, ki jo izvajajo inšpektorat ali šolski svetovalci, preverjajo predvsem učitelje. Čeprav zunanja evalvacija šol v teh državah obstaja, je njen obseg zelo omejen, saj proučuje posebne vidike, kot so finančni dokumenti, zdravje, varnost, arhivi in drugo.

Na Finskem ni osrednjih predpisov o zunanji evalvaciji šol, lokalne oblasti pa se lahko odločijo za tovrsten način evalviranja dejavnosti na šolah, za katere so odgovorne. V zakonodaji o osnovnošolskem izobraževanju niso v ospredju šole, temveč izvajalci izobraževanja (za javne šole so to občine). Posledično so pravice in odgovornosti določene za izvajalce izobraževanja in ne za šole. Izvajalci izobraževanja so dolžni po zakonu evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, in sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Glavne ugotovitve zunanje evalvacije morajo objaviti. Oblika in postopek evalvacije na lokalni ravni nista predpisana; izvajalci izobraževanja uživajo pri tem precej svobode. Namen evalvacije je podpirati razvoj izobraževanja in izboljšati pogoje za učenje.

Na Norveškem nacionalni inšpektorat izvaja zunanjo evalvacijo z namenom zagotoviti skladnost dejavnosti lokalnih izvajalcev izobraževanja z izobraževalno zakonodajo. Inšpektorji predvsem preverjajo, če izvajalci izpolnjujejo zakonsko obveznost, da otrokom in mladostnikom zagotavljajo enake pravice do izobraževanja, ne glede na spol, socialno in kulturno ozadje, prebivališče ali kakršne koli posebne potrebe. Šole se lahko vključujejo v procese zunanje evalvacije tako, da sodelujejo v razgovorih z relevantnimi sogovorniki, vendar se inšpektorji prednostno osredotočajo na ustanovitelje šol.

1.2 Organi, odgovorni za zunanjo evalvacijo

Ta razdelek obravnava organe, odgovorne za izvedbo zunanje evalvacije v šolah. Predstavlja naravo in ravni pristojnosti delovanja teh organov ter različne situacije, v katerih več organov sodeluje pri zunanji evalvaciji šol.

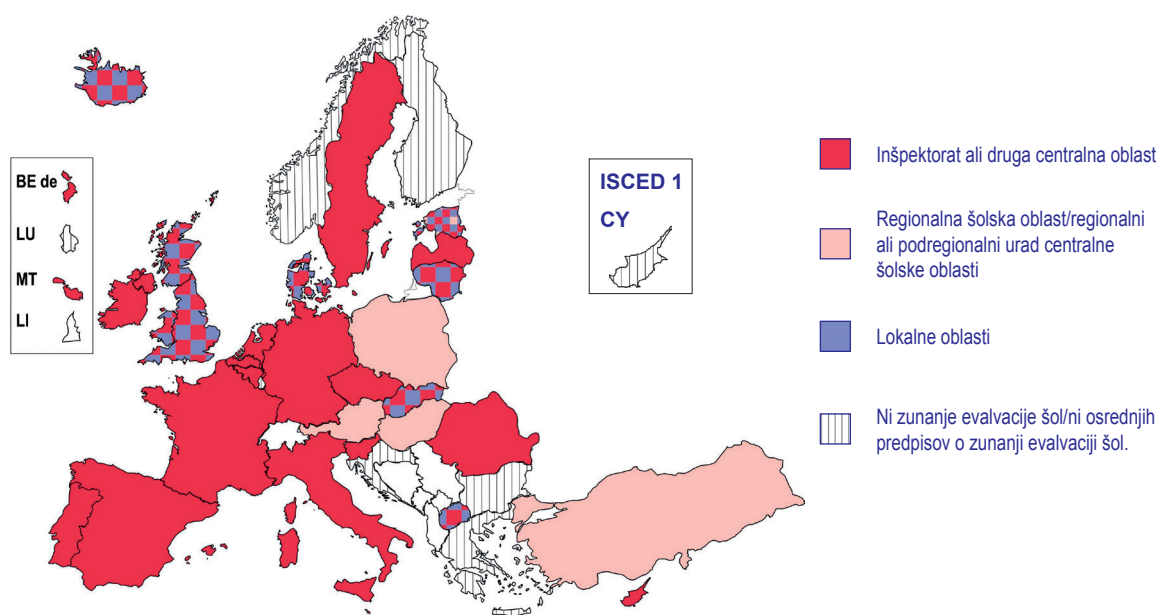
V večini izobraževalnih sistemov (sedemindvajset od enaintridesetih sistemov, v katerih obstaja zunanja evalvacija šol) so centralne oblasti odgovorne za zunanjo evalvacijo šol (glej sliko 1.2). Značilna sta dva osnovna tipa organov, ki sta bolj ali manj enako zastopana. Prvi je služba centralne šolske oblasti, običajno je to 'inšpektorat' ali manj pogosto služba ali urad za evalvacijo. Drug tip je agencija, posebej ustanovljena za inšpekcijo šol.

V petih državah je odgovornost za izvedbo zunanje evalvacije šol decentralizirana različno na regionalne ali podregionalne ravni.

V Estoniji 'državni nadzor' nad šolami izvajajo oddelki okrajnih oblasti za izobraževanje v imenu ministra za izobraževanje in raziskave. V primeru resne ali nujne pritožbe zoper določeno šolo je pristojen za ukrepanje Urad za zunanjo evalvacijo pri Ministrstvu za izobraževanje in raziskave. Na Madžarskem so podregionalne upravne enote odgovorne za izvedbo inšpekcijskih pregledov na šolah (preverjanje skladnosti z zakonodajo in pilotni projekt sistema pedagoške/strokovne evalvacije) v skladu s smernicami ministra, pristojnega za izobraževanje. V Avstriji je za nadzor nad šolami pristojnih devet zveznih uradov in več okrajnih uradov. Do neke mere so ti različni uradi neodvisni drug od drugega. Na Poljskem zunanjo evalvacijo šol izvajajo regionalni uradi 'superintendentov' (vodilni delavci šolskih okolišev – regionalni inšpektorati), ki izvajajo politiko Ministrstva za izobraževanje, vendar so odgovorni guvernerju province

(voivode), ki v regijah zastopa predsednika vlade. V Turčiji so za zunanjo evalvacijo šol odgovorni direktorati za izobraževanje v provincah, koordinira pa jih direktorat za vodenje in nadzor pri Ministrstvu za izobraževanje.

Slika 1.2: Organi, odgovorni za izvedbo zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

Na sliki je označen organ ali organi, odgovorni za izvedbo zunanje evalvacije šol. Ni označenih organov, ki imajo le formalno odgovornost.

Regionalni ali podregionalni uradi centralnih šolskih oblasti so administrativne enote centralnih oblasti, ki delujejo na regionalni ali podregionalni ravni.

Opombe k podatkom držav

Francija: inšpektorat vodi centralna šolska oblast, vendar inšpektorji delujejo lokalno (šole za primarno izobraževanje) ali regionalno (šole za sekundarno izobraževanje).

Italija: podatki temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: podatki se navezujejo na sistem 'preverjanja skladnosti z zakonodajo' in sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki se izvaja pilotno (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih). V skladu z zakonom o splošnem izobraževanju (2011, CXC) lahko vzdrževalci šol (lokalne oblasti) izvajajo evalvacijo šol.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, in sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Oblike in postopki evalvacije na lokalni ravni niso predpisani.

V šestih izobraževalnih sistemih (Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Škotska) ter Makedonija) so lokalne oblasti ali regionalni ustanovitelji šol odgovorni za izvedbo evalvacije šol, ki jih vzdržujejo. Ti načini niso v središču primerjalne analize in v nadaljnjih razdelkih tega poglavja niso opisani.

Evalvacije, ki jih izvajajo lokalne šolske oblasti, so glede na namen in cilje različno povezane z osnovnim načinom zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralni ali regionalni organi, odvisno od države. V Estoniji imata tako državni nadzor nad šolami kot evalvacija (v pristojnosti ustanoviteljev šol) enak namen, tj. skladnost šolske dejavnosti z zakonskimi zahtevami na različnih področjih. Na Slovaškem in v Makedoniji

je obseg evalvacije, ki jo izvaja lokalna oblast, ožji od obsega državne šolske inšpekcije. Državni šolski inšpektorat na Slovaškem preverja predvsem izobraževalne vidike in skladnost s predpisi, ustanovitelji šol (občine ali samoupravna regija) pa izvajajo finančne revizije na svojih šolah in preverjajo skladnost s splošnimi predpisi. V Makedoniji tako občine kot državni inšpektorat predvsem preverjajo, ali šole izpolnjujejo določila predpisov. Poleg tega inšpektorji evalvirajo kakovost in učinkovitost izobraževalnih dejavnosti. V Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Škotska) ima evalvacija, ki jo izvajajo lokalne in centralne oblasti, v glavnem enake cilje in namen, različni pa so postopki in izidi za šole. V Združenem kraljestvu (Anglija in Wales) zakon lokalnim oblastem nalaga, da spodbujajo visoke standarde v šolah, ki jih vzdržujejo. Posebni postopki evalvacije niso predpisani in lokalne šolske oblasti praviloma ne izvajajo inšpekcije, čeprav obiskujejo šole in jih spremljajo. O uspešnosti šol večinoma sodijo na podlagi pregledovanja podatkov in skušajo prepoznati šole, na katerih je treba ukrepati in uvesti izboljšave. V Združenem kraljestvu (Škotska) so lokalne oblasti dolžne izboljšati kakovost izobraževanja na šolah, ki jih upravljajo.

Na Danskem in Islandiji ter v Litvi si odgovornost za zunanjo evalvacijo delijo centralne in lokalne oblasti.

Nacionalna agencija za kakovost in nadzor na Danskem za vsako posamezno šolo opravi letni pregled doseganja omejenega izbora meril, da prepozna primanjkljaje. Po končani prvi fazi so občine odgovorne, da šole nadalje spremljajo in po potrebi ukrepajo. Na koncu lahko agencija naloži občinam, da pripravijo načrt ukrepov za izboljšanje doseganja učnih standardov šole.

V Litvi si odgovornost za zunanjo evalvacijo delita Nacionalna agencija za evalvacijo šol (NASE) in lastnik šole, ki je lahko občina ali centralna vlada (ne pri zasebnih šolah). Lastnik začne in načrtuje zunanjo evalvacijo svojih šol, ki jo nato opravi NASE; lastnik šolam pomaga pred in po evalvaciji ter spremlja delovanje šol po opravljeni evalvaciji.

Na Islandiji Izpitni inštitut v izobraževanju (Educational Testing Institute) pri Ministrstvu za izobraževanje opravi skupno inšpekcijo/evalvacijo z lokalnimi šolskimi oblastmi v vseh štiriinšedemdesetih lokalnih upravah. Občina Reykjavík ločeno evalvira svoje šole.

1.3 Uporaba okvirov za zunanjo evalvacijo

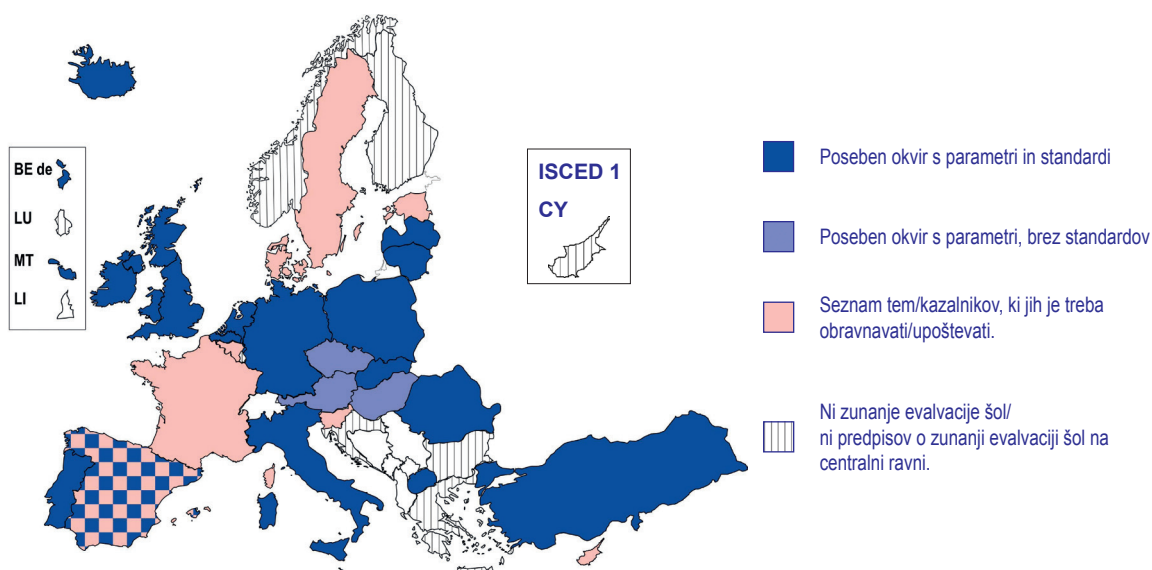
Razdelek predstavlja osrednja vsebinska področja evalvacije in način, kako v državah določajo merila, ki jih evalvatorji upoštevajo. Merila evalvacije temeljijo na dveh elementih, tj. na parametru (ali merljivem vidiku evalviranega področja) ter pričakovanem standardu (merilo primerjave ali uspešnosti ali normativ), po katerem se vrednoti parameter. Merila so podlaga (kvantitativna oziroma kvalitativna) za sklepne ugotovitve. Primerjalna analiza je pokazala, da v večini držav zunanji evalvatorji uporabljajo standardizirana merila, ki so jih pripravile centralne oblasti, in se osredotočajo na različne dejavnosti šol. V preostalih državah, kjer merila evalvacije niso standardizirana na centralni ravni, se zunanja evalvacija pogosto omeji na določene vidike šolskega dela oziroma je ne izvajajo po običajnem postopku.

V dveh tretjinah izobraževalnih sistemov, v katerih izvajajo zunanjo evalvacijo šol, so oblikovali strukturirane in standardizirane okvire vsebin in pričakovanj zunanje evalvacije (glej sliko 1.3). V teh državah morajo vsi zunanji evalvatorji uporabljati isti okvir(e). Ta proces se je začel v devetdesetih⁽¹⁾ letih prejšnjega stoletja in se je nadaljeval v nekaterih državah v novo tisočletje. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) so na primer leta 2009 objavili prvi dokument, v katerem so sistematično opredelili osnovne značilnosti in standarde dobre šole (Usmerjevalni okvir za kakovost šol⁽²⁾). Pomembno je omeniti, da je uporaba osrednjega okvira obvezna tudi v nekaterih državah, v katerih je odgovornost za zunanjo evalvacijo decentralizirana na regionalno raven; to velja za Poljsko in Avstrijo (glej razdelek 1.2).

⁽¹⁾ Eurydice, 2004. *Evaluation of schools providing compulsory education in Europe*. Bruselj: Eurydice.

⁽²⁾ Spletna stran: http://www.ahs-dg.be/PortalData/13/Resources/20131009_Der_Orientierungsrahmen_Schulqualitaet.pdf.

Slika 1.3: Določitev vsebinskih področij in meril zunanje evalvacije šol na centralni ravni, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede posameznih šol, usmerjene na posebne kazalnike, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Nemčija: v večini dežel zunanji evalvatorji delajo po okvirih za evalvacijo kakovosti šol. V okvirih so merila evalvacije, po katerih se odločijo, kaj je dobra kakovost šol in učnih praks.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

Španija: narava okvirov za zunanjo evalvacijo, ki jih pripravijo v avtonomnih skupnostih, ni povsod enaka: od seznama širših področij ukrepanja do podrobnih okvirov z natančnimi parametri in standardi.

Italija: podatki temeljijo na pilotnem projektu VALeS (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: podatki veljajo za sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih). V sistemu 'preverjanja skladnosti z zakonodajo' evalvatorji preverijo šole po skupnih merilih.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, in sodelovati pri zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Oblike in postopki evalvacije na lokalni ravni niso predpisani.

Okviri za zunanjo evalvacijo, pripravljeni na centralni ravni, pokrivajo široko paleto vidikov šole, tudi kakovost poučevanja in učenja, dosežke učencev, različna področja upravljanja šole ter skladnost s predpisi. V Turčiji gre pri evalvaciji šol predvsem za skladnost s predpisi.

Okviri evalvacije so različni po dolžini in kompleksnosti. Pogosto so strukturirani po glavnih področjih dejavnosti šole (na primer poučevanje in učenje, pomoč učencem, vodstvo), ki vsebujejo posebne parametre. Okvir vsebuje opisnike, ki pomagajo evalvatorjem preveriti in oceniti kakovost šole. Opisniki določajo raven pričakovanih rezultatov za vsak posamezni parameter ali področje šolskega dela oziroma različne ravni možnih izidov. V dveh primerih (Češka in Avstrija) parametre določijo centralne oblasti, pričakovanih standardov pa ne. Inšpektorji se na podlagi lastnih izkušenj odločijo, kaj pričakujejo od šole.

V več državah, v katerih so na centralni ravni določili okvire, so vzpostavili tudi sisteme za prilagajanje obsega evalvacije okoliščinam v šoli. Ta sistem 'diferencirane inšpekcije' bolj poudarja šole ali območja, na katerih je večja verjetnost slabših rezultatov (glej razdelek 1.4).

V izobraževalnih sistemih, v katerih ni centralnega okvira s parametri in standardi za zelo strukturiran proces zunanje evalvacije šol, so zahteve običajno bolj omejene. Predmet zunanje evalvacije so pogosto specifični vidiki dela šole.

V Belgiji (francoska skupnost) z zunanjo evalvacijo preverjajo vidike dela šole, kot so določeni z uredbo o sistemu inšpekcije. Sistem inšpekcije tradicionalno zajema evalvacijo posameznih učiteljev. Leta 2007 so zakonodajno začeli spreminjati in preusmerili evalvacijo v 'ravni izobraževanja' (*niveau des études*) znotraj šol, kar pomeni, da so skupine učiteljev za posamezna področja osnovni predmet inšpekcije.

Nacionalna agencija za kakovost in nadzor na Danskem letno preverja primarne in nižje sekundarne šole, pri čemer upošteva kazalnike kakovosti, ki jih določi Ministrstvo za izobraževanje, na primer rezultate nacionalnih preverjanj in zaključnih izpitov ter delež vpisa v višje sekundarno izobraževanje.

V Franciji nimajo standardiziranega protokola, ki bi določal vsebino in postopke zunanje evalvacije. Šolske oblasti so za pomoč pri delu lokalnih in regionalnih inšpektorjev pripravile kazalnike v zvezi z glavnimi izidi izobraževanja in kontekstualne spremenljivke po šolah. Zaradi spremljanja 'ciljno usmerjenih pogodb' (*contrat d'objectifs*), ki so jih prvič uvedli leta 2005, danes regionalne šolske oblasti bolj sistematično evalvirajo politike sekundarnega izobraževanja in delovanje šol glede na širše izobraževalne cilje, določene s temi pogodbami.

V Estoniji in Sloveniji je predmet zunanje evalvacije predvsem zakonska skladnost na področjih, ki jih določijo vsako leto posebej (Estonija) ali jih določa Zakon o šolski inšpekciji (Slovenija).

Na Švedskem zunanjo evalvacijo ureja Zakon o izobraževanju, prav tako pa tudi navodila za inšpektorate in pogodbo o javni službi. Švedski šolski inšpektorat se avtonomno odloča o parametrih in standardih, ki jih bo upošteval. Glavna področja zunanje evalvacije so: napredovanje učencev pri doseganju izobraževalnih ciljev, vodenje, izboljšanje kakovosti v izobraževanju in pravice posameznih učencev.

1.4 Postopki zunanje evalvacije

V nadaljevanju so analizirani različni postopki zunanje evalvacije šol v evropskih izobraževalnih sistemih.

Razdelek ima šest podrazdelkov, ki proučujejo različne vidike protokolov evalvacije šol. Prvi podrazdelek proučuje pogostost evalvacij. V drugem podrazdelku je pregled različnih faz. Naslednji štirje podrazdelki obravnavajo posebne vidike postopkov, tj. zbiranje in analiza informacij oziroma podatkov, obiski šol, vključevanje deležnikov ter priprava evalvacijskega poročila.

Če je pomembno ali potrebno, so podrobno opisani načini, ki jih uporabljajo v določenih državah.

Pogostost zunanje evalvacije

Pogostost zunanje evalvacije šol povsod temelji na enem od treh osnovnih modelov:

- ciklični model, v katerem šole evalvirajo v rednih časovnih presledkih, kot jih določijo centralne oblasti ali inšpektorat;
- osredotočen način, ki temelji na vzorčenju, oceni tveganja ali ad hoc merilih, kot jih določijo centralne oblasti ali so določena v letnem ali večletnem delovnem načrtu;
- kombinacija obeh.

Ciklični model pomeni, da evalvacije izvajajo v rednih časovnih presledkih: od treh let (Makedonija in Turčija) do največ deset let (Belgija (flamska skupnost)). Najpogosteje zunanjo evalvacijo izvajajo na pet let.

Načelo, da je šole treba redno evalvirati, ne velja v vseh izobraževalnih sistemih. V Združenem kraljestvu (Škotska) so nedavno naredili premik z generacijskih ciklusov inšpekcij na sistem vzorčenja, v katerem z letnim programom določijo statistično veljaven vzorec šol, ki jih je treba pregledati, in sicer ob upoštevanju meril, kot so velikost, lokacija, tj. mestno okolje, podeželje ali prikrajšano okolje, itd. Na Islandiji mora biti vzorec reprezentativen za različne občine. Na Irskem in Danskem izberejo šole, ki jih bodo evalvirali, na podlagi analize tveganja; v Belgiji (francoska skupnost), Španiji, Estoniji in na Madžarskem (preverjanje skladnosti z zakonodajo) organi, pristojni za zunanjo evalvacijo šol, vsako leto ali na več let določijo merila, po katerih izberejo šole, ki jih obiščejo. Na Cipru zunanjo evalvacijo šol (ISCED 2) izvedejo, ko centralna uprava presodi, da je ta potrebna glede na administrativne in učne rezultate šol. V Franciji imajo inšpektorji veliko manevrskega prostora pri izbiri šol za zunanjo evalvacijo in niso dolžni evalvirati vsake šole po uradni dolžnosti.

Na Nizozemskem, Švedskem in v Združenem kraljestvu (Anglija in Severna Irska) sistema soobstajata. Za vse šole velja ciklični razpored zunanjih evalvacij, vendar se lahko ustrezno spreminja glede na rezultate ocene tveganja (glej 'Ocena tveganja' v nadaljevanju).

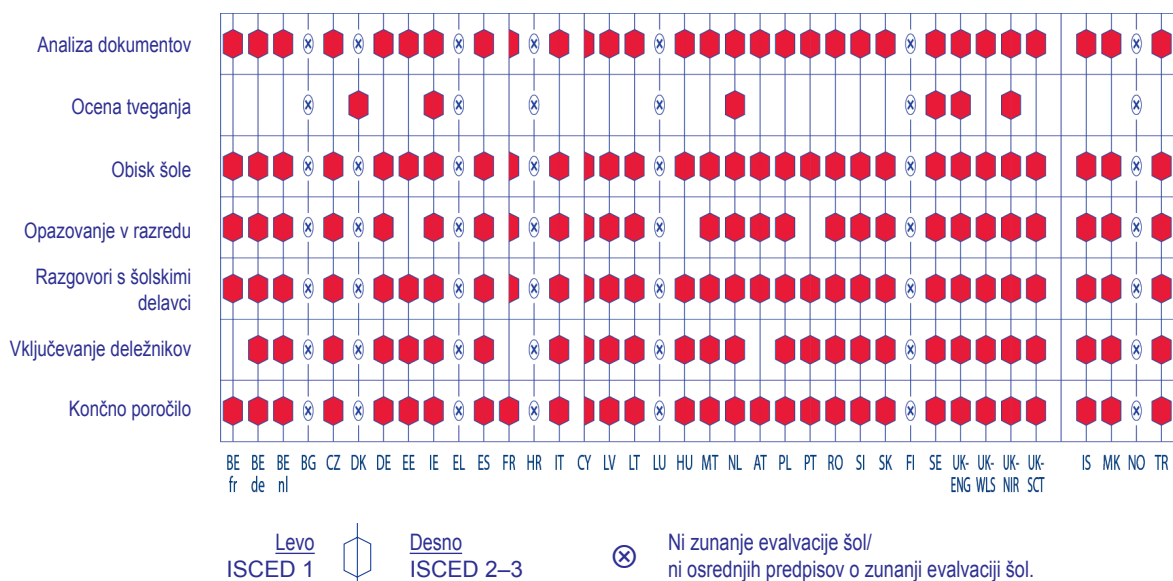
Procesne faze zunanje evalvacije

Primerjava med državami pokaže, da lahko dejanski proces zunanje evalvacije grobo razdelimo v tri faze:

- a) prva faza obsega zbiranje in analizo podatkov o posameznih šolah ter ponekod začetno analizo tveganja;
- b) druga faza zajema obisk šole in opazovanje praks, pregled dokumentov in posvet s šolo ter ponekod tudi z drugimi pomembnimi deležniki;
- c) tretja faza obsega pripravo evalvacijskega poročila.

Te faze so značilne za vse države, čeprav posamezne korake morda izvajajo različno, in so različno kompleksne. Primerjalna analiza v takšni shematski strukturi razkrije več različnih načinov in praks.

Slika 1.4: Postopki zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

MK: glej pojmovnik.

Opombe k podatkom držav

Danska: na centralni ravni opravijo analizo tveganja neposredno v šolah in občine obvestijo o vseh šolah, ki ne dosegajo standardov; občinam nudijo pomoč pri izvedbi izboljšav izobraževanja.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

Francija: ni standardiziranega protokola za evalvacijo šol na ravni ISCED 1.

Italija: podatki temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Ciper: ni zunanje evalvacije šol na ravni ISCED 1.

Madžarska: podatki se nanašajo na 'pregled skladnosti z zakonodajo' in 'pedagoško/strokovno evalvacijo', ki je trenutno v pilotni fazi (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, in sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Oblike in postopki evalvacije na lokalni ravni niso predpisani.

Zbiranje in analiziranje podatkov

Pripravljalna faza zbiranja in analiziranja informacij oziroma podatkov o posameznih šolah je del procesa v vseh državah, v katerih obstaja zunanja evalvacija. Vendar nima povsod istega namena: v večini držav evalvatorjem daje možnost, da oblikujejo profil šole, ki jo bodo obiskali, in se tako lahko bolj osredotočijo na evalvacijo; v nekaterih državah to fazo uporabijo za razlikovanje med šolami, na katerih je treba opraviti inšpekcijski pregled, in šolami, kjer to ni potrebno; v nekaterih primerih pa jo uporabijo za določitev oblike inšpekcije (glej 'Ocena tveganja' v nadaljevanju).

Evalvatorji praviloma zberejo različne podatke iz različnih virov še pred obiskom šole. Narava dokumentov ter zbranih in analiziranih podatkov se razlikuje med državami, vendar jih lahko uvrstimo v eno od naslednjih širših kategorij:

- Statistični podatki o uspešnosti in drugi kvantitativni kazalniki: osnovni kazalnik so dosežki učencev oziroma rezultati nacionalnih preverjanj, ponekod je izhodišče za primerjavo narejeno na regionalni ali nacionalni ravni ali za šole s podobnim socialno-ekonomskim statusom. Te podatke pogosto dopolnijo z drugimi kvantitativnimi podatki, kot so velikost oddelka, razmerje med številom učencev na učitelja, število otrok s posebnimi potrebami, delež učencev, ki zgodaj opustijo šolanje, fluktuacija učiteljev ali evidenca prisotnosti učencev in strokovnih delavcev. V Združenem kraljestvu (Wales) upoštevajo tudi učiteljevo vrednotenje učencev. Ponekod (Belgija (flamska skupnost), nekatere nemške dežele in Slovaška) inšpektorji prosijo šole, da z odgovori na vprašalnike posredujejo informacije.
- Poročila in drugi kvalitativni dokumenti: v več državah inšpektorji upoštevajo poročila prejšnjih zunanjih in (če je možno) notranjih evalvacij. Pregledajo tudi druge dokumente, kot so program razvoja šole, pedagoška ponudba, šolske spletne strani in splošne dokumente o politiki in usmeritvah šole. Na Islandiji evalvatorji pregledajo tudi načrte ukrepov za dobro počutje učencev.
- Administrativni dokumenti: ponekod pregledajo urnike, letni šolski koledar, zapisnike sej svetov, časovne razporede dejavnosti, načrte šole ali notranja pravila. V nekaterih državah upoštevajo tudi posebne dokumente, ki na primer urejajo postopke za obravnavo pritožb (Češka, Avstrija, Slovaška in Švedska), program stalnega strokovnega razvoja (Češka in Nemčija), finančna poročila (Malta) ali sklepe ravnatelja (Slovaška).
- Četrty vir informacij so različni deležniki šol, kot so ravnatelji, učitelji, starši, učenci ali predstavniki lokalne skupnosti. Teh informacij ne zbirajo vedno pred obiskom šole. Ponekod jih zberejo z razgovori in na sestankih ob obisku šole (glej 'Vključevanje deležnikov' v nadaljevanju).

Ocena tveganja

Ocena tveganja je pripravljala faza na Danskem, Irskem, Nizozemskem in Švedskem ter v Združenem kraljestvu (Anglija in Severna Irska). Ta praksa omogoča, da se evalvatorji usmerijo na šole, ki ne dosegajo pričakovanih rezultatov (Danska, Irska, Nizozemska in Združeno kraljestvo (Anglija)), ali da izberejo med različnimi vrstami inšpekcijskih pregledov (Švedska in Združeno kraljestvo (Severna Irska)). Kazalnik o dosežkih učencev – praviloma temelji na rezultatih nacionalnega preverjanja – je najpomembnejši element. Podatke o učnih dosežkih dopolnijo z drugimi viri informacij, kot so na primer finančni podatki šole na Nizozemskem, rezultati ankete o delu šole na Švedskem, zadržanje učencev po pouku in prisotnost učencev pri pouku na Irskem in ugotovitve prejšnjega inšpekcijskega pregleda v Združenem kraljestvu (Anglija in Severna Irska).

V Združenem kraljestvu (Anglija) so inšpekcijski pregledi ciklični. To pomeni, da v petih letih inšpekcija obišče posamezno šolo. Šole, ki jih v evalvaciji prepoznajo kot 'odlične', so izvzete iz nadaljnjih rednih inšpekcijskih pregledov, inšpektorji ocenijo zgolj tveganje v treh letih od zadnjega pregleda ter nato vsako leto, če se kakovost šole ne poslabša. Kdaj bo na šoli, ki je bila razvrščena med 'dobre', spet

inšpekcijski pregled, je odvisno od prve ocene tveganja na tej šoli. V drugih državah (Irska, Nizozemska in Švedska) ocenijo tveganje vsako leto. Na Irskem poleg šol, izbranih prek ocene tveganja, inšpektorat umesti v svoj letni delovni načrt tudi šole na vseh ravneh kakovosti, ki jih naključno izbere.

Obiski šol

V vseh državah so obiski šol standardni korak v postopku. Evalvatorji na šoli iz prve roke pridobijo dokazila o uspešnosti in delovanju šole, kar je namen obiskov. Gledano na splošno skoraj povsod izvajajo obiske zelo podobno.

Obiski so po državah različno dolgi: od najmanj enega (Avstrija in Švedska) do največ sedmih dni na Slovaškem; povprečje je dva do tri dni. V večini držav je dolžina obiska odvisna od obsežnosti inšpekcije ali velikosti šole, tj. števila učencev. Na Malti je dolžina obiska odvisna od števila strokovnih delavcev.

V večini držav na obiskih potekajo tri osnovne dejavnosti:

- razgovori z delavci šole,
- opazovanje pouka in
- inšpekcijski pregled dejavnosti šole, njenih prostorov oziroma notranjih dokumentov.

Razgovori z delavci šole so značilni za vse obiske. Evalvatorji praviloma razpravljajo z ravnatelji šol in drugimi predstavniki vodstva šole. Pogosto intervjuvajo tudi učitelje ter druge delavce šole. V Združenem kraljestvu (Severna Irska) na vse učitelje naslovijo spletne prostovoljne vprašalnike. Na Portugalskem je takšna praksa omejena na vzorec učiteljev. Na Madžarskem sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi, predvideva, da evalvatorji intervjuvajo najmanj pet odstotkov učiteljev.

Opazovanje pouka je praksa, ki jo izvajajo skoraj v vseh državah, razen v Estoniji ter na Madžarskem (pilotni projekt) in Portugalskem. V določenih državah je s protokolom za obisk šole predpisano najmanjše število oddelkov ali učnih ur, ki jih morajo inšpektorji opazovati. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) morajo inšpektorji prisostvovati pri urah pouka najmanj petdeset odstotkov učiteljev, medtem ko je na Islandiji ta delež sedemdeset odstotkov. V Latviji predpis določa opazovanje vsaj dvanajst ur pouka, medtem ko na Malti evalvatorji prisostvujejo toliko uram pouka, kot to dopuščajo čas obiska in zmožnosti evalvatorjev. Na Islandiji in v Litvi inšpektorji uporabljajo poseben strukturiran obrazec, da lahko osredotočijo svoje opazovanje.

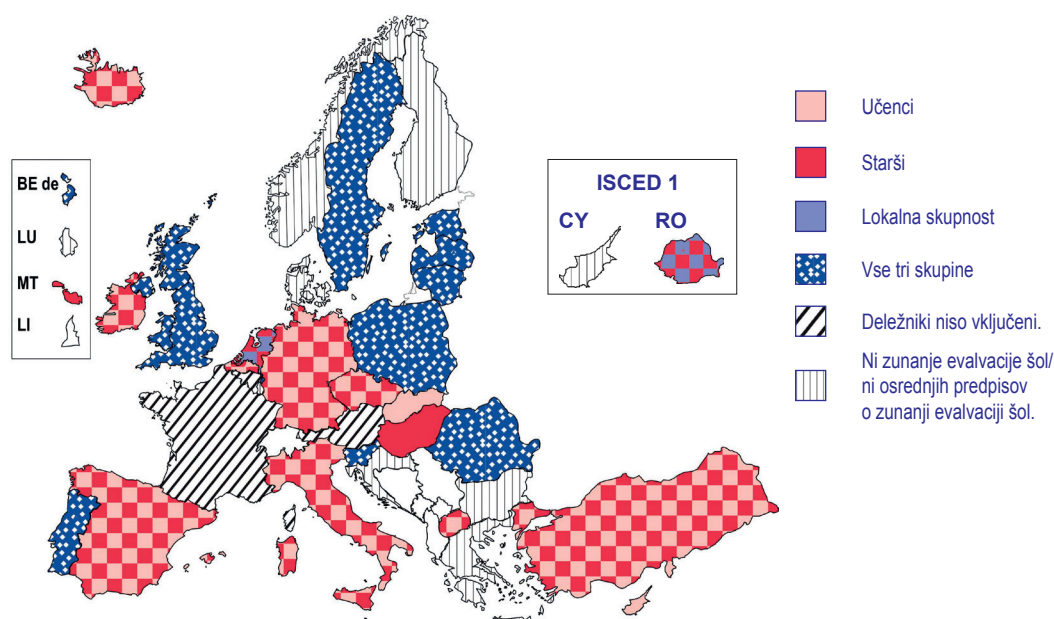
Inšpekcijski pregled drugih dejavnosti šole, njenih prostorov oziroma notranjih dokumentov je veliko manj homogena dejavnost, čeprav jo izvajajo v več državah. Praviloma si evalvatorji ogledajo prostore šole (razrede, laboratorije itd.), pregledajo administrativne dokumente in opazujejo učence med odmori, da dobijo boljšo predstav o klimi na šoli.

Vključevanje deležnikov

Sodelovanje deležnikov šole je tudi v priporočilih o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju, ki sta jih pripravila Evropski parlament in Svet za države članice⁽³⁾. V priporočilih so predvideli sodelovanje vseh interesnih skupin šole, in sicer kot instrument za 'spodbujanje delitve odgovornosti za izboljšanje šol' (OJ C 60, 1. 3. 2001, str. 53). Skoraj povsod pri evalvaciji je urejeno sodelovanje ravnateljev šol in učiteljev, kot je opisano zgoraj. Možnost, da učenci, starši in predstavniki lokalne skupnosti izrazijo svoje mnenje, ki se ga lahko upošteva, ni enotna oziroma sistematično urejena. Na sliki spodaj so označene države, v katerih upoštevajo mnenja staršev, učencev in lokalne skupnosti.

⁽³⁾ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2001 o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju, OJ L 60, 1. 3. 2001, str. 51.

Slika 1.5: Vključevanje učencev, staršev in lokalne skupnosti v zunanjo evalvacijo šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede posameznih šol, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: obveščanje deležnikov predvideva samo sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih). Deležniki niso vključeni v sistem evalvacije 'skladnosti z zakonodajo'.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

V trinajstih izobraževalnih sistemih (Belgiji (nemško govoreča skupnost), Estoniji, Latviji, Litvi, Romuniji, Sloveniji in Združenem kraljestvu ter na Poljskem, Portugalskem in Švedskem) od enaintridesetih, v katerih izvajajo zunanjo evalvacijo, lahko tudi učenci, starši in predstavniki lokalne skupnosti med evalvacijo izrazijo svoje mnenje. V devetih izobraževalnih sistemih (Belgija (flamska skupnost), Češka, Nemčija, Irska, Španija, Italija (pilotni projekt), Islandija, Makedonija in Turčija) sodelujejo učenci in starši, medtem ko so na Nizozemskem in v Romuniji (ISCED 1) ti deležniki starši in lokalna skupnost. Na Malti predvidevajo le vključevanje staršev, medtem ko na Cipru (ISCED 2) in Slovaškem sodelujejo samo učenci. Na Madžarskem 'pedagoška/strokovna' evalvacija, ki jo bodo začeli izvajati leta 2015 in je trenutno še v pilotni fazi, predvideva vključevanje staršev. V treh državah (Belgija (francoska skupnost), Francija in Avstrija) ni določil o posvetovanju z deležniki.

V večini držav velja določilo o sodelovanju deležnikov, vendar izvajanje ni vedno sistematično. V šestih izobraževalnih sistemih (Belgija (flamska skupnost), Češka, Nemčija, Italija (pilotni projekt), Nizozemska in Slovenija) zbiranje informacij od staršev, učencev ali lokalne skupnosti velja za eno od orodij za bolj učinkovito vrednotenje kakovosti izobraževanja in pomoč pri oblikovanju ugotovitev. Evalvatorji se zato sami odločijo, ali bodo uporabili takšna orodja ali ne.

Če se odločijo za ta način, sodelovanje staršev oziroma učencev temelji na anketah, razgovorih ali na obeh možnostih. Razgovori so lahko individualni ali organizirani v ciljnih skupinah. V večini držav vse učence in starše zajamejo z vprašalniki. V Belgiji (nemško govoreča skupnost), Makedoniji in Turčiji ter na Irskem, Cipru (ISCED 2), Portugalskem in Islandiji se posvetujejo le z vzorcem učencev oziroma staršev ali njihovimi predstavniki v svetu šole ali drugih organih šole. Na Malti omejujejo število analiziranih vprašalnikov na sto petdeset za šole, na katerih je več kot toliko učencev.

V štirinajstih državah ima lokalna skupnost možnost sodelovati pri zunanji evalvaciji večinoma z razgovori. V širšem smislu so lokalne skupnosti v vseh državah subjekti z vlogo upravljanja, to so občine, sveti, upravitelji ali lastniki. V Litvi in Romuniji je vključevanje lokalne skupnosti možno, ni pa obvezno. V Litvi se evalvatorji lahko posvetujejo s predstavniki sindikatov učiteljev in predstavniki lastnika šole, medtem ko v Romuniji lahko povabijo k opazovanju procesa predstavnike lokalne uprave, ki lahko podajo svoje mnenje v času obiska šole. Na Švedskem se med poglobljenimi evalvacijami pogovarjajo tudi s socialno službo.

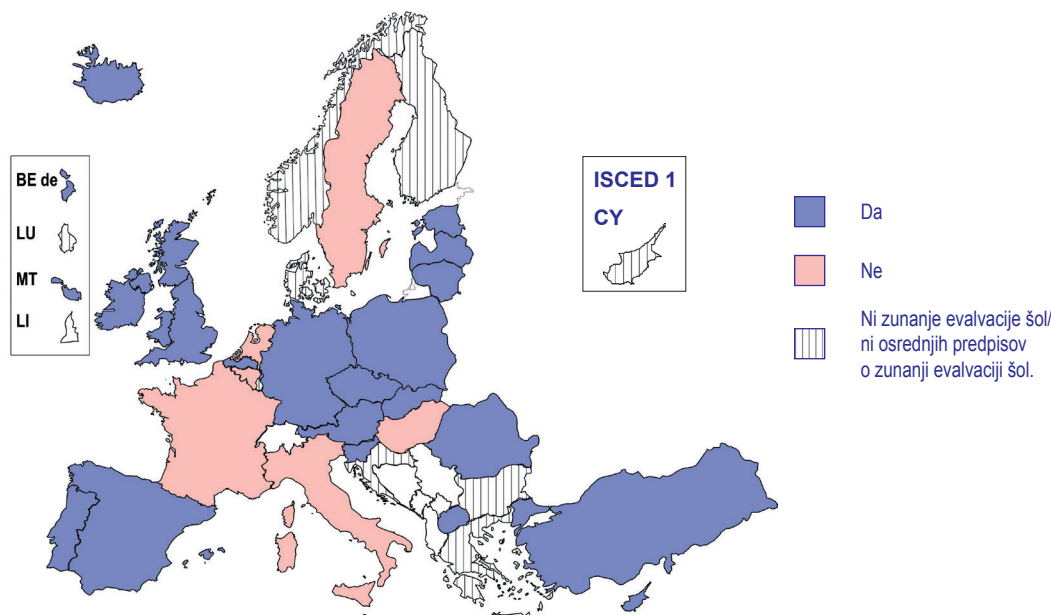
S starši, učenci in, če je tako urejeno, tudi s predstavniki lokalnih skupnosti se evalvatorji pogovarjajo o različnih temah. V večini držav je na prvem mestu vprašanje o zadovoljstvu s kakovostjo šole, izobraževanja in šolskimi prostori. Obravnavajo tudi druga področja, kot so obseg obveznosti učencev, varnost, učno okolje in klima na šoli. V Združenem kraljestvu (Anglija) lahko starši med drugim izrazijo svoje mnenje o tem, kako se šola sooča z ustrahovanjem, medtem ko so v Latviji predmet pogovorov teme, kot sta organiziranost neobveznih dejavnosti ali samoupravljanje šol. Na Švedskem starši in učenci evalvirajo tudi pedagoško vodenje. V Španiji šole prejmejo več vsebinsko različnih vprašalnikov, ki jih poleg učiteljev in ravnateljev šol izpolnijo tudi učenci in starši. S temi vprašalniki želijo zbrati informacije o vsebinskih spremenljivkah, kot so družinsko ozadje, socialno-ekonomska raven, šolsko okolje in podobno, da evalvatorji bolje razumejo dosežke pri nacionalnem preverjanju.

Oblikovanje evalvacijskega poročila

Delo evalvatorjev, njihove ugotovitve in – če je primerno – njihovi sklepi se opišejo v končnem evalvacijskem poročilu. Ta praksa je skupna vsem državam. V Avstriji takšno poročilo pripravijo kot dogovor med inšpektorjem in šolo glede težav, ki jih je treba odpraviti.

V večini držav evalvatorji in vodstvo šole pripravljajo evalvacijsko poročilo v skupnem dialogu. Ponekod sodelujejo tudi učitelji. V šestih izobraževalnih sistemih (Belgija (francoska skupnost), Francija, Italija (pilotni projekt), Madžarska, Nizozemska in Švedska) sprejmejo končno evalvacijsko poročilo, ne da bi se posvetovali s šolo. Na Nizozemskem imajo šole možnost izpodbijanja sklepov končnega poročila tako, da pristojni organ obvestijo o svojem mnenju.

Slika 1.6: Posvetovanje s šolo pred dokončnim oblikovanjem evalvacijskega poročila, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede posameznih šol, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: na sliki je označen sistem 'preverjanja skladnosti z zakonodajo'. Sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije je trenutno v pilotni fazi (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih), zato še ni uveljavljenih postopkov.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

Dialoški proces, ki vodi do končnega evalvacijskega poročila, ima lahko različne ravni. Osnovna shema je vzorec treh korakov: (1) evalvatorji pošljejo šolam osnutek poročila; (2) vodstvo šole pripravi povratne informacije; (3) evalvatorji oblikujejo končno poročilo.

V nekaterih državah je zgornja shema nekoliko drugačna, tj. razširjena oziroma dopolnjena.

Na Poljskem šola ne more dati pripomb k samemu poročilu, a se pred oblikovanjem osnutka pogovorijo o ugotovitvah na v ta namen sklicanem sestanku z vsemi učitelji. Ravnatelj šole lahko izpodbija ugotovitve končnega poročila, na podlagi česar lahko nato regionalni vodja naloži evalvatorjem, da ponovno analizirajo zbrane podatke. V Latviji imajo šole pravico pri vodji akreditacijske komisije vložiti ugovor na končno poročilo in svoje predloge.

Ustne povratne informacije o osnutku poročila so praksa v Belgiji (nemško govoreča skupnost). V Latviji, Združenem kraljestvu, Turčiji in na Portugalskem pred končnim osnutkom poročila povratnim informacijam sledi razprava z ravnateljem šole, ponekod tudi z učitelji. V Združenem kraljestvu (Severna Irska) evalvatorji organizirajo dodatno srečanje s svetom šole, na katerem izmenjajo poglede na šolo. V Belgiji in na Irskem lahko šole podajo pisne pripombe tudi zatem, ko je končno poročilo že oblikovano.

Šola se lahko odzove na splošno na vsa vprašanja v osnutku poročila. Na Irskem in v Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irska) je začetni odziv omejen na dejanske napake, medtem ko o sklepih in ugotovitvah šola ne more razpravljati. Na Portugalskem se lahko šole pisno odzovejo na osnutek poročila, v katerem so ugotovitve evalvatorjev, s katerimi se ne strinjajo. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) organizirajo 'konferenco', potem ko šola da pisne pripombe k osnutku poročila. Na takšni seji se o osnutku poročila in o odzivu šole nanj evalvatorji pogovorijo z upravo šole, s predstavniki učiteljev, predstavniki sveta šole (*Schulschöffe*) in z razvojnim svetom šole (*Schulentwicklungsberatung*), če že deluje na šoli ali če šola zahteva prisotnost takšnega sveta.

1.5 Izidi zunanje evalvacije

V razdelku je opisano, kako v izobraževalnih sistemih obravnavajo oziroma upoštevajo rezultate zunanje evalvacije.

Razdelek je razdeljen v štiri podrazdelke, ki celovito predstavljajo vrste ukrepov po državah in okoliščine, v katerih te ukrepe izvajajo. V prvem podrazdelku je splošen pregled običajnih vrst ukrepov oziroma dejavnosti, sprejetih v postopkih evalvacije: ukrepi za odpravo pomanjkljivosti in za dvig ugleda šole ter disciplinski ukrepi. Vsi ostali podrazdelki nekoliko podrobneje analizirajo značilnosti določene vrste ukrepov in navajajo različne okoliščine, v katerih jih izvajajo.

Za določene države so pripravljeni podrobnejši opisi dejavnosti oziroma ukrepov, če je to pomembno in primerno.

Vrste izidov

Medtem ko postopki za izvedbo zunanje evalvacije v šolah na splošno v večini izobraževalnih sistemov sledijo trem fazam, kaže analiza izidov zunanje evalvacije veliko bolj razdrobljeno in raznovrstno sliko; zgolj nekaj vzorcev je skupnih večini držav.

Kljub raznolikosti se zdi, da imajo skoraj vsi izobraževalni sistemi eno skupno točko: priporočila. V vseh državah, v katerih izvajajo zunanjo evalvacijo in za katere so na voljo podatki, razen v Belgiji (nemško govoreča skupnost) in na Poljskem, evalvatorji v svojih poročilih pripravijo priporočila za izboljšanje. Na Poljskem takšna priporočila pripravijo samo v primeru kršitev zakonskih določil ali drugih kršitev. Narava in ton priporočil sta različna med državami: od trdno določene obveznosti, da šole izvedejo posebne ukrepe, do splošnih predlogov za izboljšanje na širših področjih. Na Češkem na primer šole niso dolžne slediti priporočilom za izboljšanje kakovosti izobraževanja, morajo pa jih upoštevati, če evalvacija pokaže resne pomanjkljivosti. V Italiji – upošteva pilotno fazo – in na Cipru (ISCED 2) so šole popolnoma avtonomne pri odločanju o tem, ali bodo ali ne bodo upoštevale priporočila evalvatorjev. V Franciji so šole na ravni ISCED 1 dolžne upoštevati priporočila bolj z moralnega vidika in ne toliko s pogodbenega. V Estoniji in Makedoniji morajo upoštevati priporočila in doseči cilje do določenega roka.

Po teh priporočilih šole, evalvatorji oziroma pristojne oblasti ustrezno ukrepajo. Ukrepe lahko razvrstimo v tri bolj splošne kategorije:

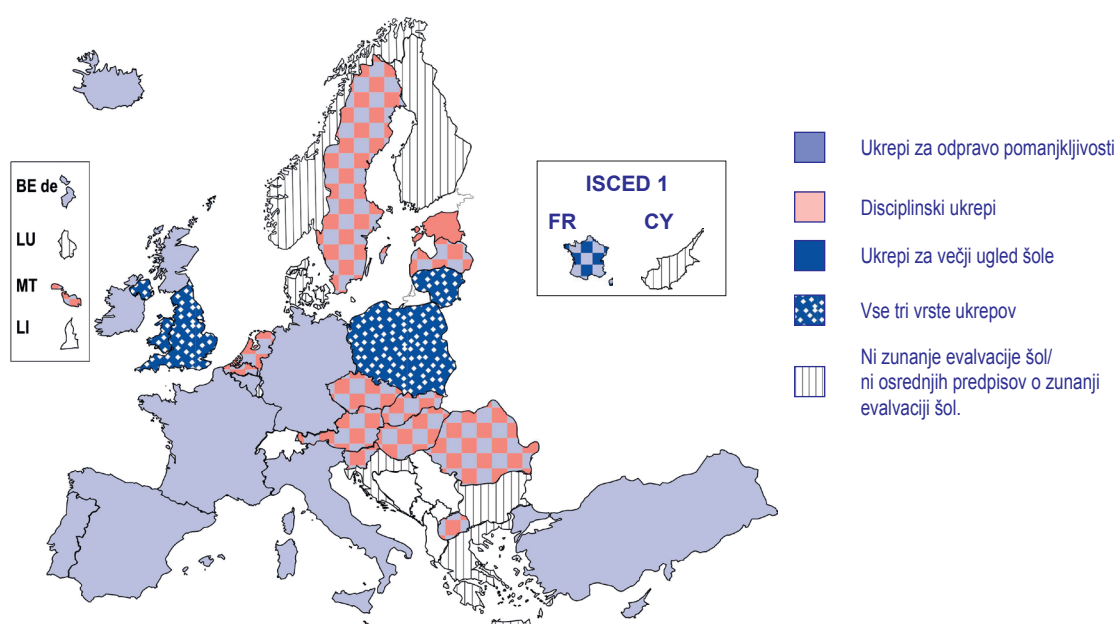
1. ukrepi za odpravo pomanjkljivosti,
2. disciplinski ukrepi,
3. ukrepi za večji ugled šole.

Prva kategorija zajema ukrepe, s katerimi poskušajo odpraviti slabosti in pomanjkljivosti v kakovosti šolskega izobraževanja ali odpraviti kršitve predpisov (glej sliko 1.8). V nekaterih državah evalvatorji šole obravnavajo še naprej, izvajajo na primer ponovne inšpekcijske preglede ali analizirajo ukrepe, s katerimi je šola odpravila začetne pomanjkljivosti. V drugih državah so šole dolžne neposredno ukrepati,

da odpravijo težave, ki jih izpostavijo evalvatorji; v nekaterih primerih morajo pripraviti načrt vseh ukrepov za uvajanje izboljšav. V več državah podporni ukrepi predvidevajo dodatna sredstva, navodila in usposabljanje.

V drugo kategorijo sodijo disciplinski ukrepi, ki jih običajno izvedejo odgovorne oblasti v primerih, ko ukrepi za odpravo pomanjkljivosti niso dali zadovoljivih rezultatov.

Slika 1.7: Vrste izidov, navedenih v poročilu zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede posameznih šol, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

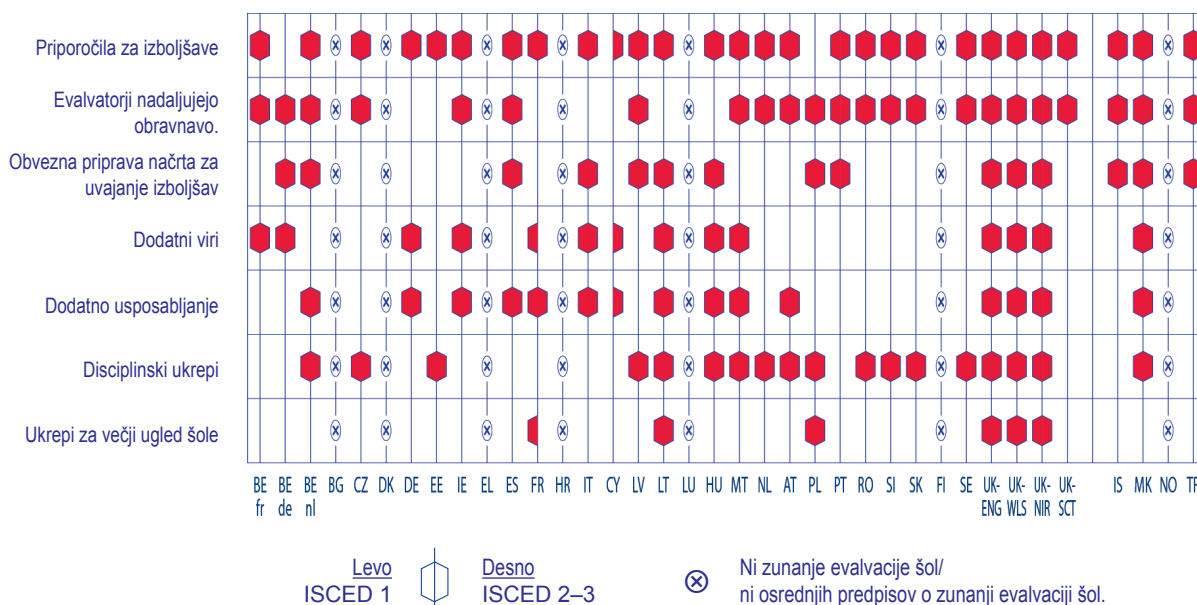
Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: zakonsko določeno 'preverjanje skladnosti z zakonodajo' predvideva samo disciplinske ukrepe, medtem ko sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, trenutno v pilotni fazi, predvideva tudi ukrepe za odpravo pomanjkljivosti (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

Namen tretje kategorije ukrepov je prepoznati, razširiti in spodbujati dobre prakse. V večini držav so določili ukrepe, ki ustrezajo prvima dvema kategorijama, v nekaj primerih pa so rezultate evalvacije zasnovali kot instrument za boljšo prepoznavnost šol, ki delujejo dobro. To naj bi imelo pozitiven povratni učinek na ugled šole in na izboljšanje šolskih praks na splošno.

Slika 1.8: Vrste izidov zunanje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

MK: glej pojmovnik.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede posameznih šol, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki so označeni podatki o glavnem načinu zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne podatki o evalvaciji šol v pristojnosti lokalnih oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvornik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: podatki veljajo tako za sistem 'preverjanja skladnosti z zakonodajo' kot tudi za sistem 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi (glej izvornik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

Ukrepi za odpravo pomanjkljivosti

Poleg priprave priporočil lahko evalvatorji na šoli spremljajo učinke evalvacije. V tem poročilu razumemo spremljanje učinkov evalvacije kot tiste dejavnosti, pri katerih evalvatorji analizirajo ali preverijo, do kakšne mere so šole upoštevale ali upoštevajo priporočila, oblikovana ob pripravi poročila. Takšne dejavnosti izvajajo v okoli dveh tretjinah izobraževalnih sistemov, v katerih obstaja zunanja evalvacija šol (glej sliko 1.8). Spremljanje učinkov pogosto zajema dodatne obiske, redkeje pa analizo poročil, ki jih pripravijo šole in v katerih navedejo ukrepe za odpravo pomanjkljivosti, ki so jih prepoznali evalvatorji. Razen na Malti in v določeni meri na Irskem pristojni odredijo spremljanje učinkov, če evalvatorji ugotovijo slabosti, pomanjkljivosti ali kršitve. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) na primer odredijo spremljanje le ob ugotovitvi resnih pomanjkljivosti, medtem ko se ta dejavnost v Sloveniji uporabi, če je potrebno izvajanje ukrepov nadzorovati daljši čas. V Združenem kraljestvu (Wales) je od resnosti ugotovljene

slabosti odvisno načrtovanje ponovnih obiskov. V koledarskem letu od objave evalvacijskega poročila na Malti evalvatorji na vseh šolah opravijo nenapovedan enodnevni ponovni obisk, medtem ko na Irskem ponovne inšpekcijske preglede opravijo na vzorcu šol. V Latviji so šole dolžne predložiti poročilo vsako leto, dokler šola ne uresniči vseh priporočil.

V vseh državah, v katerih obstaja zunanja evalvacija, morajo šole uvesti ukrepe za izboljšanje kakovosti izobraževanja ali odpravo pomanjkljivosti, ki jih ugotovijo evalvatorji. V dvanajstih izobraževalnih sistemih (Belgija (nemško govoreča in flamska skupnost), Španija, Latvija, Litva, Poljska, Portugalska, Združeno kraljestvo (Wales in Severna Irska), Islandija, Makedonija in Turčija) morajo šole pripraviti akcijski načrt posebej za odpravo ugotovljenih slabosti. Na Poljskem je to obvezno le za šole, kjer ugotovijo zelo slabo delovanje. V Belgiji (flamska skupnost) je načrt uvajanja izboljšav možnost, s katero se šole lahko izognejo takojšnjemu zaprtju in o kateri odloči pristojno ministrstvo. Poleg tega morajo službe, pristojne za svetovalno dejavnost, šolam tudi svetovati in jih usmerjati. V Italiji (čeprav je v pilotni fazi) in Združenem kraljestvu (Anglija) šolam ni treba pripraviti posebnega akcijskega načrta, morajo pa po priporočilih evalvatorjev dopolniti obstoječe načrte uvajanja izboljšav. 'Pedagoška/strokovna' inšpekcija na Madžarskem, ki je trenutno v pilotni fazi in jo bodo uvedli leta 2015, predvideva, da šole po priporočilih inšpektorjev pripravijo petletni akcijski načrt. Samo v Belgiji (flamska skupnost) in Litvi veljajo jasna določila o participaciji učiteljev pri potrjevanju akcijskega načrta.

V več državah so šolam na voljo podporni ukrepi, ki običajno zajemajo dodatno usposabljanje ali dodatne vire, finančna sredstva ali strokovno pomoč. V petnajstih izobraževalnih sistemih (Belgija (flamska skupnost), Nemčija, Irska, Španija, Francija, Italija (pilotni projekt), Madžarska (samo za sistem 'pedagoške/strokovne' inšpekcije, pilotni projekt), Ciper (ISCED 2), Litva, Malta, Avstrija, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska) in Makedonija) je dodatno usposabljanje podporni ukrep, ki ga šole lahko izvedejo na priporočilo evalvatorjev ali na lastno pobudo v okviru načrta izboljšav. V štirinajstih izobraževalnih sistemih (Belgija (francoska in nemško govoreča skupnost), Nemčija (nekateri dežele), Irska, Francija (ISCED 1), Italija (pilotni projekt), Madžarska (samo za sistem 'pedagoške/strokovne' inšpekcije, pilotni projekt), Ciper (ISCED 2), Litva, Malta, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska) in Makedonija) šolam po potrebi dodelijo dodatne vire. Z izjemo Italije (pilotni sistem zunanje evalvacije) in Litve dodatni viri predstavljajo predvsem strokovno pomoč v obliki usmeritev, ki jih pripravijo organ za evalvacijo ali pa specializirane organizacije. V Litvi lahko šole na primer prejmejo dodatna finančna sredstva, da zaposlijo strokovne delavce za pomoč učencem. Eden od obeh pilotnih projektov v Italiji predvideva dodelitev 10.000 evrov šolam, ki želijo razvijati inovativne prakse v svojih načrtih uvajanja izboljšav. V Franciji (ISCED 1) ter na Cipru (ISCED 2) in Malti pomenijo dodatni viri tudi večje število zaposlenih na šoli. V Združenem kraljestvu (Anglija) povežejo šole s slabšimi rezultati s šolami, ki dosegajo boljše rezultate.

Disciplinski ukrepi

V osemnajstih izobraževalnih sistemih od enaintridesetih, v katerih obstajajo sheme za zunanjo evalvacijo, zakonodaja predvideva uporabo disciplinskih ukrepov v primeru kršitev predpisov ali nezmožnosti odprave pomanjkljivosti v določenem obdobju. Na Češkem, Madžarskem (sistem preverjanja skladnosti z zakonodajo) in v Avstriji lahko disciplinske ukrepe izrečejo le v primeru kršitev zakona, medtem ko lahko ponekod drugod takšne ukrepe izrečejo tudi zaradi neustreznega odziva na priporočila, ki jih pripravijo evalvatorji.

Disciplinske ukrepe lahko razvrstimo v dve širši kategoriji: disciplinski ukrepi za delavce šole in disciplinski ukrepi za šolo kot celoto oziroma pristojne organe šole. V večini primerov sistemi dopuščajo obe vrsti.

Ukrepi prve kategorije so običajno globe, sankcije, natančen nadzor ali zamenjava vodij šole oziroma v redkih primerih zamenjava drugih šolskih delavcev. Razrešitev ravnatelja šole ali vodstvenega tima je dejansko možna na Češkem, Poljskem, Slovaškem in v Sloveniji. Na Poljskem je ta ukrep izrecno

možen le, če šola ne izvaja načrta izboljšav. Čeprav seznam disciplinskih ukrepov ni uradno dostopen, so na Malti v nekaj primerih izrekli ta ukrep. V Makedoniji lahko evalvator predlaga odpoved katerega koli šolskega delavca, če ugotovi resne kršitve, kot so zloraba alkohola ali mamil, nadlegovanje učencev ali zloraba šolskega proračuna.

V drugo kategorijo sodijo disciplinski ukrepi zoper šolo, ki ni zmožna opravljati dejavnosti v celoti. Ti ukrepi lahko vodijo tudi do zaprtja šole, zmanjšanja obsega finančnih sredstev ali razveljavitve pravne podlage za delovanje šole. V zvezi s slednjim lahko šole v Latviji izgubijo pravico izdajati javnoveljavna spričevala o zaključku splošnega izobraževanja, na Češkem in Slovaškem lahko centralni šolski inšpektor predlaga izbris šole iz registra šol, v Estoniji lahko ministrstvo razveljavi licenco za izobraževanje in tako onemogoči šoli nadaljnje delovanje in v Združenem kraljestvu (Anglija) lahko pristojni državni sekretar prekine pogodbo o financiranju akademije (javno financirane neodvisne šole). Finančne posledice so predvidene tudi na Nizozemskem, kjer lahko v izrednih primerih pristojni zadržijo letno zagotavljanje proračunskih sredstev šoli. Finančne posledice so možne tudi v belgijski francoski skupnosti, čeprav ukrepov v tej smeri doslej še niso izrekli.

Na Madžarskem (v sistemu 'preverjanja skladnosti z zakonodajo') in Švedskem lahko pristojni organi šolo zaprejo; takšen ukrep je možen tudi v belgijski flamski skupnosti, čeprav ga izrečejo zelo redko. Na Švedskem šolo lahko zaprejo le za šest mesecev po posredovanju inšpektorata, da v tem času odpravijo pomanjkljivosti oziroma izboljšajo delovanje šole.

V nekaterih državah uporabljajo drugačne disciplinske ukrepe. V Združenem kraljestvu (Anglija) šole, ki so jim bili izrečeni posebni ukrepi, ne smejo zaposliti učiteljev, ki so se nedavno usposobili za delo. V Estoniji in na Švedskem lahko oglobijo lastnika šole.

V večini držav disciplinske ukrepe sprejmejo pristojni organi. V Sloveniji pa imajo inšpektorji pravno podlago, da uporabijo določene vrste sankcij, tudi začasno prepoved opravljanja vseh dejavnosti šole, vendar se to doslej še ni zgodilo.

Ukrepi za večji ugled šole

Medtem ko je namen zunanje evalvacije najpogosteje obravnava šol, ki ne dosegajo pričakovanih standardov, v peščici sistemov zunanja evalvacija predvideva tudi priznavanje, razširjanje in promocijo najboljših praks. Ukrepi za dvig ugleda so v tem poročilu ukrepi za uradno priznavanje, spodbujanje in razširjanje dobrih praks, ki jih prepoznajo v procesu zunanje evalvacije. Samo v šestih izobraževalnih sistemih od enaintridesetih z zunanjo evalvacijo izvajajo določene ukrepe za večji ugled šole. V Franciji lahko šole, ki izvajajo izobraževanje na ravni ISCED 1 in jih prepoznajo kot uspešne oziroma inovativne, prejmejo dodatne vire. V Litvi je organ za evalvacijo (NASE) pristojen za zbiranje informacij o najboljših praksah in jih širi v sodelovanju z vodstvom in učitelji teh šol. Na Poljskem morajo evalvatorji izpolniti obrazec o dobri praksi za šole, ki pri nekaterih standardih dosegajo visoke rezultate. Takšen obrazec nato razširijo prek spletišča uprave. V Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irska) lahko informacije in podatke, zbrane med inšpekcijskim pregledom, povzamejo v tematskih in drugih poročilih o dobrih praksah ter jih objavijo na spletišču inšpektorata.

Na takšen način dvigujejo ozaveščenost o tem, kaj deluje in v kakšnih okoliščinah, ter večajo ugled šol, ki dosegajo dobre rezultate. Podpirajo tudi kulturo pozitivnih povratnih informacij in vzajemnega učenja, s katerima krepijo vlogo in cilje zunanje evalvacije.

1.6 Razširjanje rezultatov zunanje evalvacije

V tem razdelku so zbrane informacije o tem, kako v državah razširjajo izide zunanje evalvacije in kdo ima dostop do teh izidov.

Najprej je treba narediti ločnico med evalvacijskimi poročili posamezne šole in poročili, v katerih so zbrani podatki o ugotovitvah. Prva so posamezna poročila, ki jih pripravijo evalvatorji po končanem delu in obravnavajo posamezne šole, medtem ko so slednja pogosto zbir informacij o dejavnostih enega ali več let.

Prvi podrazdelek obravnava raven razširjanja poročil zunanje evalvacije posameznih šol, pri čemer so upoštevane različne možnosti med dvema skrajnostma: poročila, ki so javna samodejno, in poročila, ki jih ne razširijo v nobenem primeru.

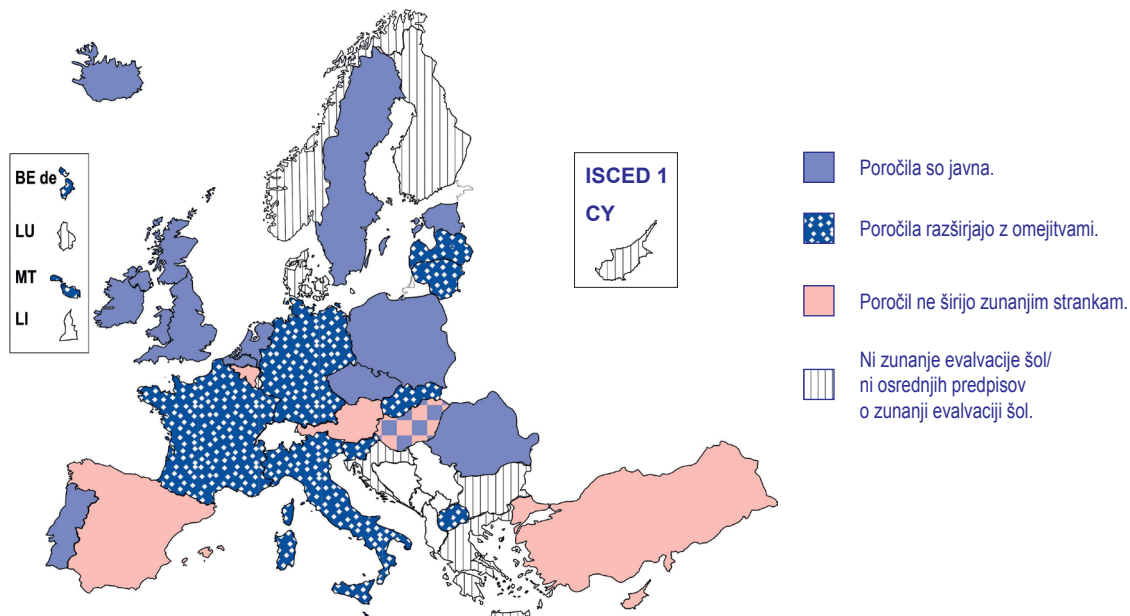
Drugi podrazdelek obravnava zbirna poročila o ugotovitvah evalvacije, kar predstavlja prevladujočo metodo poročanja centralnim oblastem, ki jo uporablja večina evalvacijskih organov.

Razširjanje evalvacijskih poročil

Najpogosteje poročila zunanje evalvacije širijo na tri načine: (a) poročila javno objavijo; (b) poročila širijo omejeno; (c) poročil ne objavijo javno ali ne posredujejo zadevnim deležnikom, lahko pa jih posredujejo centralnim šolskim oblastem kot del predvidenega procesa. Kot kaže slika 1.9, so v večini izobraževalnih sistemov evalvacijska poročila javno dostopna, ponekod jih razširjajo z omejitvami, zgolj v nekaj državah pa poročil ne širijo.

Kot kaže slika 1.9, v petnajstih izobraževalnih sistemih poročila javno objavijo, običajno na spletišču centralne oblasti oziroma organa, ki opravi evalvacijo, ali same šole. V nekaterih od teh držav so šole poleg javne objave dolžne ali pa pozvane, da o poročilu obvestijo deležnike šole. To velja za Belgijo (flamska skupnost), Češko, Irsko, Nizozemsko, Poljsko, Združeno kraljestvo in Islandijo. Na Nizozemskem imajo poseben ukrep za šibke šole – šolo uvrstijo na seznam, objavljen na spletišču inšpektorata; k poročilu priložijo dodatno stran za starše.

Slika 1.9: Razširjanje poročil zunanje evalvacije za posamezne šole, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

Na sliki so označena poročila zunanje evalvacije za posamezne šole. Ni označeno razširjanje poročil z zbirnimi podatki, kot jih pripravljajo v nekaterih državah. 'Poročil ne širijo zunanjim strankam' zajema tudi poročila, ki jih posredujejo centralnim šolskim oblastem.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor objavi skupne rezultate letnega pregleda, v katerem ni podatkov o posameznih šolah.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki je označen le glavni način zunanje evalvacije šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne evalvacija šol, za katere so odgovorne lokalne oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Latvija: javen je samo del poročila.

Madžarska: rezultati 'pregleda skladnosti z zakonodajo' niso javni, medtem ko bodo šole po sistemu 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi, dolžne objaviti poročilo evalvacije na svojem spletišču (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

V desetih izobraževalnih sistemih so poročila javna z določenimi omejitvami, bodisi so na voljo na zahtevo bodisi jih razširijo samo pomembnih deležnikom.

V Belgiji (nemško govoreča skupnost) poročilo posredujejo vsem, ki so sodelovali v evalvaciji; običajno so to deležniki šol, kot so predstavniki staršev in učencev. Na Malti kratka in jedrnata poročila pripravijo za starše, od ravnatelja pa se pričakuje, da starše pisno obvesti o glavnih ugotovitvah. V Franciji ravnatelj po lastni presoji posreduje poročila staršem in učencem. Podobno v Litvi o razširjanju poročila odloči šola. Ravnatelj predstavi ugotovitve evalvacije delavcem, staršem in učencem. Glavne ugotovitve o splošnih prednostih in slabostih objavijo na spletnem mestu organa za evalvacijo.

V Italiji in Makedoniji ter na Slovaškem evalvacijsko poročilo posredujejo zainteresiranim na zahtevo. V Italiji nov sistem zunanje evalvacije, ki je trenutno v pilotni fazi, predvideva 'fazo družbenega poročanja'. Podrobnosti še niso dorečene. Šole bodo do določene mere samostojno odločale o javni objavi poročil na svojih spletnih straneh. V Sloveniji ostajajo tajni določeni podatki osebne ali zaupne narave. V Makedoniji je vodstvo šole dolžno obvestiti vse zainteresirane stranke o ugotovitvah evalvacije.

Poseben primer je Latvija, kjer omejitev velja za vrsto informacij in ne za način razširjanja. Javno dostopni so samo deli poročila, in sicer na posebnih predlogah, ki vključujejo imena strokovnjakov, evalvacijske ocene, prednosti in priporočila. Predloga je objavljena na spletišču organa za evalvacijo in je dostopna vsakomur. Vseeno pa starši, učitelji in predstavniki občine lahko prejmejo celotno poročilo, če zanj zaprosijo.

V Nemčiji poročilo razširijo pomembnim deležnikom ali ga posredujejo po naročilu; oba načina soobstajata, in sicer različno med deželami. V Sloveniji poročilo posredujejo zaposlenim, katerih delo je pregledovala inšpekcija, ali občinam, če je uresničitev katerega koli priporočila v njihovi pristojnosti. Poročilo lahko posredujejo tudi na zahtevo, vendar ostanejo tajni podatki osebne ali zaupne narave.

V sedmih izobraževalnih sistemih (Belgija (francoska skupnost), Danska, Španija, Ciper (ISCED 2), Madžarska (za sistem pregleda skladnosti z zakonodajo), Avstrija in Turčija) poročila o evalvaciji (ali podrobne rezultate ocene tveganja na Danskem) niso javno dostopna.

Zbirno poročanje o ugotovitvah evalvacije

V večini držav ugotovitve evalvacije prejmejo tudi centralne oblasti. Čeprav so ponekod poročila o evalvaciji posamezne šole posredovana neposredno tem oblastem, organi za evalvacijo pogosteje za splošen pregled povzamejo ugotovitve letnih in dvoletnih poročil. Takšno poročanje ima lahko različne namene. V Španiji, Sloveniji in Romuniji so na primer v ospredju dejavnosti organa za evalvacijo; v Belgiji (francoska skupnost) Latviji, Litvi in na Slovaškem ponudi splošen pregled ugotovitev in priporočil. V Makedoniji pokriva obe temi. V Romuniji vsake štiri leta pripravijo poročilo o splošni kakovosti izobraževalnega sistema. V nekaterih državah, kot sta Češka in Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska) poleg letnih poročil o izvedbi evalvacij oziroma ugotovitvah pripravijo tudi posebna tematska poročila. V Avstriji so zbirni podatki šolske inšpekcije na lokalni ravni podlaga za regionalne razvojne načrte po vrsti šole; regionalne zbirne ugotovitve so podlaga za nacionalni razvojni načrt. Tematska, letna oziroma dvoletna poročila so večinoma javna, objavijo jih na spletišču organa za evalvacijo ali prek kanalov razširjanja centralne oblasti.

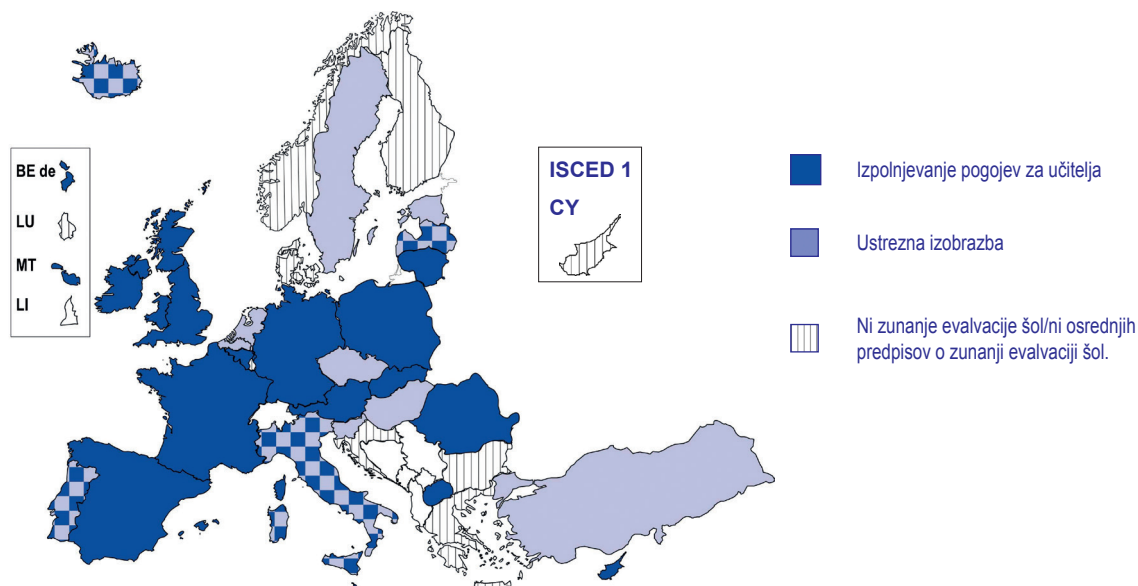
1.7 Usposobljenost zunanjih evalvatorjev

Razdelek analizira, kako morajo biti zunanji evalvatorji šol usposobljeni in kakšne morajo biti njihove strokovne izkušnje. Obsega tudi podatke o državah, v katerih je posebno usposabljanje eden od pogojev za evalvatorje. V razdelku ni podatkov o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati laični člani, ki prostovoljno sodelujejo pri zunanji evalvaciji, na primer v Nemčiji in Združenem kraljestvu (Škotska in Wales). Podobno ni informacij o zahtevah in pogojih za strokovnjake na določenih področjih, ki se pridružijo timom inšpektorjev ad hoc in obravnavajo posebne teme (Češka, Estonija, Francija in Slovenija). Informacije o laičnih članih in pridruženih strokovnjakih so v izvirniku poročila v angleškem jeziku v poglavju z informacijami o nacionalnih sistemih, ki zajema opise nacionalnih sistemov.

Formalna usposobljenost in strokovne izkušnje

V večini sodelujočih držav mora zunanji evalvator izpolnjevati pogoje za učitelja (glej sliko 1.10) in (običajno) imeti določeno število let strokovnih izkušenj v šoli, kot učitelj ali vodstveni delavec.

Slika 1.10: Zahtevana usposobljenost zunanjih evalvatorjev šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

Slika ne upošteva laičnih članov, ki se pridružijo evalvacijskim timom prostovoljno, in ne strokovnjakov določenih področij, ki se pridružijo timom inšpektorjev ad hoc.

Ustrezna izobrazba ponekod vključuje tudi izpolnjevanje pogojev za učitelja, vendar ne zgolj to.

Opombe k podatkom držav

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede na posameznih šolah, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki je označen le glavni pristop k zunanji evalvaciji šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne evalvacija šol, za katere so odgovorne lokalne oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvornik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: na sliki je označeno inšpekcijsko 'preverjanje skladnosti z zakonodajo'. Kandidati za evalvatorje 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki jo bodo v celoti uvedli leta 2015, morajo izpolnjevati pogoje za učitelja.

Slovaška: šolski inšpektorji morajo izpolnjevati pogoje za učitelja in poleg tega opraviti tudi preizkus za zaposlene v javni upravi.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

Združeno kraljestvo (ENG, SCT): na sliki so označene zahteve za inšpektorje njenega veličanstva. O usposobljenosti drugih zunanjih evalvatorjev glej izvornik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih.

V dvanajstih državah so lahko kandidati za zunanje evalvatorje različno usposobljeni in imajo lahko različne delovne izkušnje.

V Belgiji (flamska skupnost), Estoniji, Sloveniji in Turčiji ter na Češkem, Madžarskem (evalvatorji, ki pregledujejo skladnost dejavnosti z zakonodajo), Nizozemskem in Švedskem sicer zahtevajo visoko izobrazbo, vendar ni omejitev v zvezi s študijsko smerjo; strokovne izkušnje lahko kandidati pridobijo izven šole, v sektorjih, kot so izobraževanje, raziskovanje, psihologija in šolska uprava. V Turčiji morajo imeti kandidati za inšpektorje poleg visokošolske izobrazbe prve stopnje (več možnih študijskih smeri) tudi bodisi izkušnje iz poučevanja ali pa morajo doseči vsaj določen najnižji sprejemljiv rezultat pri izpitu

za izbor javnih uslužbencev. Na Češkem mora biti v skupini inšpektorjev, zadolženih za napovedan finančni nadzor, en nadzornik/revizor, ki je specializiran za vodenje in upravljanje virov.

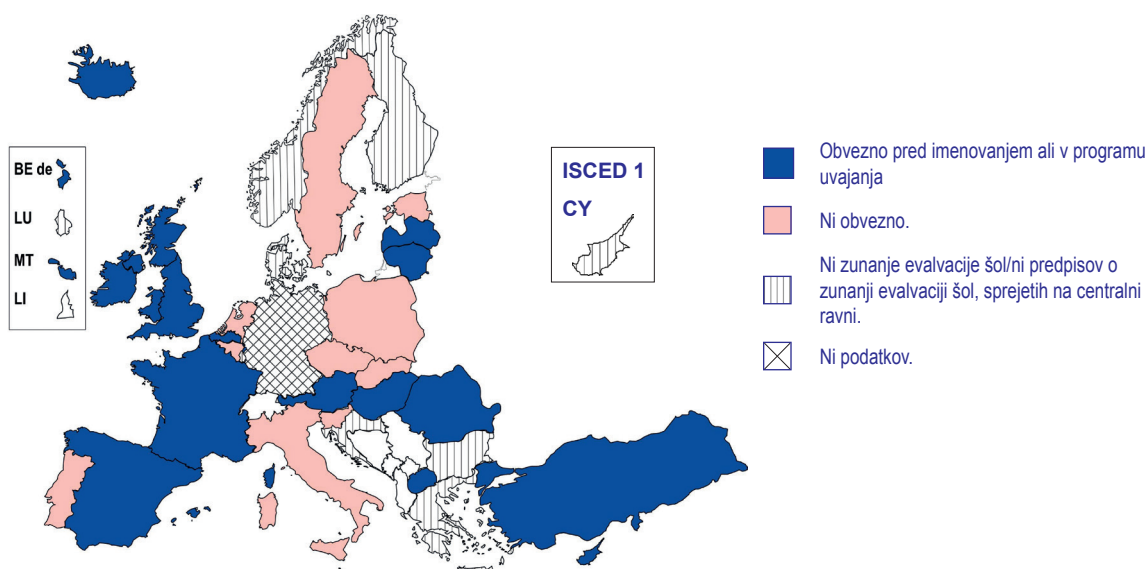
V Italiji (pilotni projekt) ter na Portugalskem in Islandiji so v skupini inšpektorjev tudi evalvatorji, ki imajo izkušnje na raziskovalnem oziroma akademskem področju, in evalvatorji, ki izpolnjujejo pogoje za učitelja in so strokovne izkušnje pridobili v šoli. V Latviji morajo zunanji evalvatorji izpolnjevati pogoje za učitelja ali vodstvenega delavca šole ter imeti izkušnje iz poučevanja oziroma kot vodstveni delavci šole.

V več državah so poleg formalne usposobljenosti in strokovnih izkušenj merilo za izbor tudi spretnosti, znanja in kompetence kandidata. Spretnosti komuniciranja in poročanja so pogoj v Belgiji (flamska skupnost) in Združenem kraljestvu (Wales) ter na Irskem in Slovaškem. Ponekod je pomembno tudi znanje več tujih jezikov: v Španiji morajo evalvatorji v avtonomni skupnosti, ki ima dva uradna jezika, obvladati oba; na Irskem morajo inšpektorji izkazati spretnosti učinkovitega komuniciranja v angleščini in irščini; na Slovaškem morajo inšpektorji obvladati jezik narodnostne manjšine, ki je v zvezi z njihovimi delovnimi obveznostmi. Analitske spretnosti so med merili v Litvi in Združenem kraljestvu (Wales). Pogosto od kandidatov pričakujejo, da obvladajo IKT, na primer v Belgiji (flamska skupnosti), Združenem kraljestvu (Anglija) in na Irskem. Od kandidatov ponekod pričakujejo tudi, da imajo strokovno znanje o izobraževalnem sistemu, kot to velja za Nemčijo in Združeno kraljestvo (Wales).

Posebno usposabljanje

V devetnajstih izobraževalnih sistemih (glej sliko 1.11) morajo zunanji evalvatorji pred imenovanjem ali v času uvajanja ali poskusne dobe opraviti posebno usposabljanje. Posebno usposabljanje lahko zajema posebej evalvacijo ali druga področja, odvisno od države.

Slika 1.11: Obvezno opravljanje posebnega usposabljanja za zunanje evalvatorje šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

Slika ne upošteva laičnih članov, ki se pridružijo evalvacijskim timom prostovoljno, in ne strokovnjakov določenih področij, ki se pridružijo timom inšpektorjev ad hoc.

Opombe k podatkom držav (slika 1.11)

Danska: Nacionalna agencija za kakovost in nadzor opravlja letne preglede na posameznih šolah, da prepozna občine, v katerih so potrebne izboljšave. Preostali del procesa je v pristojnosti občin, ki jim pomaga centralna oblast.

Estonija, Slovaška, Združeno kraljestvo (ENG/WLS, SCT) in Makedonija: na sliki je označen le glavni pristop k zunanji evalvaciji šol, ki jo izvajajo centralne (ali regionalne) oblasti, in ne evalvacija šol, za katere so odgovorne lokalne oblasti (glej razdelek 1.2).

Italija: informacije temeljijo na dveh pilotnih projektih (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih).

Madžarska: na sliki je označeno inšpekcijsko preverjanje skladnosti z zakonodajo. Kandidati za evalvatorje 'pedagoške/strokovne' evalvacije, ki jo bodo uvedli v celoti leta 2015, bodo dolžni pred imenovanjem opraviti program usposabljanja, ki ga organizira šolska oblast.

Slovenija: za bodoče ali imenovane inšpektorje Ministrstvo za javno upravo izvaja 16-urni program usposabljanja za pripravo na obvezni strokovni izpit za šolske inšpektorje.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Na lokalni ravni oblike in postopki evalvacije niso predpisani.

V devetih izobraževalnih sistemih so kandidati za zunanje evalvatorje dolžni opraviti posebno usposabljanje za evalvacijo šol ali evalvacijo na splošno. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) morajo kandidati pri Ministrstvu za izobraževanje in usposabljanje Severno Porenje-Vestfalija opraviti večmesečno intenzivno usposabljanje za različne procesne vidike evalvacije šol. V Španiji sta obvezno strokovno usposabljanje in usposabljanje na delovnem mestu del izbirnega postopka. V Franciji kandidati, ki so uspešno zasedli mesto nacionalnega inšpektorja za izobraževanje, eno leto izmenično delajo in se usposablajo. V Litvi, Latviji, Romuniji in Združenem kraljestvu (Anglija), kjer zunanji evalvatorji sklepajo pogodbe za eno ali več evalvacij, evalvatorji pridobijo pravico za izvedbo evalvacije šole, ko opravijo obvezno usposabljanje za evalvacijo šol. V Angliji dodatni inšpektorji opravijo pet- do šestdnevno usposabljanje, ki obsega preverjanje in sodelovanje v delavnicah, prepleteno s pridobivanjem praktičnih izkušenj. Na Islandiji, kjer zunanji evalvatorji sklenejo pogodbo za posamezno evalvacijo, morajo imeti vsi timi tudi osebe, ki so opravile visokošolski študijski program evalvacije šol ali posebni program za evalvacijo, ki ga izvaja Izpitni inštitut v izobraževanju. Ne nazadnje v Makedoniji kandidati inšpektorji opravljajo strokovno usposabljanje, ki ga izvajajo višji inšpektorji in traja do tri do šest mesecev.

V Belgiji (flamska skupnost), Združenem kraljestvu (Wales, Severna Irska in Škotska) in Turčiji ter na Irskem in Malti vsi novi evalvatorji ali inšpektorji opravijo posebno usposabljanje za evalvacijo v poskusnem obdobju ali v okviru programa uvajanja. V Združenem kraljestvu (Anglija) to velja za inšpektorje njenega veličanstva (*Her Majesty's Inspectors*), ki so zaposleni na inšpektoratu.

Na Cipru in Madžarskem (pregled skladnosti z zakonodajo) so zunanji evalvatorji šol še pred imenovanjem dolžni opraviti posebno usposabljanje na drugih področjih, tj. ne za evalvacijo šol. Na Cipru morajo evalvatorji šol za nižje sekundarno izobraževanje opraviti dvestournno usposabljanje za vodenje šol. Na Madžarskem morajo inšpektorji, ki preverjajo skladnost z zakonodajo, pridobiti potrdilo o opravljenem posebnem usposabljanju o javni upravi. V Avstriji so inšpektorji pred ali po imenovanju dolžni opraviti usposabljanje za upravljanje šol.

2. POGLAVJE: NOTRANJA EVALVACIJA ŠOL

Notranja evalvacija je proces, ki ga na lastno pobudo izvedejo same šole z namenom ocenitve kakovosti izobraževanja, ki ga zagotavljajo. Izvajajo ga zlasti strokovni delavci šole, v nekaterih primerih tudi v sodelovanju z drugimi deležniki šole, kot so učenci, starši ali predstavniki lokalne skupnosti. Notranja evalvacija lahko obravnava kateri koli vidik življenja šole, od pedagoških pristopov do uspešnosti upravljanja. Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju⁽¹⁾ z leta 2001 poudarja, da s takšnim načinom lahko izboljšamo kakovost. Priporočilo poziva države članice, da 'spodbudijo samoevalvacijo šole kot metodo za ustvarjanje učečih in izpopolnjujočih se šol'.

V tem poglavju je predstavljen pregled trenutnih nacionalnih politik o notranji evalvaciji šol. Izpostavljeni so trije najpomembnejši vidiki priporočila Evropskega parlamenta in Sveta iz leta 2001: (1) metodološka podpora šolam z usposabljanjem in drugimi orodji; (2) vključevanje različnih deležnikov šol; (3) povezovanje notranje in zunanje evalvacije šol.

V prvem razdelku so opisane različne zahteve šolskih oblasti o izvajanju notranje evalvacije šol. Razdelek 2.2 predstavlja interesne skupine, ki se vključujejo v evalvacijo, in kako se vključujejo. V razdelku 2.3 pa so v ospredju podporni ukrepi šolskih oblasti za pomoč šolam pri izvedbi notranje evalvacije. V zadnjem razdelku je opisana uporaba rezultatov notranje evalvacije, zlasti kdo in kako jih uporablja.

2.1 Status notranje evalvacije

V tem razdelku sta v ospredju vprašanje, ali je notranja evalvacija šol v Evropi obvezna ali priporočena, in analiza pogostosti izvajanja.

Po predpisih, sprejetih na centralni ravni, je notranja evalvacija šol obvezna v dveh tretjinah izobraževalnih sistemov (glej sliko 2.1). Notranja evalvacija šol je obvezna v šolah za nižje sekundarno izobraževanje (ISCED 2) na Cipru in v šolah za primarno izobraževanje v Luksemburgu, medtem ko je priporočena na drugih ravneh obveznega izobraževanja. V večini izobraževalnih sistemov, v katerih je obvezna, morajo šole notranjo evalvacijo izvajati vsako leto, medtem ko šolam v nekaj državah notranje evalvacije ni treba izvajati vsako leto. V Makedoniji so šole dolžne izdelati poročilo o notranji evalvaciji vsaki dve leti, v Latviji pa vsakih šest let. V Belgiji (nemško govoreča skupnost), Luksemburgu (ISCED 1) in Združenem kraljestvu (Severna Irska) je notranja evalvacija obvezna vsake tri leta. V Estoniji morajo šole pripraviti vsaj eno poročilo o notranji evalvaciji v obdobju razvojnega načrta, ki traja vsaj tri leta. V Združenem kraljestvu (Wales) je pogostost priprave načrta samoevalvacije šole odvisna od pogostosti inšpekcijskega pregleda, tj. vsaj enkrat v šestih letih. V Nemčiji se v vsaki deželi sami odločijo glede pogostosti notranje evalvacije. Na Hrvaškem, Madžarskem in Švedskem ter v Litvi predpisi ne določajo pogostosti notranje evalvacije.

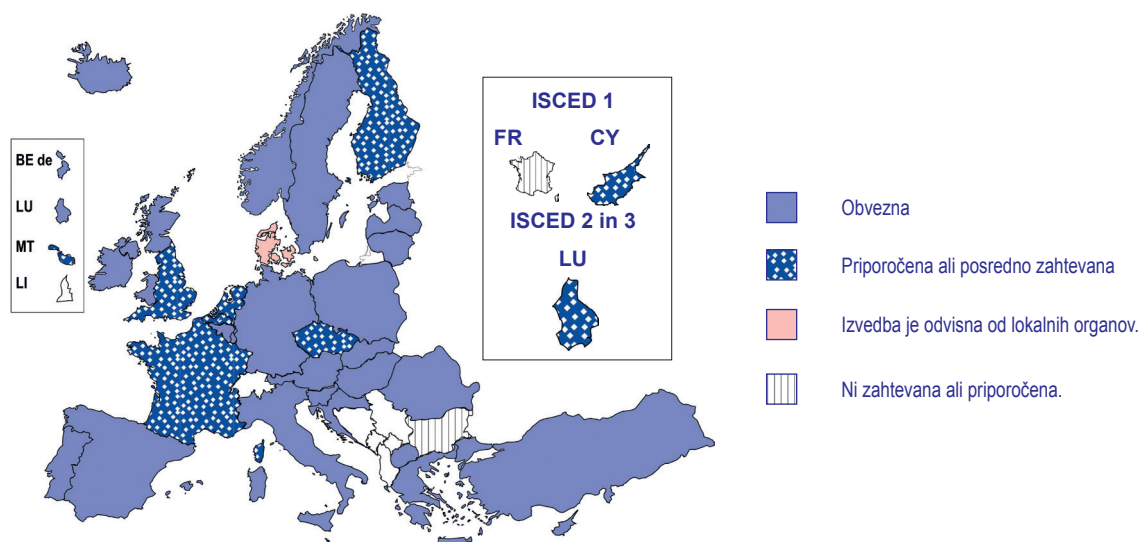
V desetih izobraževalnih sistemih obveznega izvajanja notranje evalvacije šolam ne nalagajo centralne oblasti; lahko jo samo priporočajo ali je posledica drugih obveznosti ali je v pristojnosti lokalnih oblasti.

Na Cipru (ISCED 1) in Malti ter v Luksemburgu (ISCED 2 in 3) in Združenem kraljestvu (Anglija) notranjo evalvacijo priporočijo inšpektorji ali drugi organi, pristojni za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževalnem sistemu. Na Cipru šolski inšpektorji spodbujajo šole za primarno izobraževanje, da izvajajo notranjo evalvacijo in pripravijo načrt uvajanja izboljšav. V Luksemburgu Agencija za razvijanje kakovosti v šolah priporoča šolam za sekundarno izobraževanje, da pripravijo in izvedejo triletni razvojni načrt ter pregledajo rezultate. Na Malti služba za zagotavljanje kakovosti na Direktoratu za kakovost in standarde v izobraževanju priporoča, da je notranja evalvacija nenehen proces, ki temelji na triletnem

⁽¹⁾ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2001 o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju, OJ L 60, 1. 3. 2001, str. 51.

ciklu. V Združenem kraljestvu (Anglija) urad za kakovost v izobraževanju Ofsted priporoča, da šole izvajajo samoevalvacijo kot del redne šolske dejavnosti preverjanja in načrtovanja izboljšav. Šole lahko pripravijo kratek pisni povzetek samoevalvacije za inšpektorje, vendar to ni obvezno.

Slika 2.1: Status notranje evalvacije šol, kot določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Opombe k podatkom držav

Italija: notranja evalvacija je postala obvezna za šole z novim nacionalnim sistemom evalvacije, ki so ga na nacionalni ravni začeli izvajati s šolskim letom 2014/2015.

Madžarska: Zakon o splošnem izobraževanju iz leta 2011 upošteva procese notranje evalvacije šol v zvezi z zunanjo 'pedagoško/strokovno' inšpekcijo, ki se trenutno izvaja kot pilotni projekt in jo bodo uvedli leta 2015.

V Franciji šolske oblasti priporočajo šolam za sekundarno izobraževanje, da izvedejo notranjo evalvacijo, preden obnovijo redne 'ciljno usmerjene pogodbe' (*contrats d'objectifs*) z regionalno oblastjo (*Academies*). Te pogodbe so obvezne od leta 2005 in sklenjene z namenom evalviranja učinkovitosti delovanja šol za sekundarno izobraževanje glede na širše izobraževalne cilje, ki so prednostni.

V Belgiji (flamska skupnost) in na Nizozemskem centralni predpisi v zvezi z notranjo evalvacijo šol določajo splošno odgovornost šole za spremljanje kakovosti izobraževanja. Zato inšpektorji preverjajo, ali se notranja evalvacija izvaja, kljub temu da ni neposredno regulirana.

Na Češkem ni pravilnikov za notranjo evalvacijo, sprejetih na podlagi zakona. Vendar morajo šole na podlagi notranje evalvacije pripraviti letno poročilo, ki ga inšpektorji obravnavajo kot del pripravljalne analize zunanje evalvacije.

Na Danskem in Finskem predpisi, sprejeti na centralni ravni, ne določajo oblik in postopkov evalvacije na ravni šol. Lokalni izvajalci izobraževanja se sami odločijo o področjih, metodah in pogostosti postopkov ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti. Na Finskem je Ministrstvo za izobraževanje in kulturo leta 2009 pripravilo orodje z naslovom 'Merila kakovosti za osnovnošolsko izobraževanje'⁽²⁾, da bi spodbudilo in podpiralo dejavnosti za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti na ravni šol in občin.

V Bolgariji in Franciji (ISCED 1) ni predpisov ali priporočil o notranji evalvaciji šol.

⁽²⁾ Spletna stran: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Perusopetuksen_laatuksiteerit.html?lang=en.

2.2 Interesne skupine, ki so vključene v notranjo evalvacijo

Enako kot zunanjo evalvacijo (glej razdelek 1.4 in poglavje 1) tudi notranjo evalvacijo šol močno podpirata Evropski parlament in Svet v svojem priporočilu z dne 12. februarja 2001 o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju⁽³⁾. Upoštevanje učencev, staršev in drugih deležnikov šole poleg šolskih delavcev je najpomembnejši element uspešne notranje evalvacije, saj spodbuja deljeno odgovornost za izboljšanje šol. Sodelovanje predstavnikov lokalne skupnosti v procesu notranje evalvacije pa lahko dodatno zagotovi boljše odzivanje šol na potrebe svojega okolja.

Ta razdelek proučuje interesne skupine, ki sodelujejo v procesu notranje evalvacije, kot to določajo osrednji predpisi. Ne upošteva različnih zunanjih strokovnjakov, ki sodelujejo samodejno kot del procesa ali na zahtevo šole – to vprašanje obravnava razdelek v nadaljevanju (glej razdelek 2.3).

Informacije o interesnih skupinah v procesu notranje evalvacije so omejene na triindvajset izobraževalnih sistemov, v katerih je to vprašanje urejeno s predpisi (glej sliko 2.2). Vendar je pomembno omeniti, da v vseh državah, v katerih nimajo takšnih predpisov, sodelovanje deležnikov v notranji evalvaciji pogosto priporočajo centralne oblasti. To velja za Irsko, Malto, Finsko, Združeno kraljestvo (Škotska) in Norveško.

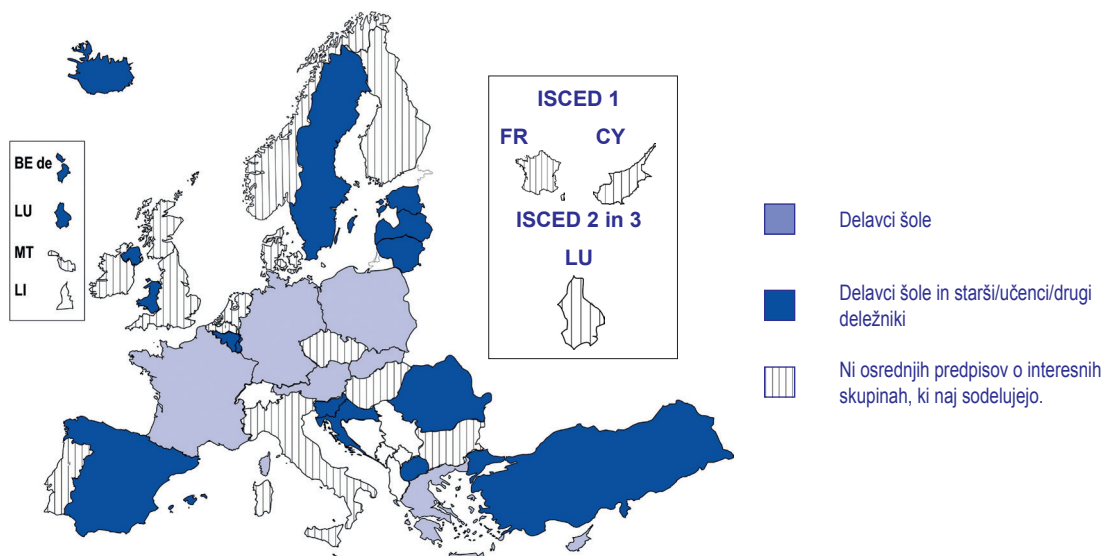
Države, v katerih je s predpisi določeno, kdo sodeluje v notranji evalvaciji, lahko razdelimo v dve širši skupini: države, kjer mora sodelovati več različnih deležnikov, tudi učenci oziroma starši, in države, v katerih je samo določeno, da v procesu notranje evalvacije sodelujejo delavci šole. Pomembno je poudariti, da se šole v državah, v katerih so predpisi omejeni na sodelovanje delavcev šole, lahko prosto odločijo, da vključijo tudi druge deležnike, s čimer presežejo določila predpisov, tj. vključijo starše, učence in predstavnike lokalne skupnosti. Poleg tega v takšnih ureditvah šolske oblasti pogosto spodbujajo šole k upoštevanju več deležnikov. Na primer na Poljskem mora ravnatelj skladno z zakonom izvesti notranjo evalvacijo v sodelovanju z učitelji. Šolski inšpektorji pa preverjajo, ali imajo starši in učenci možnost sodelovati v procesu notranje evalvacije, kar zelo spodbujajo tudi na usposabljanjih za notranjo evalvacijo, namenjenih učiteljem.

Načini, kako se deležniki šol, ki niso delavci šole (starši, učenci itd.), vključujejo v notranjo evalvacijo, se razlikujejo med državami: od enostavne potrditve poročila do polnega sodelovanja pri oblikovanju procesa, analiziranju podatkov in sprejemanju ugotovitev.

V devetih izobraževalnih sistemih sveti šol, v katerih so predstavniki deležnikov šol tudi starši oziroma učenci, različno posegajo v proces notranje evalvacije. V Estoniji, Sloveniji, Romuniji in Združenem kraljestvu (Wales) sveti šol posežejo v proces na koncu. Njihovi člani obravnavajo in sprejmejo poročilo o samoevalvaciji, ki ga predloži ravnatelj šole. V Litvi svet šole določi obseg ter metode notranje evalvacije in analizira rezultate. V Belgiji (francosko in nemško govoreča skupnost) so sveti šol odgovorni za izvedbo notranje evalvacije. V francoski skupnosti pristojni svet 'conseil de participation' preveri in oceni dosežke šol v zvezi s šolskim projektom, medtem ko v nemško govoreči skupnosti svet pedagoških delavcev preveri, če in do kakšne mere strukture, metode in rezultati šole sovpadajo s načrtovanimi cilji šole. V Španiji je svet šole soodgovoren za notranjo evalvacijo skupaj z učiteljskim zborom. Ob koncu šolskega leta svet šole preveri in oceni splošno delovanje šole ter dosežke šole glede na razvojni načrt šole in splošni letni program. V Združenem kraljestvu (Severna Irska) pristojni svet deli odgovornost za notranjo evalvacijo z ravnatelji.

⁽³⁾ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2001 o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju, OJ L 60, 1. 3. 2001, str. 51.

Slika 2.2: Interesne skupine, vključene v notranjo evalvacijo šol, kot določajo osrednji predpisi, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

Za definicijo o tem, kdo so deležniki šole, glej pojmovnik.

Opombe k podatkom držav

Bolgarija: ni notranje evalvacije.

Italija: upoštevajoč dva pilotna projekta (glej izvirnik v angleškem jeziku, poglavje z informacijami o nacionalnih sistemih), ki ju izvajajo za pripravo na uvedbo novega nacionalnega sistema evalvacije, so na nacionalnem inštitutu za evalvacijo izobraževanja Invalsi določili, da so šole dolžne v procesu notranje evalvacije zajeti tako učitelje kot tudi druge delavce in učence ter starše.

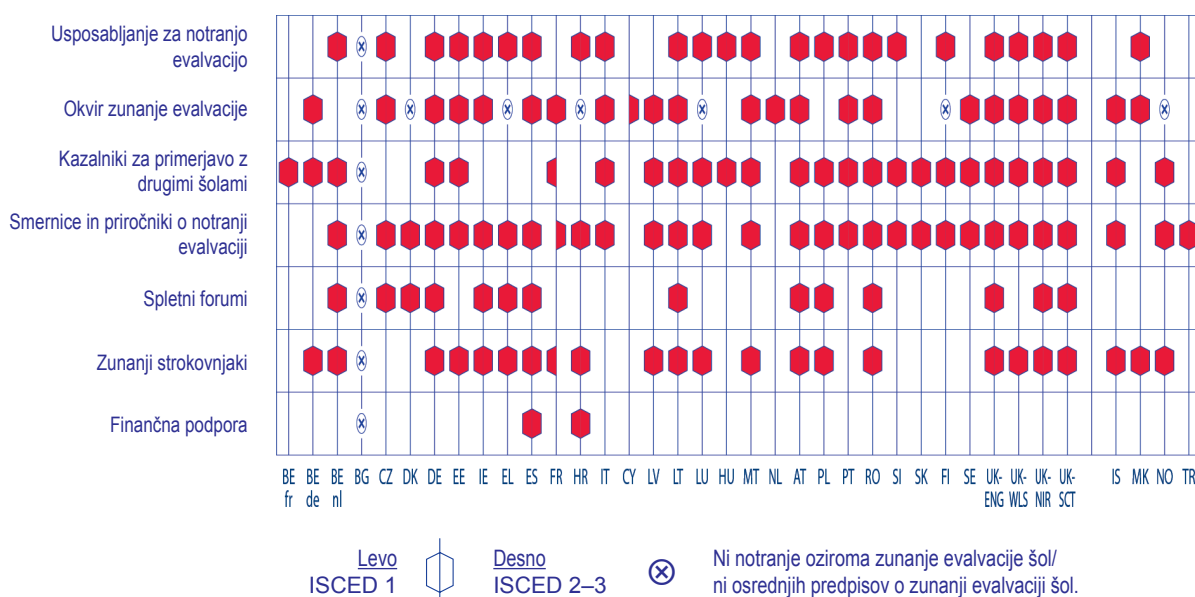
V Luksemburgu se različni deležniki šole pridružijo procesu analiziranja in priprave ugotovitev notranje evalvacije na šolah za primarno izobraževanje. Svet šole je odgovoren za izvedbo samoevalvacije šole v okviru triletnega razvojnega načrta, in sicer v sodelovanju s predstavniki staršev, predmetnih koordinatorjev na šoli in predsednika komisije, pristojne za šolstvo, na ravni lokalne oblasti.

Šole v Romuniji, Makedoniji in Turčiji ter na Islandiji obvezno ali po priporočilu oblikujejo skupine za notranjo evalvacijo, v katerih so različni predstavniki. V Romuniji morajo biti v komisiji za evalvacijo in zagotavljanje kakovosti na ravni posamezne šole predstavniki učiteljev, staršev, učencev (od nižje sekundarnega izobraževanja dalje), lokalne uprave, narodnostnih manjših ter tudi drugi deležniki, ki so pomembni za šolo. Komisija pripravi strategijo in načrt za izboljšanje kakovosti, nadzoruje izvajanje ter izdela letno poročilo o notranji evalvaciji. Na Islandiji morajo na vsaki šoli sistematično preveriti in oceniti rezultate ter kakovost šolskih dejavnosti, pri čemer po potrebi sodelujejo delavci šole, učenci in starši. Za ta namen velja priporočilo, da šole oblikujejo skupino, odgovorno za načrtovanje, izvedbo in poročanje o notranji evalvaciji. V Makedoniji je direktor šole dolžen v skupine za notranjo evalvacijo, ki jih mora oblikovati, vključiti čim več različnih interesnih skupin. V Turčiji na vsaki šoli oblikujejo skupino za samoevalvacijo, v kateri so ravnatelj, drugi delavci uprave šole, učitelji, učenci, starši in ostali deležniki.

2.3 Podporni ukrepi za notranje evalvacije

Razdelek obravnava podpirne ukrepe, ki so šolam na voljo v pomoč pri izvedbi notranje evalvacije. Poleg posebnega usposabljanja za evalvatorje v nekaterih državah nudijo tudi druga podpirna orodja, podatke, dokumente ali ukrepe. Ti zajemajo okvire zunanje evalvacije, kazalnike, s pomočjo katerih šole ugotavljajo, kako uspešne so v primerjavi z drugimi šolami, posebne smernice in priročnike ter tudi spletne forume. Med dodatne ukrepe sodita tudi pomoč in svetovanje zunanjih strokovnjakov. Ponekod so šole deležne tudi finančne podpore.

Slika 2.3: Podporni ukrepi za notranje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološka pojasnila

'Kazalniki za primerjavo z drugimi šolami' so kvantitativni podatki za primerjavo uspešnosti posamezne šole z drugimi šolami ali z nacionalnimi, regionalnimi ali lokalnimi povprečji. Lahko so dosežki šolarjev pri preizkusih, napredovanje učencev, administrativni podatki o strokovnih delavcih ali delovni pogoji v šoli itd.

MK: glej pojmovnik.

Opombe k podatkom držav

Nemčija: metode in orodja se lahko razlikujejo med deželami.

Italija: podatki, označeni na sliki, bodo veljali v okviru novega nacionalnega sistema evalvacije, ki so ga z letom 2014/2015 začeli izvajati na nacionalni ravni.

Latvija: šole, ki jih ustanovijo lokalni organi oblasti, lahko med notranjo evalvacijo zaprosijo za kakršno koli pomoč strokovnjake za izobraževanje.

Madžarska: trenutno izvajajo reformo nacionalne evalvacije šol, ki uvaja podpirne ukrepe, kot so priročniki za samoevalvacijo in pomoč zunanjih strokovnjakov.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Predpisi ne določajo oblik in postopkov evalvacije na lokalni ravni.

Usposabljanje za notranjo evalvacijo

Posebno usposabljanje za notranjo evalvacijo je podporni ukrep v več kot polovici izobraževalnih sistemov. Usposabljanje razvijejo in izvajajo različni organi, tudi visokošolske inštitucije, centri za nadaljnje izobraževanje ali agencije oziroma službe na ministrstvu, ki se ukvarjajo z ugotavljanjem in zagotavljanjem kakovosti izobraževalnega sistema. Usposabljanje je pogosto namenjeno ravnateljem, pomočnikom ravnateljev, ponekod tudi učiteljem in v nekaterih državah ostalim delavcem. V Estoniji se ravnatelji šol na primer odločijo, ali se bodo usposabljali posamezni delavci šole ali bo šola sodelovala skupinsko. Na Irskem poleg ravnatelja povabijo k usposabljanju še enega delavca šole.

Običajno usposabljanje za samoevalvacijo ni obvezno; izvajajo ga po naročilu. Usposabljanje za evalvacijo pa je obvezno v Luksemburgu, kjer Agencija za razvijanje šolske kakovosti (ADQS) organizira obvezna letna usposabljanja in redna delovna srečanja na šolah za primarno izobraževanje, ter v državah, kot so Madžarska, Malta, Slovaška in Združeno kraljestvo, kjer je takšno usposabljanje del začetnega izobraževanja ali usposabljanja na delovnem mestu za ravnatelje oziroma učitelje. Na Madžarskem in Slovaškem sicer ni posebnih tečajev o notranji evalvaciji, vendar pa obvezno usposabljanje na delovnem mestu za ravnatelje oziroma pomočnike ravnateljev zajema tudi elemente, ki se navezujejo na vprašanje evalvacije. Usposabljanje na delovnem mestu za učitelje pogosto zajema tudi notranjo evalvacijo šol. Na Poljskem so ravnatelji učiteljem dolžni zagotoviti usposabljanje za notranjo evalvacijo, če učitelj prepozna potrebo po tem. V Sloveniji se učitelji in ravnatelji lahko usposabljajo za samoevalvacijo šol v okviru stalnega strokovnega razvoja.

Usposabljanje za evalvacijo lahko poteka v obliki različnih seminarjev, delavnic ali spletnih modulov. Vsebina usposabljanja pa zajema predvsem metodološko podporo pri razvijanju procesov notranje evalvacije, razumevanje in uporabo podatkov ter orodij za analiziranje podatkov.

Podporna orodja, podatki in dokumenti

V tem delu so opisana orodja, informacije in dokumenti, ki so na voljo šolam za pomoč pri notranji evalvaciji. To so okviri zunanje evalvacije, kazalniki za primerjavo med šolami, posebne smernice in priročniki ter tudi spletni forumi.

Okviri zunanje evalvacije

Okvir za zunanjo evalvacijo je podporno orodje za samoevalvacijo, ki ga šole lahko – ni pa to obvezno – uporabijo v skoraj dveh tretjinah izobraževalnih sistemov, ki smo jih analizirali. Samo v Romuniji in Makedoniji morajo šole uporabljati isti okvir. Podobno v Združenem kraljestvu (Škotska) vse šole sistematično uporabljajo, čeprav to ni obvezno ali predpisano z zakonom, okvir za zunanjo evalvacijo, ki ga uporabljajo nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti Education Scotland in lokalni organi, pristojni za samoevalvacijo.

V večini izobraževalnih sistemov šole prosto izberejo orodje, ki najbolj ustreza procesu njihove notranje evalvacije, lahko izberejo tudi okvir za zunanjo evalvacijo. Na voljo so različni dokumenti, kot so analize rezultatov zunanje evalvacije ali vprašalniki in vzorci poročanja za zunanjo evalvacijo, ki jih šole lahko uporabijo pri notranji evalvaciji.

Kazalniki za primerjavo med šolami

Poleg uporabe okvirov zunanje evalvacije je najbolj razširjen podporni ukrep dostop do kazalnikov, s pomočjo katerih se šole primerjajo med seboj. To so na primer kazalniki za primerjavo rezultatov preizkusov znanja učencev z rezultati drugih šol, ki delujejo v podobnih pogojih (vrsta izobraževanja, velikost šole in geografska lokacija, socialno-ekonomski status učencev itd.), ali primerjavo z nacionalnimi povprečji in so na voljo šolam v dveh tretjinah izobraževalnih sistemov. Z uporabo teh različnih kazalnikov lahko

šole preverijo, ocenijo in primerjajo svojo uspešnost z drugimi šolami in določijo referenčno točko za samoevalvacijo in analizo.

Pogosto so ti podatki na voljo na domačih spletnih straneh ministrstev in različnih drugih spletnih mestih ter platformah. Obstajajo nekatere spletne aplikacije, ki nudijo različna virtualna orodja za analizo in primerjavo podatkov na različne načine. V določenih državah je dostop do teh kazalnikov omejen na šole, v nekaterih pa je večina kazalnikov javno dostopnih, tj. na spletišču nacionalnih statističnih uradov.

Smernice in priročniki o notranji evalvaciji

V vseh državah razen v Belgiji (francoska skupnost in nemško govoreča skupnost), Franciji (ISCED 1), na Cipru, Madžarskem⁽⁴⁾, Nizozemskem in v Makedoniji so pristojni organi, njihova svetovalna ali izvršna ali druga telesa, ki podpirajo izobraževanje ali procese evalvacije, izdali posebne smernice ali priročnike o notranji evalvaciji. V dokumentih so izpostavljena orodja, ki jih šole lahko uporabijo, kot so analize prednosti in slabost ter priložnosti in nevarnosti (SWOT), vprašalniki, intervjuji, uporaba meril uspešnosti itd. Ponekod, kot na primer na Irskem, lahko smiselno uporabijo okvire za zunanjo evalvacijo. Na Slovaškem so smernice in priročnik o notranji evalvaciji del osrednjih predpisov, ki določajo tudi vsebino poročil samoevalvacije. Na Islandiji je združenje lokalnih organov oblasti objavilo priročnik z informacijami za izobraževalne lokalne organe, da lahko ustrezno pomagajo šolam pri notranji evalvaciji. Poleg tega je skupina prostovoljcev islandskega združenja za evalvacijo (skupina ljudi, ki imajo izkušnje z evalvacijo) pripravila kratek priročnik za šole z navodili za notranjo evalvacijo.

V nekaterih državah so ti priročniki in smernice javno dostopni na spletiščih šolske oblasti.

Centralni organi v Grčiji in na Finskem niso vzpostavili sistema ali okvira za zunanjo evalvacijo šol, razvili pa so precej zahteven oziroma izčrpen okvir notranje evalvacije šol. V Grčiji so na Inštitutu za izobraževalne politike (IEP), ki je izvršni organ Ministrstva za izobraževanje in verska vprašanja, razvili okvir za evalvacijo šol, usmerjen na vložek, procese in dosežke, po katerem se izobraževalna dejavnost šol meri po petnajstih kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikih, ki niso vsi enako pomembni in imajo lahko različen pomen ter ustrezajo stanju in okolju šole. Na Finskem so na Ministrstvu za izobraževanje in kulturo izdali seznam meril kakovosti, ki služi kot orodje za izboljšanje kakovosti šole na lokalni in šolski ravni. Štiri glavna področja, povezana s kakovostjo organizacije, so vodenje, zaposleni, ekonomski viri in vidiki evalvacije. Šest drugih glavnih področij zadeva učence in obravnava izvajanje kurikula, ureditev pouka in poučevanja, učno pomoč, rast in dobro počutje, inkluzijo in vpliv, sodelovanje med šolo in starši ter varnost učnega okolja.

Spletni forumi

V tretjini izobraževalnih sistemov so ministrstva, inšpektorati, šolske oblasti ali drugi organi s področja izobraževanja odprli spletne forume na svojih spletnih mestih, kjer nudijo pomoč v procesu notranje evalvacije. Ti forumi nudijo dostop do več različnih spletnih aplikacij, omogočajo izmenjavo informacij, mnenj ter delitev dobrih praks in idej med različnimi strokovnimi delavci oziroma strokovnjaki za evalvacijo. Spletni instrumenti omogočajo tudi dostop do uporabnih orodij (opazovalni listi, vprašalniki, video priročniki, odgovori na pogosto zastavljena vprašanja, stalna pomoč uporabnikom itd.). Na Poljskem je na primer uporaba foruma del usposabljanja in delavnic o notranji evalvaciji. V Španiji so v nekaterih avtonomnih skupnostih vzpostavili virtualne delovne mreže šol, kjer si izmenjujejo izkušnje in dobre prakse ter orodja in vire za evalvacijo. V Litvi spletna platforma 'IQES online Lietuva' nudi dostop do strokovno pripravljenih instrumentov notranje evalvacije, ki jih je možno prilagoditi po meri, ter dostop do nasvetov o metodologiji in bolj splošnih informacij. V Romuniji posamezne šole prek spletne aplikacije zaprosijo za pomoč strokovnjake romunske agencije za zagotavljanje kakovosti v preduniverzitetnem

⁽⁴⁾ Šolska oblast trenutno razvija priročnik o samoevalvaciji za šole.

izobraževanju (ARACIP) ter sodelujejo v forumu za objavo novic in sistemu za stik s šolami, ki so izbrane, da opravijo določene naloge.

Dodatni viri

Zunanji strokovnjaki

V več kot polovici izobraževalnih sistemov šolam pomagajo in svetujejo zunanji strokovnjaki. To so strokovnjaki za različna področja: univerzitetni strokovnjaki, svetovalci za izobraževanje in uvajanje izboljšav v šolah, strokovni delavci občinskih oddelkov za izobraževanje, izobraževalci učiteljev, ravnatelji ter učitelji. Zunanji strokovnjaki predvsem svetujejo, usmerjajo in usposablajo, kako izvesti notranjo evalvacijo in izboljšati proces, katera orodja uporabiti, kako predstaviti ugotovitve in zasnovati načrt ukrepov na podlagi ugotovitev. Nudijo tudi pomoč pri razvijanju in načrtovanju ciljev in ukrepov za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti ter pri njihovem uresničevanju.

Zunanji strokovnjaki so lahko javni uslužbenci ali zasebniki. V obeh primerih šolska oblast zagotovi brezplačno pomoč strokovnjakov tistim šolam, ki izrazijo interes. V Belgiji (nemško govoreča skupnost) na primer svet za razvoj šole na Ministrstvu za izobraževanje brezplačno svetuje šolam. Na Poljskem šolam pri izvedbi notranje evalvacije pomagajo strokovnjaki s centrov za usposabljanje učiteljev, svetovalnih centrov in iz knjižnic s področja izobraževanja (to so učitelji, psihologi, strokovnjaki za izobraževanje, knjižničarji itd.). Kot določa osrednji zakon o pedagoškem nadzoru, so te inštitucije dolžne nuditi pomoč šolam v procesu izboljšanja dejavnosti. Šole lahko zaprosijo za pomoč po potrebi. V Združenem kraljestvu (Škotska) so lokalni organi dolžni podpirati proces evalvacije; ponekod tako zaposlijo neodvisne svetovalce, ki pomagajo pri analizi podatkov ali drugih vidikih samoevalvacije. Ponekod učitelji sodelujejo pri 'vzajemni evalvaciji' drugih šol.

V nekaterih izobraževalnih sistemih se zunanji strokovnjaki sistematično vključujejo v proces evalvacije. Na primer v Združenem kraljestvu (Wales) vsaki šoli dodelijo strokovnega delavca pristojnega lokalnega organa, ki sodeluje s šolo določeno najmanjše število dni na leto in pomaga pri evalvaciji. Na Norveškem so v nekaterih regijah oblikovali skupine za zunanje vrednotenje, ki delujejo prek meja občine in v katerih so pedagogi iz različnih občin, ki so že bili učitelji, ravnatelji ali predstavniki šolske oblasti; v nekaterih občinah v skupino povabijo tudi svetovalce iz zasebnega sektorja.

V nekaj državah v evalvaciji sodeluje sam inšpektorat in v določeni meri deluje kot 'zunanji strokovnjak'. To velja za Španijo, kjer ima inšpekcijska služba za izobraževanje pomembno vlogo v procesu evalvacije; sodeluje z udeleženci evalvacije na šoli ter upošteva tako rezultate zunanje kot notranje evalvacije. V Luksemburgu ima notranja evalvacija šol prav tako velik pomen, in sicer kot sredstvo za izboljšanje kakovosti šol. Agencija za razvijanje kakovosti šol (ADQS) na Ministrstvu za izobraževanje, otroke in mladino (MENJE) nudi metodološko in z dokazi podprto pomoč šolam, da bi te izboljšale svojo kakovost. Šolski inšpektorji (ne sodelujejo v zunanji evalvaciji) in 'podporni učitelji' (učitelji, ki so po zakonu dodeljeni posameznemu inšpektorju za dodatno pedagoško pomoč) šolam pomembno pomagajo pri izvedbi načrtov in spremljanju napredka.

Finančna podpora

V Španiji in na Hrvaškem so na voljo dodatna finančna sredstva. V Španiji nekatere regionalne oblasti financirajo stroške in pripravljajo razpise za finančno podporo z namenom spodbujati, pospeševati in podpirati samoevalvacijo in pripravo načrtov za izboljšanje kakovosti izobraževanja na šoli. Na Hrvaškem je samoevalvacija šol del projekta Nacionalnega centra za zunanjo evalvacijo izobraževanja. Sredstva iz državnega proračuna za ta projekt zagotavlja Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport.

2.4 Uporaba in širjenje ugotovitev notranje evalvacije

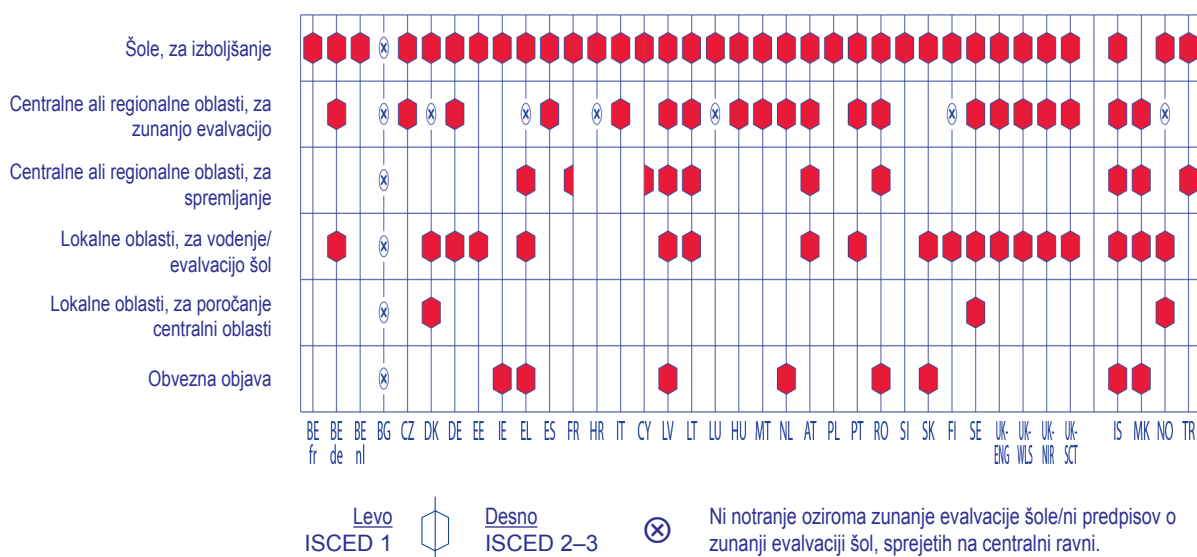
V tem razdelku je opisana analiza uporabe in uporabnikov rezultatov notranje evalvacije. Uporabniki so osebe, ki sprejemajo ukrepe ali odločitve na podlagi teh rezultatov. Zbrane informacije kažejo, da ugotovitve notranje evalvacije uporabljajo:

- šole za izboljševanje;
- centralne ali regionalne oblasti za zunanjo evalvacijo šol oziroma spremljanje delovanja izobraževalnega sistema;
- lokalne oblasti za upravljanje ali evalvacijo šol oziroma poročanje nadrejenim šolskim oblastem.

V razdelku so tudi informacije o objavi rezultatov notranje evalvacije.

V skoraj vseh državah pričakujejo, da šole na podlagi rezultatov notranje evalvacije izboljšajo svojo kakovost in svoje delovanje (glej sliko 2.4). Poleg tega v večini držav organi za izobraževanje in določeni drugi nacionalni organi upoštevajo ugotovitve notranje evalvacije pri vodenju, spremljanju in evalviranju.

Slika 2.4: Uporaba in uporabniki rezultatov notranje evalvacije šol, redno obvezno splošno izobraževanje, 2013/2014

Vir: Eurydice.

Metodološko pojasnilo

MK: glej pojmovnik.

Opombe k podatkom držav

Bolgarija: ni notranje evalvacije.

Italija: podatki, označeni na sliki, bodo veljali v okviru novega nacionalnega sistema evalvacije, ki so ga začeli izvajati na nacionalni ravni z letom 2014/2015.

Madžarska: podatki na sliki bodo začeli veljati, ko bo proces 'pedagoške/strokovne' inšpekcije v letu 2015 vpeljan v redno delovanje; trenutno gre za pilotni projekt.

Slovaška: uporaba rezultatov notranje evalvacije za zunanjo evalvacijo ni omenjena v uredbi o notranji evalvaciji iz leta 2006, vseeno pa inšpektorji običajno pregledajo poročila notranje evalvacije.

Finska: izvajalci izobraževanja so po zakonu dolžni evalvirati izobraževanje, ki ga zagotavljajo, ter sodelovati v zunanji evalvaciji izobraževalnega sistema kot celote ali na regionalni ravni. Oblike in postopki evalvacije na lokalni ravni niso določeni s predpisi.

Rezultate notranje evalvacije uporabijo šole

Strokovni delavci šole so večinoma avtonomni pri odločanju, kako bodo na šoli uporabili rezultate notranje evalvacije. Šolske oblasti so praviloma izdale zelo splošna navodila o uporabi ugotovitev notranje evalvacije za izboljšanje kakovosti šol. V Romuniji so šole na primer po zakonu dolžne uvesti izboljšave na katerem koli področju, ki je bilo v zunanji evalvaciji prepoznano kot 'nezadovoljivo', ter po lastni presoji določiti nekaj drugih področij, ki so potrebna izboljšav. V Makedoniji se šole z notranjo evalvacijo pripravijo na zunanjo evalvacijo, vendar predpisi ne navajajo, za kaj naj šole uporabijo ugotovitve notranje evalvacije.

V nekaj državah so šole v skladu s predpisi dolžne uporabiti ugotovitve pri pripravi rednih strateških dokumentov, v katerih določijo ukrepe za izboljšanje. V Belgiji (nemško govoreča skupnost), Estoniji, Španiji, Luksemburgu (ISCED 1), Avstriji in Združenem kraljestvu (Severna Irska in Škotska) ter na Irskem in Islandiji morajo šole utemeljiti svoje načrte za uvajanje izboljšav na rezultatih notranje evalvacije. Na Malti zunanji evalvatorji od šol zahtevajo, da jim pokažejo načrte ukrepov za uvajanje izboljšav, pripravljenih na podlagi ugotovitev notranje evalvacije. Na Poljskem so ravnatelji šol dolžni v načrt pedagoškega spremljanja vključiti ugotovitve katere koli evalvacije kakovosti šol, opravljene v preteklem letu. V Franciji pa od šol za sekundarno izobraževanje pričakujejo, da v svojih 'ciljno usmerjenih pogodbah' upoštevajo svoje prednosti in slabosti, kot so jih prepoznale s pomočjo osrednjega orodja za samoevalvacijo.

Samo v osmih državah so rezultati notranje evalvacije javni. Na Irskem so po uvedbi bolj sistematičnega pristopa k samoevalvaciji šol (SSE) leta 2012 vse šole dolžne posredovati šolski skupnosti do konca šolskega leta povzetke svojih poročil o samoevalvaciji in načrtov za uvajanje izboljšav. V Grčiji, Latviji in Makedoniji ter na Slovaškem in Islandiji morajo šole objaviti ugotovitve na svojih spletnih straneh. V Latviji morajo šole rezultate notranje evalvacije objaviti na spletnih straneh šole ali njenega ustanovitelja (občine). Na Nizozemskem lahko zainteresirani na šoli ali na njenih spletnih straneh pridobijo načrt šole in publikacijo, ki sta dokumenta, v katerih šole opišejo, kako zagotavljajo kakovost. V Romuniji so šole od leta 2014/2015 svoja letna poročila notranje evalvacije dolžne naložiti na centralno elektronsko platformo. Prej so šole objavile poročila na svojih spletnih straneh ali na šolski oglasni deski.

V nekaterih državah, kot je Slovenija, so šolske oblasti izdale smernice, ki priporočajo šolam, da objavijo rezultate notranje evalvacije; objava je splošna praksa.

Rezultate notranje evalvacije uporabijo centralne ali regionalne oblasti

Centralne ali regionalne oblasti uporabljajo ugotovitve notranje evalvacije v okoli dveh tretjinah držav. Ugotovitve uporabijo pri zunanji evalvaciji šol ali spremljanju ali za oba namena.

Uporaba ugotovitev notranje evalvacije za zunanjo evalvacijo

Ugotovitve notranje evalvacije centralni, regionalni ali provincialni organi zelo pogosto uporabijo v procesu zunanje evalvacije. Vendar pa v vseh državah niso enako pomembne. Ugotovitve notranje evalvacije so pogosto vir informacij za zunanjo evalvacijo določene šole. V nekaterih državah zunanji evalvatorji te ugotovitve upoštevajo med ostalimi informacijami, ki jim služijo za oceno kakovosti in učinkovitosti procesov notranje evalvacije posamezne šole. Na Portugalskem na primer referenčni okvir, ki ga uporabljajo zunanji evalvatorji, zajema učinek samoevalvacije na načrtovanje, organizacijo in strokovne prakse. Ponekod pa ugotovitve notranje evalvacije prednostno upoštevajo pri določanju obsega zunanje evalvacije. Na primer v Združenem kraljestvu (Škotska) inšpektorji utemeljijo zunanjo evalvacijo na poročilu samoevalvacije in načrtu uvajanja izboljšav, ki so ga šole dolžne pripraviti vsako leto. Sistem sloni predvsem na notranji evalvaciji. Šole morajo poročati o standardih in kakovosti vseh vidikov svojega dela, medtem ko se inšpektorji osredotočijo na pet glavnih vidikov delovanja šole, med njimi tudi na notranjo evalvacijo.

V desetih izobraževalnih sistemih (glej sliko 2.4) ni pogosto in sistemsko urejeno, da centralni organi, pristojni za zunanjo evalvacijo, upoštevajo ugotovitve notranje evalvacije. Na Poljskem se šole same odločijo, ali bodo delile ugotovitve notranje evalvacije z zunanjimi evalvatorji. Tovrstna politika odraža naklonjenost temu, da ostanejo šole primarni lastniki svojih procesov notranje evalvacije. V Belgiji (flamska skupnost) notranja evalvacija ni obvezna in šole same odločijo, kako bodo uporabile ugotovitve. Inšpekcija sicer preveri, ali obstajajo v šoli postopki oziroma sistemi notranje evalvacije, vendar ne uporabi njenih ugotovitev. V Belgiji (francoska skupnost) se v obeh, tako notranji kot zunanji evalvaciji, osredotočajo na določene in posebne vidike šolskega dela. Inšpektorji opravijo evalvacijo programa, medtem ko pri notranji evalvaciji obravnavajo poročilo o izvedbi šolskih projektov in dejavnosti. V Estoniji, Sloveniji in Turčiji pri zunanji evalvaciji predvsem preverjajo skladnost delovanja z zakonodajo, medtem ko se pri notranji evalvaciji bolj osredotočajo na izboljšanje in rezultate. Na Irskem, kjer je še vedno uveljavljen leta 2012 uvedeni bolj sistematični pristop k evalvaciji šol, inšpektorji izidov notranje evalvacije še vedno ne obravnavajo sistematično za namen zunanje evalvacije. V Franciji sta oba procesa (notranja in zunanja evalvacija) usmerjena enako – na izvajanje oziroma uresničevanje določb 'ciljno usmerjenih pogodb' med šolami in šolsko oblastjo; oba procesa zasnujejo in pripravijo vzporedno. Šole za sekundarno izobraževanje opravijo notranjo evalvacijo, da lahko na podlagi ugotovitev prilagodijo pogodbe. Inšpektorji preverijo, kako uspešne so bile šole pri uresničevanju ciljev, določenih s pogodbo.

Uporaba ugotovitev notranje evalvacije za spremljanje

V desetih izobraževalnih sistemih (glej sliko 2.4) centralne ali regionalne oblasti uporabljajo ugotovitve notranje evalvacije za spremljanje. Na teh ugotovitvah lahko utemeljijo odločitve, kot so izbira tem za strokovno usposabljanje ali dodelitev sredstev. Šolske oblasti lahko ugotovitve uporabijo tudi za širjenje primerov dobre prakse. V Turčiji šolske oblasti na primer spodbujajo in predstavljajo dobre prakse, izbrane na podlagi poročil notranje evalvacije, in sicer na sestankih ali obiskih na terenu. Način, kako ugotovitve posredujejo centralnim ali regionalnim oblastem in kako jih te naprej uporabijo za spremljanje, se med državami razlikuje. V Romuniji Agencija za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v preduniverzitetnem izobraževanju uporabi poročila notranje evalvacije šol za pripravo letnega poročila o dejavnosti kot tudi rednih obdobjnih poročil o kakovosti izobraževalnega sistema. Na Islandiji ministrstvo, pristojno za izobraževanje, lahko zahteva informacije o notranji evalvaciji šole, ki so objavljene na spletnih straneh šole.

Ugotovitve notranje evalvacije se redkeje uporabijo za spremljanje kot za zunanjo evalvacijo. Morda je zares lažje uporabiti ugotovitve notranje evalvacije za prikaz celostne slike kakovosti izobraževalnega sistema, če so pristojni organi oblasti odgovorni za relativno omejeno število šol glede na velikost geografskega območja v njihovi pristojnosti (Ciper, Latvija, Litva, regije v Avstriji in Islandija). Tudi v državah, v katerih ni zunanje evalvacije šol, poročila notranje evalvacije predstavljajo pomemben vir informacij o posameznih šolah, kot na primer v Grčiji.

Rezultate notranje evalvacije uporabijo lokalne oblasti

V devetnajstih izobraževalnih sistemih lokalna oblast uporablja ugotovitve notranje evalvacije. V vseh teh sistemih so lokalne oblasti pristojne za upravljanje šol.

Lokalna oblast uporablja rezultate notranje evalvacije pri upravljanju šol oziroma za svojo evalvacijo šol. Na Finskem, kjer so lokalne oblasti izvajalke izobraževanja in po zakonu dolžne izvajati evalvacijo, na primer uporabljajo ugotovitve lokalne in šolske samoevalvacije za nadaljnji razvoj izobraževanja in izboljšanje učnih pogojev. V Združenem kraljestvu (Wales) lokalne oblasti upoštevajo ugotovitve evalvacije, da lahko prepoznajo razvojne potrebe, določijo primerne razvojne cilje, vzpostavijo strukturiran dialog s šolami in sprejemajo odločitve o dodelitvi sredstev na podlagi ugotovljenih stanj. Na Portugalskem občine na podlagi izidov evalvacij sprejmejo odločitve o dodeljevanju sredstev šolam za izboljšanje njihovih storitev.

V treh državah (Danska, Švedska in Norveška) lokalne oblasti uporabljajo rezultate poročil o zagotavljanju izobraževanja. Na Danskem so lokalne oblasti dolžne na svoji spletni strani objaviti letna poročila o kakovosti, ki vključujejo opis občinskega šolskega sistema, raven znanja na šoli, ukrepe, s katerimi lokalna oblast evalvira raven znanja, in poročilo o spremljanju izvedbe ukrepov v skladu z zadnjim poročilo o kakovosti. Na Švedskem organ, pristojen za vzdrževanje šol, na podlagi ugotovitev notranje evalvacije pripravi poročila za Nacionalno agencijo za evalvacijo. Na Norveškem so od leta 2009 lokalne šolske uprave dolžne pripraviti letna poročila o stanju na področju učenja na njihovih šolah, ki jih posredujejo lokalnim politikom kot podlago za razpravo o izobraževanju in izboljšanju kakovosti šol. Poleg tega na inšpektoratu poročila občin uporabijo za evalvacijo kakovosti izobraževanja na lokalni ravni.

POJMOVNIK

Oznake držav

EU/EU-28	Evropska unija	HU	Madžarska
		MT	Malta
BE	Belgija	NL	Nizozemska
BE fr	Belgija – francoska skupnost	AT	Avstrija
BE de	Belgija – nemško govoreča skupnost	PL	Poljska
BE nl	Belgija – flamska skupnost	PT	Portugalska
BG	Bolgarija	RO	Romunija
CZ	Češka	SI	Slovenija
DK	Danska	SK	Slovaška
DE	Nemčija	FI	Finska
EE	Estonija	SE	Švedska
IE	Irska	UK	Združeno kraljestvo
EL	Grčija	UK-ENG	Anglija
ES	Španija	UK-WLS	Wales
FR	Francija	UK-NIR	Severna Irska
HR	Hrvaška	UK-SCT	Škotska
IT	Italija		
CY	Ciper	IS	Islandija
LV	Latvija	MK*	Makedonija
LT	Litva	NO	Norveška
LU	Luksemburg	TR	Turčija

MK*: ISO oznaka 3166. To je začasna oznaka, ki v nobenem primeru vnaprej ne določa dokončne nomenklature za to državo, o kateri se bodo dogovorili na pogajanjih, ki potekajo pod pokroviteljstvom Združenih narodov (http://www.iso.org/iso/country_codes/iso_3166_code_lists.htm).

Statistične oznake

: Ni podatkov.

(–)

Ni primerljivo.

Definicije

Centralna oblast: najvišji organ oblasti, pristojen za izobraževanje v državi, običajno na nacionalni (državni) ravni. V Belgiji, Nemčiji, Španiji in prenesenih upravah Združenega kraljestva so za večino področij v zvezi z izobraževanjem odgovorne *Communautés, Länder, Comunidades Autónomas* in prenesene uprave v tem zaporedju, zato štejejo za najvišje organe oblasti.

Deležniki šole: vse osebe, ki so neposredno soudeležene v dejavnostih določene šole (učitelji, ravnatelj, učenci ali kdor koli, ki je član organa šole), ter vsi, ki so neposredno povezani s šolo. Slednji niso zaposleni na šoli in jih ne zastopa noben organ šole, vendar sodijo med partnerje, saj so povezani s šolo in z njenim delovanjem. To so lahko starši, predstavniki lokalne oblasti ali predstavniki lokalne gospodarske skupnosti itd.

Evalvacija: proces sistematične in kritične analize, ki vodi do sklepnih ugotovitev oziroma priporočil za izboljšanje kakovosti izobraževalne institucije, učitelja ali lokalne oblasti. Evalvacija je lahko notranja ali zunanja.

Evalvacija izobraževanja, ki ga zagotavlja lokalna oblast: evalvacijo izvaja centralna šolska oblast, inšpektorat ali nacionalna agencija za izobraževanje. Evalvatorji preverijo, kako lokalne oblasti upravljajo šole, za katere so pristojne znotraj svojega geografskega območja.

Evalvacija posameznega učitelja: oblikovanje mnenja o delu učiteljev in priprava osebnih, ustnih ali pisnih povratnih informacij, ki učitelje usmerjajo in jim pomagajo, da lahko izboljšajo poučevanje. Ta evalvacija lahko poteka med samo evalvacijo šole (v tem primeru se konča z ustnimi povratnimi informacijami) ali pa ločeno (po možnosti za pripravo formalne ocene učitelja).

Evalvacija šol: usmerjena je na dejavnosti, ki jih izvajajo šolski delavci, pri čemer se ne izpostavlja odgovornosti posameznih strokovnih delavcev. Namen takšne evalvacije je spremljanje in izboljšanje kakovosti šole oziroma dosežkov učencev. O ugotovitvah evalvacije se pripravi končno poročilo, v katerem ni podatkov o oceni za posamezne učitelje. Evalvacija šol je lahko zunanja ali notranja.

Evalvacijski okvir: dokument ali več dokumentov, na podlagi katerih evalvatorji pripravijo svoje parametre oziroma pričakovane standarde, da lahko izvedejo evalvacijo šole. Ti dokumenti so (kvantitativna oziroma kvalitativna) podlaga sklepnim ugotovitvam.

Evalvatorji: oseba ali skupina oseb, ki so dolžne zbrati ustrezne podatke in oblikovati sklepe o vsebini teh podatkov.

Merila: evalvacijska merila temeljijo na dveh sestavinah, tj. parametru (ali merljivem vidiku področja evalvacije) in zahtevanem standardu (primerljivo merilo, raven uspešnosti ali normativ), po katerem se evalvira parameter. Merila so (kvantitativna in kvalitativna) podlaga za sprejetje sklepne ugotovitve.

Nacionalni preizkusi: na nacionalni ravni organizirani standardizirani preizkusi in preverjanja znanj učencev, za katere centralno določijo postopke priprave vsebine, organizacijo in ocenjevanje ter interpretacijo in uporabo rezultatov. Te preizkuse standardizira centralna (najvišja) šolska oblast.

Notranja evalvacija šol: evalvacijo izvedejo osebe ali skupine oseb, ki so neposredno vpete v delo na šoli (kot so ravnatelj ali strokovni ali administrativni delavci in učenci). Predmet evalvacije je lahko tudi poučevanje oziroma upravljanje.

Parameter: merljiv vidik dejavnosti, ki je predmet evalvacije.

Posvetovanje z vodstvom šole pred pripravo končnega poročila o evalvaciji: postopek evalvacije, značilen za nekatere države, ki vključuje razpravo o ugotovitvah evalvacije med evalvatorji in določenimi delavci na šoli. Ta razprava se odvija pred oblikovanjem končnega poročila in daje šolam (predvsem vodstvu) možnost, da se odzovejo, odpravijo dejanske napake ali dodatno pojasnijo določene podrobnosti.

Samoevalvacija: vse oblike evalvacije v šoli. Za natančnejše pojasnilo konceptov smo naredili ločnico med samoevalvacijo (pri kateri evalvatorji ugotavljajo uspešnost nalog, ki jih sami opravljajo) in notranjo evalvacijo (pri kateri ugotovitve oblikujejo osebe ali skupina oseb, ki so delavci ali učenci šole). V tem poročilu so 'notranje' evalvacije vse evalvacije, ki jih izvaja šola sama.

Spremljanje izobraževalnega sistema na nacionalni ali regionalni ravni: postopek zbiranja in analiziranja podatkov, da se preveri delovanje sistema glede na cilje in standarde ter omogoči potrebne spremembe. Zbirka uporabljenih podatkov lahko zajema rezultate samoevalvacije, zunanjih preizkusov ali drugih nacionalnih preverjanj, posebej pripravljena primerjalna merila uspešnosti ali dosežke mednarodnih evalvacij (tudi PIRLS, TIMSS, PISA itd.). V nekaterih državah se zanašajo na mnenja strokovnjakov ali posebnih organov, kot so sveti, imenovani za spremljanje reform.

Spremljanje učinkov evalvacije: postopek evalvacije v nekaterih državah, v katerem evalvatorji preverijo, kako uspešne so šole pri uresničevanju ciljev, ki so jih določile med evalvacijo, ali preverijo, če šole ravna po priporočilih.

Standard: referenčna vrednost, merilo primerjave, predpis ali merilo uspešnosti, po katerem se evalvira merljivi vidik področja ali naloge.

Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti: pojem, ki celovito opisuje politike, postopke in prakse za doseganje, ohranjanje ali izboljšanje kakovosti na določenem področju in so neodvisni od evalvacije. Pojem 'evalvacija' na splošno razumemo kot sistematično in kritično analizo določenega področja, ki obsega zbiranje pomembnih podatkov in vodi do oblikovanja sklepnih ugotovitev oziroma priporočil za izboljšanje. Predmeti evalvacije so lahko različni: izobraževalne institucije, ravnatelji, učitelji in drugi strokovni delavci, programi, lokalne oblasti ali izobraževalni sistem kot celota.

Zunanja evalvacija šol: izvedejo jo evalvatorji, ki odgovarjajo lokalni, regionalni ali centralni oblasti in niso neposredno vpeti v dejavnosti šole, ki jo preverjajo. Takšna evalvacija zajame široko paleto šolskih dejavnosti, tudi poučevanje in učenje oziroma vse vidike upravljanja šole. Poročilo ne upošteva evalvacije šol, ki jo opravijo specializirani evalvatorji in je usmerjena na določene naloge (računovodske evidence, zdravje, varnost, arhive itd.).

Zunanji strokovnjaki: osebe, ki neposredno ne sodelujejo v dejavnostih šole, ki je predmet notranje evalvacije, in ki podpirajo proces evalvacije na različne načine. Te osebe so strokovnjaki na področju izobraževanja ali evalvacije in imajo lahko različne strokovne izkušnje (univerzitetni strokovnjaki, ki delujejo na področjih v zvezi z evalvacijo šol, zasebni svetovalci, osebe, ki usposabljaajo učitelje, strokovnjaki z javnih ustanov itd.). Poročilo prikazuje le sodelovanje zunanjih strokovnjakov, za katero šolska oblast zagotovi določeno obliko pomoči (finančno ali drugo).

**IZVAJALSKA AGENCIJA ZA IZOBRAŽEVANJE,
AUDIOVIZUALNO PODROČJE IN KULTURO**

ANALIZE IZOBRAŽEVALNIH IN MLADINSKIH POLITIK

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1049 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Glavna urednica

Arlette Delhaxhe

Avtorji

Isabelle De Coster (koordinacija), Peter Birch, Sylwia Czort,
prispevek Orle Colclough

Postavitev in grafična podoba

Patrice Brel

Koordinatorica izdaje

Gisèle De Lel

NACIONALNE ENOTE EURYDICE

AVSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung und Frauen
Abt. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Prispevek enote: skupna odgovornost

BELGIJA

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/012
1080 Bruxelles
Prispevek enote:

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/Afdeling Strategische
Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Prispevek enote: strokovnjaki z ministrstva za izobraževanje
in usposabljanje: Katrijn Ballet, Ann Dejaeghere, Kristof
Veekmans; strokovnjakinja z inšpektorata: Leen Helsen;
koordinira flamska enota Eurydice: Eline De Ridder

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Prispevek enote: Stéphanie Nix; strokovnjakinji: Isabelle
Müllender in Sabine Schieren

BOSNA IN HERCEGOVINA

Ministry of Civil Affairs
Department for Education
Milijana Lale
B&H 1
71000 Sarajevo

BOLGARIJA

Eurydice Unit
Human Resource Development Centre
Education Research and Planning Unit
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Prispevek enote: Mariana Nesheva

CIPER

Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Kimonos in Thoukydidou
1434 Nicosia
Prispevek enote: Christiana Haperi; strokovnjaka: Yiannis
Ioannou (direktor za sekundarno splošno izobraževanje,
Ministry of Education and Culture), Panayiotis Kyrou (direktor
za primarno izobraževanje, Ministry of Education and Culture)

ČEŠKA

Eurydice Unit
Centre for International Cooperation in Education
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Prispevek enote: Petra Prchlíková, Radka Topinková, Petr
Drábek

ČRNA GORA

Eurydice Unit
Rimski trg bb
81000 Podgorica

DANSKA

Eurydice Unit
The Agency for Higher Education
Bredgade 43
1260 København K
Prispevek enote: skupna odgovornost z nacionalno agencijo
za kakovost in nadzor, Danish Ministry of Education

ESTONIJA

Eurydice Unit
Analysis Department
Ministry of Education and Research
Munga 18
50088 Tartu
Prispevek enote: Kersti Kaldma (koordinacija); strokovnjakinji:
Maie Kitsing in Hille Voolaid (Ministry of Education and
Research)

FINSKA

Eurydice Unit
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Prispevek enote: Hanna Laakso in Petra Packalen v
sodelovanju s Finnish Education Evaluation Centre in Ministry
of Education and Culture

FRANCIJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseigne-
ment supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Prispevek enote: strokovnjaka: Philippe Claus in Didier Vin-
Datiche (Inspector general National Education)

GRČIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Religious Affairs
Directorate for European Union Affairs
37 Andrea Papandreou Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Prispevek enote: skupna odgovornost

HRVAŠKA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Prispevek enote: Duje Bonacci

IRSKA

Eurydice Unit
Department of Education and Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Prispevek enote: Suzanne Dillon (namestnica glavnega
inšpektorja, Department of Education & Skills)

ISLANDIJA

Eurydice Unit
Education Testing Institute
Borgartúni 7a
105 Reykjavík
Prispevek enote: skupna odgovornost

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca
Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Prispevek enote: Erica Cimò;
strokovnjakinji: Antonietta D'Amato (Dirigente, Direzione
generale per gli ordinamenti scolastici e la valutazione del
sistema nazionale di istruzione, Ministero dell'Istruzione,
dell'Università e della Ricerca), Sara Mori (Istituto Nazionale
di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa,

LATVIJA

Eurydice Unit
State Education Development Agency
Valņu street 3
1050 Riga
Prispevek enote: skupna odgovornost; strokovnjakinja:
Sarmīte Dīķe (State Service of Education Quality)

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
Schulamt des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz

LITVA

Eurydice Unit
National Agency for School Evaluation
Didlaukio 82
08303 Vilnius
Prispevek enote: Jolanta Jevsejevienė, Snie-
guolė Vaičekauskienė, Jelizaveta Tumlovskaja (National
Agency for School Evaluation of the Republic of Lithuania)

LUKSEMBURG

Unité nationale d'Eurydice
ANEFOR ASBL
58, boulevard Grande-Duchesse Charlotte
1330 Luksemburg
Prispevek enote: Amina Kafai (Ministry of Education, Children
and Youth)

MADŽARSKA

Eurydice National Unit
Hungarian Institute for Educational Research and
Development
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Prispevek enote: skupna odgovornost
(INDIRE)

MAKEDONIJA

National Agency for European Educational Programmes and
Mobility
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje
Prispevek enote: Dejan Zlatkovski in Darko Dimitrov

MALTA

Eurydice Unit
Research and Development Department
Ministry for Education and Employment
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Prispevek enote: Robert Lewis Grech

NEMČIJA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
EU Bureau of the German Ministry for Education and
Research
Rosa-Luxemburg-Str.2
10178 Berlin

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Prispevek enote: Thomas Eckhardt, Werner Klein
(strokovnjak) in Brigitte Lohmar

NIZOZEMSKA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Prispevek enote: Marian Hulshof (Education Inspectorate)

NORVEŠKA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
AIK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Prispevek enote: skupna odgovornost

POLJSKA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Prispevek enote: Beata Platos; nacionalni strokovnjak:
Aleksander Pawlicki

PORTUGALSKA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência
(DGEEC)
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Prispevek enote: Isabel Almeida; strokovnjakinji: Leonor
Duarte in Helder Guerreiro

ROMUNIJA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of
Education and Vocational Training
Universitatea Politehnică
București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Prispevek enote: Veronica – Gabriela Chirea; strokovnjak:
Constantin Șerban Iosifescu (predsednik, Romunska agencija
za zagotavljanje kakovosti v preduniverzitetnem izobraževanju
– ARACIP)

SLOVAŠKA

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Svoradova 1
811 03 Bratislava
Prispevek enote: skupna odgovornost

SLOVENIJA

Enota Eurydice
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
Urad za razvoj izobraževanja
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Prispevek enote: Tanja Taštanoska in Barbara Kresal
Stemiša; strokovnjaki: Andreja Barle Lakota (Ministrstvo za
izobraževanje, znanost in šport), Tomaž Rozman in Mateja
Kozlevčar (Inšpektorat za izobraževanje in šport Republike
Slovenije)

SRBIJA

Ministarstvo prosvete i nauke
Nemanjina 22-26
11000 Belgrade

ŠPANJA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa
(CNIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/General Oraa 55
28006 Madrid
Prispevek enote: Flora Gil Traver, Ana I. Martín Ramos;
strokovnjak: Angel Ariza Cobos

ŠVEDSKA

Eurydice Unit
Universitets- och högskolerådet/The Swedish Council for
Higher Education
Universitets- och högskolerådet
Box 45093
104 30 Stockholm
Prispevek enote: skupna odgovornost

TURČIJA

Eurydice Unit
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Prispevek enote: skupna odgovornost

ZDRUŽENO KRALJESTVO

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
Centre for Information and Reviews
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Prispevek enote: Maureen Heron in Robert Smith

Eurydice Unit Scotland
c/o Intelligence Unit
Education Analytical Services
Scottish Government
Area 2D South, Mail point 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Prispevek enote: Pamela Semple in Jane Renton

Poročilo *Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju: Politike in načini evalvacije šol v Evropi* je analiza struktur in organiziranosti evalvacije šol za primarno in obvezno sekundarno izobraževanje. Zajema podatke vseh držav članic EU ter Islandije, Norveške, Makedonije in Turčije. Šole so osnovni gradniki sistemov izobraževanja in usposabljanja, evalvacija šol pa je pomemben način spremljanja in izboljševanja kakovosti tako šol kot tudi izobraževanja nasploh. Poročilo temelji na podatkih analize dveh glavnih oblik evalvacije šol: zunanje evalvacije v izvedbi evalvatorjev, ki niso strokovni delavci preverjane šole, in notranje evalvacije, praviloma v izvedbi strokovnih delavcev preverjane šole. Poročilo vsebuje opise k podatkom držav in primerjalni pregled evalvacije šol v Evropi.

Omrežje Eurydice pripravlja informacije in analize o evropskih sistemih in politikah izobraževanja. Sestavljajo ga nacionalne enote iz 34 držav, ki sodelujejo v programu EU Vseživljenjsko učenje, koordinira in upravlja pa ga Izvršna agencija EU za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulturo v Bruslju; ta pripravlja tudi publikacije in podatkovne baze.

Omrežje Eurydice je namenjeno nacionalnim, regionalnim in lokalnim snovalcem izobraževalnih politik, pa tudi vsem, ki delajo v institucijah Evropske unije. Omrežje proučuje, kako je v Evropi strukturirano in organizirano izobraževanje vseh ravni. Publikacije Eurydice je mogoče v grobem razdeliti na opise nacionalnih izobraževalnih sistemov, tematske primerjalne študije ter kazalnike in statistiko. Brezplačno so dostopne na spletni strani Eurydice, po naročilu pa tudi v natisnjeni obliki.

